

ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอ

อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
The Authority and Function of Wali'Am
in the Islamic Council of Yala Province

มุฮัมมัดซาฮาบูดีน มะดง
Muhammadsahabudin Madong

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Islamic Studies
Prince of Songkla University**

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ อำนาจหน้าที่ของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ
 จังหวัดยะลา

ผู้เขียน นายมูฮัมมัดชาฮาบูดิน มะคง

สาขาวิชา อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....

.....ประธานกรรมการ

(ดร.อัสมัน แตอาลี)

(รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ฌรงค์รักษาเขต)

.....กรรมการ

(ดร.อัสมัน แตอาลี)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลละาะ การ์รีนา)

.....กรรมการ

(ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(3)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และขอแสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร.อัสมัน แดอาลี)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายอำหัดชาฮาดิน มะดง)

นักศึกษา

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายมุhammadชาฮาดิน มะดง)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	อำนาจหน้าที่ของวะลี้อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
ผู้เขียน	นายมุฮัมมัดซาฮาบูดิน มะดง
สาขา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับการได้มาอำนาจหน้าที่ของวะลี้อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการได้มาของวะลี้อามม์ในอิสลาม วิธีการได้มาและอำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลี้อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา รวบรวมข้อมูลจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และข้อมูลปฐมภูมิจากตำรากฎหมายอิสลาม โดยยึดแหล่งที่มาของบทบัญญัติของอิสลามคั้งนี้ อัลกุรอาน อัลหะดีษ หลักการพิจารณาทัศนะของนักปราชญ์อิสลาม หลักการเกาะวาอิด อัลฟิกีฮยะฮฺ ประกอบข้อมูลภาคสนามแบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ดำรงตำแหน่งวะลี้อามม์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนี้ พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่วะลี้อามม์ มาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร อย่างเป็นระบบ มีเอกภาพ ก่อนสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิธีการได้มาของวะลี้อามม์ในอิสลามมาจากการเลือกของผู้นำหรือฮากิม หรือ วาลีย์
2. วิธีการได้มาของวะลี้อามม์สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้นมาจากการเลือกของบรรดา อิหม่าม คอเต็บ บีหลันในจังหวัดยะลาและลงสัตยาบัน
- 3 อำนาจหน้าที่ของวะลี้อามม์มีคั้งนี้ การเป็นวะลี้อของสตรีที่ไม่มีวะลี้อคอคในการจัดการสมรส และการเป็นกอฎีฮฺในการเป็นผู้ตัดสินของการหย่าร้าง การพะซัค การคูลฮฺ การคัฎลิกและอื่นๆและมีบทบาทอื่นนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่หลักแล้วก็เปรียบเสมือนที่ปรึกษาของสังคมและให้การเผยแพร่บัญญัติต่างๆในอิสลาม การรับเรื่องร้องทุกข์ของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่มาดำเนินการสืบสวน สอบสวน ด้วยวิธีการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ จนเป็นที่พอใจกับผู้ร้องทุกข์

(6)

หากการไต่ถามเกื่อนั้นไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการขอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลียอามมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทนั้นได้

การที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ส่งเรื่องร้องทุกข์ให้กับวะลียอามมี ในการทำหน้าที่ไต่ถามเกื่อนั้น เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการประจำจังหวัด ทั้งนี้ยังยึดคิด และศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งสามารถเข้าถึงคณะกรรมการอิสลามหรือวะลียอามมีได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title	The Authority and Function of Wali' Amm in the Islamic Council of Yala Province
Author	Mr. Muhammadsahabudin Madong
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2016

ABSTRACT

This research focuses on the study of acquisition of the authority and function Wali'amm in The Islamic commission Office of Yala Province. The objective of this study how to acquire acquisition of Wali'amm in Islam, how to acquire the acquisition and authority of who serves functi on Wali'amm in the islamic commission office of Yala Province. Documentary research was based on primary sources of Islamic law text whereas the indepth interview. By interviewing the position of Wali'amm and people associated with this position. With suggestions from the professional about the function of Wali'amm. Include the information obtained from the research papers. Systematic unity before the results of the research.

The results are as follows.

1. How to acquire acquisition of Wali'amm in Islam it comes from the choice of a leader, or a hakim or a Valley.
2. How to acquire acquisition of Wali'amm in the Islamic Commission Office Of Yala Province it comes from the selection of the Emam, khatap, Bilal, in yala province and ratification.
3. The authority and function Wali'amm in the Islamic Commission Office of Yala province. Being a Wali woman is not Wali'cos Marriage management, being a Quadi to be a judge of divorce , fasaq , lunk, tadlic and other. There is a role other than the main authority and it is like a social counselor and publish the commandments in Islam. Complaints of Muslim brothers in the area. To investigate by means of mediation of various disputes until satisfied with the petitioner. If the mediation does not resolve the dispute or Refuse. The person in charge of Wali'amm has the authority to decide the dispute.

موضوع البحث	واجبات الولي العام ووظيفته في المجلس الاسلام بمحافظة جالا
الباحث	محمد شهاب الدين مأدونج
قسم التخصص	الدراسات الإسلامية
العام الدراسي	1437 هجرية

مستخلص البحث

يهدف هذا البحث إلى دراسة طرق تعيين الولي العام في الإسلام، ودراسة طرق تعيين الولي العام وواجباته في المجلس الإسلامي بمحافظة جالا، وقد استخدم الباحث منهج البحث التحليلي حيث جمع الباحث المعلومات الأصلية والثانوية من كتب الفقه الإسلامي ومنهج البحث الميداني بالمقابلة الشخصية المعمقة مع الولي العام ومن يقوم بوظيفته ورئيس المجلس الإسلامي، قابل الباحث بعض الأكاديميين للحصول على آرائهم فيما يتعلق بوظيفة الولي العام، وذلك لإضافتها فيما لم يجده الباحث من الكتب.

وقد توصل الباحث إلى النتائج التالية:

- (1) أن طريق تعيين الولي العام في الإسلام هو من اختيار الخليفة أو الحاكم أو الوالي
- (2) أن طريق تعيين الولي العام في المجلس الإسلامي بمحافظة جالا هو من اختيار المساجد مع الخطباء والبلال في محافظة جالا
- (3) أن وظيفة الولي العام تشمل ما يلي: يكون ولي المرأة التي ليست لها الولي عقد النكاح، ويكون قاضيا في الطلاق أو الفسخ أو الخلع أو التعليق وغيرها، كما يكون قاضيا في قسم التركة، وله دور في المجتمع كالمستشار والمحاضر في الدورات العلمية وغير ذلك.

กิตติกรรมประกาศ

บรรดาการสรรเสริญทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาลขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้ซึ่งเป็นผู้ชี้นำสู่แนวทางที่เที่ยงตรง และเป็นแบบฉบับอันดีงามแก่มวลมนุษยชาติ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความโปรดปราน และการอนุเมตตาจากอัลลอฮ์ ﷻ และความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ดร.อัสมัน เตอาลี ที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ทั้งยังกรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ แนวคิด และทักษะต่างๆ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนเสนอข้อคิดเห็น แก่ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยความเอาใจใส่ ห่วงใย ตลอดมา และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ กาเรินา ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ คณะกรรมการสอบทุกท่านที่กรุณาให้การชี้แนะ เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์นอกจากนั้นยังต้องขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาเสียสละเวลา มาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และ ดร.อะหมัด ยี่สุนทรอง ตรวจสอบเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ เจ๊ะเหล๊ะ แขงพงค์ รองศาสตราจารย์ ดร.อิสมาแอ อาลี ดร.มะนะฟิยะ เมตี นายสะมะแอ ฮารี (ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา) ดร.อับดุลเลาะ อาบูบากา (รองคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา) นายอาหามะ โต๊ะอาดัม (รองคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา) และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณบรรดาคณาจารย์ ภาควิชาอิสลามศึกษา ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ตลอดระยะเวลาการศึกษาในหลักสูตรนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกคนในครอบครัวรวมทั้งเพื่อนๆ ที่ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา ขอเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ โปรดทรงอภิบาลในความผิดพลาดต่างๆ และตอบแทนความดีงามแก่ผู้วิจัย ครอบครัว ตลอดจนคณะบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดประทานความรัก ความเมตตา และความปลอดภัยแก่บุคคลดังกล่าวด้วยเทอญ

มุฮัมมัดซาฮาบุดดีน มะดง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
مستخلص البحث.....	(8)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
รายงานตาราง.....	(13)
ตารางปริวรรตอักษร อหรับ-ไทย.....	(14)
ตารางปริวรรตอักษร อหรับ-อังกฤษ.....	(17)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....	1
1.2 อักรอน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.2.1 อักรอนที่เกี่ยวข้อง.....	4
1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง.....	6
1.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	10
1.5 ขีดตกลงเบื้องต้น.....	11
1.6 ขอบเขตการวิจัย.....	13
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
1.8 วิธีดำเนินการวิจัย.....	13
1.9 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	15
บทที่ 2 การได้มาของวะลี้อามมีในกฎหมายอิสลาม	16
2.1 นิยามวะลี้อามมีในกฎหมายอิสลาม.....	17
2.2 ความเป็นมาของวะลี้อามมีในกฎหมายอิสลาม.....	19
2.3 การได้มาของวะลี้อามมีในอิสลาม.....	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4 วิวัฒนาการการใช้กฎหมายในอดีตจนถึงปัจจุบัน.....	23
2.4.1 การใช้กฎหมายอิสลามและองค์กรบริหารในยุคท่านนบีมุฮัมมัด.....	23
2.4.2 การใช้กฎหมายอิสลามและองค์กรบริหารในยุคคุละฟาอรรอชิดุน.....	29
2.4.3 การใช้กฎหมายอิสลามและองค์กรบริการและพัฒนาการใช้กฎหมายอิสลามใน ยุคเคาะลีฟะฮ์สายสุลัยมาน.....	32
2.5 การปฏิบัติหน้าที่ของวะลียอามมี.....	34
2.6 คุณสมบัติของวะลียอามมี.....	35
2.7 ประเภทของวะลีย.....	37
2.8 ความสำคัญของวะลียอามมี.....	41
2.9 สาเหตุความสำคัญที่มีความจำเป็นในการปกครองทรัพย์สิน.....	46
2.10 วะลียอามในประเทศไทย.....	47
2.11 ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกอฎีย.....	50
2.12 การได้มาของวะลียอามในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา กับนราธิวาส.....	51
บทที่ 3 วิธีการได้มาของวะลียอามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา.....	53
3.1 วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา.....	53
3.2 วิธีการได้มาของวะลียอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา.....	54
3.3 คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา.....	61
3.4 คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลียอามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา.....	62
บทที่ 4 อำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา.....	71
4.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาจังหวัดยะลา.....	71
4.2 อำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลา.....	76

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.3 บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่วะลี้อามม์ในสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด	88
4.4 แนวทางการพัฒนาอะลี้อามม์เพื่อเพิ่มศักยภาพการ ใกล้เคียงข้อพิพาทครอบครัวและ มรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา.....	89
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	94
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	94
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	98
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	107
บรรณานุกรม.....	109
ภาคผนวก.....	115
ภาคผนวก ก แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	115
ภาคผนวก ข แบบขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	119
ภาคผนวก ค แบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก.....	125
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายภาคสนาม.....	130
ภาคผนวก จ นิพนธ์ต้นฉบับ.....	137
ประวัติผู้เขียน.....	153

รายงานตาราง

ตาราง	หน้า
1. ตารางปริวรรตอักษร อาหรับ-ไทย.....	(10)
2. ตารางปริวรรตอักษร อาหรับ-อังกฤษ.....	(12)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา ฉบับปรับปรุง 2558

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ء , ا	อะลี้ฟ/ ฮัมซะฮฺ	อ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
ب	บ่า	บ
ت	ต่า	ต
ث	ซ่า	ซ
ج	ญีม	ญ (จัญ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮ่า	ฮ
خ	คอฮ์	ค
د	ดาล	ด
ذ	ซาล	ซ
ر	รอฮ์	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มูซา อีซา ยา ซีน เป็นต้น
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ط	ฏอ์	ฏ
ظ	ศอ์	ศ
ع	อัยน	อ
غ	ฆัยน	ฆ
ف	ฟาอ์	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม
ن	นูน	น
ه	ฮาอ์	ฮ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ์ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาอ์	ว
ي	ยาอ์	ย
الفتحة	อัลฟัตตะฮะฮ์ อ่านสระข้างบน	◌- (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มัรวาน อาดัม ฯ) ◌ะ, ◌-ะ อี ใน กรณีมีตัวสะกด) ◌ะสระในบาง กรณี เช่น ◌อะลี ◌ะบะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮ์ อ่านสระข้างล่าง	◌ِ

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
الضمة	อัญญุมมะฮฺ อ่านสระข้างหน้า	;
الفتحة الممدودة	อัลฟัตฮะฮฺ อัลมัมดูตะฮฺ	า (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮฺ อัลมัมดูตะฮฺ	๓
الضمة الممدودة	อัญญุมมะฮฺ อัลมัมดูตะฮฺ	;
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม อัจซิมชียะฮฺ	อั-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น อัดดีน อัญญ์นินฯ
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรียะฮฺ	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกุรอาน อัลลอฮฺ อัลอิสลาม ฯ
ة	ตารม์รฎูฎะฮฺ	ฮ์ เป็นเสียงเดียวกับ ฮฺ กรณีอ่านหยุดเป็นเสียง ฮ์ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาร์ มุค็็อฟพะพะฮฺ	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟี
ي	ยาร์ นิสบะฮฺ หรือ ยาร์ มุชัตตะตะฮฺ	สะกดยาร์สองตัว เช่น ยยะ อ็ชชาฟิอียะฮฺ

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-อังกฤษ

ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ب	บอ	b
ء	ฮัมซะฮ์	'a, 'i, 'u
ت	ตอ	t
ث	ษอ	th
ج	จีม	j
ح	หออ	h
خ	คอ	kh
د	ดอล	d
ذ	ษอล	dh
ر	รอ	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ชีน	sh
ص	ศอด	s
ض	ฎอด	d

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ط	ฏอฮ์	t
ظ	ซอฮ์	z
ع	อัยนุ	'a , 'i, 'u
غ	ฆอชนุ	gh
ف	ฟาฮ์	f
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k
ل	ลาม	l
م	มีม	m
ن	นูน	n
ه	ฮาฮ์	h
و	วาฟ	w
ي	ยาฮ์	y
ة، ة	ตาฮ์	h,t
(الفتحة)	اَ , اِ , اُ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	اَ	ā
(الكسرة)	اِ	i

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
(الكسرة الممدودة)	ـِ	ī
(الضمة)	ـُ	u
(الضمة الممدودة)	ـُ	ū
ال-الشمسية		al- (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al- (al-'Islāmiyah)
الكسرة المشددة		iy
الضمة المشددة		uww

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา และปัญหา

สังคมมนุษย์จะดำรงอยู่โดยปกติสุขได้นั้นจะต้องมีระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ และกฎกติกาให้คนในสังคมยึดถือปฏิบัติตามโดยทั่วกัน ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ และกฎกติกาของสังคมที่สำคัญ คือ กฎหมาย เพราะว่ากฎหมายเป็นตัวกำหนด สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบของบุคคลในเรื่องต่างๆ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคนในสังคมอีกด้วย ดังนั้นกฎหมายจึงมีความสำคัญ เพราะจำเป็นต่อการดำรงอยู่โดยปกติสุขของสังคม. กฎหมายทั่วไปคือ คำสั่งหรือระเบียบข้อบังคับของผู้มีอำนาจในรัฐ หรือประเทศนั้นๆ ที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อใช้บังคับความประพฤติของบุคคลหรือประชาชนภายในรัฐ ให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะต้องมีความผิดและได้รับบทลงโทษตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้น¹

สำหรับหลักการอิสลาม บรรดามุสลิมทั้งหลายจะต้องปฏิบัติตามบัญญัติอย่างเคร่งครัด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม โดยเฉพาะการเชื่อฟังและการปฏิบัติ โครงสร้างของสังคมที่ประกอบด้วย ผู้นำและผู้ตาม ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องยึดมั่นในคัมภีร์ อัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ของท่านนบี จึงจะมีความชอบธรรมในฐานะความเป็นผู้นำที่อัลลอฮ์ทรงรับสั่งให้เชื่อฟังและปฏิบัติตาม

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ
فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ ﴾

(النساء : 59)

¹ <http://www.st.ac.th/krujames> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2560)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! จงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเชื่อฟังเราะสูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วยแต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใดก็ จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะสูล”

(อันนิสาอ์: 59)

จากอายะฮ์ดังกล่าว (Ibn kathir,1994:633) ได้อธิบายเพิ่มเติมซึ่งสามารถสรุปได้ ใจความว่านี่คือคำสั่งของอัลลอฮ์ที่ให้เชื่อฟังบรรดาอูลามะ และบรรดาผู้นำ โดยเริ่มจากเชื่อฟังพระองค์ ในการปฏิบัติตาม เชื่อฟังเราะสูลโดยยึดถือปฏิบัติสุนนะฮ์ของท่านนบี เชื่อฟังผู้นำและปฏิบัติตามในสิ่ง ที่ผู้นำสั่งใช้ แต่จะต้องสอดคล้องกับคำสั่งของอัลลอฮ์ และเราะสูลด้วย และสามารถเข้าใจได้อีกว่า ถ้า หากคำสั่งใช้ของผู้นำมีความขัดแย้งกับหลักคำสอนของอัลลอฮ์ และเราะสูล พระองค์ก็จะไม่อนุญาตให้ เชื่อฟังและปฏิบัติตามในคำสั่งของผู้นำดังกล่าว อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นมา ก็ จำเป็นต้องใช้อัลกุรอาน อัลสุนนะฮ์ในการแก้ปัญหา แต่ถ้าไม่ใช้อัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ในการ แก้ปัญหาก็ถือว่า ผู้นำนั้นไม่ใช่ผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และเราะสูลและวันอาคีเราะ²

ในสังคมมุสลิมจำเป็นจะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารจัดการในเรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักการอิสลามในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านครอบครัวและมรดก ซึ่งจะมีเนื้อหา การสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่าและอื่นๆ ตลอดจนการแบ่งทรัพย์สินมรดก ให้เป็นไปตามกฎหมายอิสลามเพื่อให้เกิดความยุติธรรม

ดั่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾

(النساء : 58)

² Ibn kathir,abi fidaa' Ismaail bin kathir alqurashi .1994_ tafsir al-quran al-azim Vol. 1 Maktabah Dar al-kathir

ความว่า“เมื่อพวกเจ้าทั้งหลายตัดสินระหว่างมนุษย์ก็จงตัดสินด้วยความยุติธรรมเถิด”

(อัลนิสาอ์: 58)

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและมรดกตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ในกฎหมายอิสลามเรียกว่า กอฎีฮ์ หรือ ฮากิม ซึ่งแปลว่าผู้พิพากษา หรืออาจเรียกว่าวาเลีย (الوالي) ซึ่งแปลว่า ผู้ปกครองประเทศ รัฐ หรือหัวเมือง หรือเรียกว่าวะลียอามม์ (الوالي العام) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ปกครองเมืองในการทำหน้าที่ บริหารจัดการเรื่องดังกล่าว ซึ่งทั้งกอฎีฮ์ฮากิม และ วาเลีย สามารถทำหน้าที่เป็นวะลียอามม์ให้แก่สตรีที่จะทำการสมรส การหย่าร้าง หรือการฟ้องหย่า เป็นต้น ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่วะลียอามม์ในอิสลามคือ กอฎีฮ์หรือวาเลีย

สำหรับวะลียอามม์ในประเทศไทยนั้น จะยึดตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 กำหนดให้จุฬาราชมนตรีเป็นวะลียอามม์ในระดับประเทศ และประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นวะลียอามม์ในระดับจังหวัด โดยกำหนดให้อำนาจหน้าที่การเป็น วะลียอามม์สำหรับสตรีในการจัดการสมรส การหย่าร้าง หรือการฟ้องหย่า ตลอดจนอำนาจหน้าที่ในการแบ่งมรดกในกรณีที่มีข้อพิพาท

ทั้งนี้จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับวะลียอามม์ในระดับจังหวัด โดยมีประเด็นที่สงสัย เช่นการได้มาของวะลียอามม์มีวิธีการอย่างไร อำนาจหน้าที่ของวะลียอามม์มีอะไรบ้าง และมีบทบาทอื่นๆ อีกหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวะลียอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ทั้งนี้เพื่อศึกษาแบบเจาะลึกในการปฏิบัติหน้าที่ของวะลียอามม์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมในจังหวัดยะลาที่เกี่ยวกับ การใช้กฎหมายอิสลามในเรื่องการสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่า และการแบ่งมรดก เป็นต้น อันจะนำไปสู่ความเป็นระเบียบและความยุติธรรมของมุสลิมในจังหวัดยะลาต่อไป

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอัลกุรอาน อัลหะดีษเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.2.1 อัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง

1.2.1.1 อายะฮ์ที่ 1 คัณฑ์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ
فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

(النساء : 59)

ความว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ! จงเชื่อฟังอัลลอฮ์และเชื่อฟังเราะสูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วยแต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใดก็ จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะสูล”

(อันนิสาฮ์: 59)

1.2.1.2 อายะฮ์ที่ 2 คัณฑ์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ
يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾

(المائدة : 49)

ความว่า “และเจ้าจงตัดสินระหว่างพวกเขาด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานลงมาเถิดและจงอย่าปฏิบัติตามความใคร่ใฝ่ต่ำของพวกเขา และจงระวังพวกเขาในการที่พวกเขาจะจงใจเข้าให้เขวออกจากบางสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานลงมาแก่เจ้า”

(อัลมาอิดะฮ์: 49)

1.2.1.3 อายะฮ์ที่ 3 คึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾

(النساء : 58)

ความว่า“เมื่อพวกเจ้าทั้งหลายตัดสินระหว่างมนุษย์ก็จงตัดสินด้วยความยุติธรรมเถิด”

(อันนิสาอ์: 58)

1.2.1.4 อายะฮ์ที่ 4 คึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾

(المائدة: 44)

ความว่า“และผู้ใดที่ไม่ได้ตัดสินด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานลงมาแล้วชนเหล่านี้แหละคือผู้ปฏิเสธการศรัทธา”

(อัลมาอิดะฮ์: 44)

1.2.1.5 อายะฮ์ที่ 5 คึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

(المائدة: 45)

ความว่า“และผู้ใดที่ไม่ได้ตัดสินด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงประทานลงมาแล้วชนเหล่านี้แหละคือผู้อธรรม”

(อัลมาอิดะฮ์: 45)

จากบรรดาอาเยฮ์ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเข้าใจและบ่งบอกถึงความจำเป็นที่บรรดามุสลิมทุกคน จะต้องนำบทบัญญัติมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและทุก ๆ ด้าน

1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง

1.2.2.1 อัลหะดีษที่ 1 จากอาลีบินอะบีตอลิบ رضي الله عنه

((عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْيَمَنِ قَاضِيًا فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُرْسِلُنِي وَأَنَا حَدِيثُ السِّنِّ، وَلَا عِلْمَ لِي بِالْقَضَاءِ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ سَيَهْدِي قَلْبَكَ وَيُثَبِّتُ لِسَانَكَ، فَإِذَا جَلَسَ بَيْنَ يَدَيْكَ الْخَصْمَانِ فَلَا تَفْضِيَنَّ حَتَّى تَسْمَعَ مِنَ الْآخِرِ كَمَا سَمِعْتَ مِنَ الْأَوَّلِ، فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يَتَبَيَّنَ لَكَ الْقَضَاءُ، قَالَ: فَمَا زِلْتُ قَاضِيًا أَوْ مَا شَكَّكْتُ فِي قَضَاءٍ بَعْدُ))

(أخرجه أبو داود: 3582)

ความว่า“จากอาลีบินอะบีตอลิบ رضي الله عنه กล่าวว่าเราะฮ์ลุส عليه السلام ได้มีคำสั่งให้ฉันไปทีเยเมน(ในฐานะผู้พิพากษา) ฉันได้กล่าวกับท่านเราะฮ์ลุสว่า ท่านจะส่งฉัน แท้จริงแล้วฉันยังเยาว์วัย และไม่มีความรู้ด้านการพิพากษาท่านเราะฮ์ลุสกล่าวว่า แท้จริงแล้วอัลลอฮ์จะชี้ทางให้แก่เจ้า และขึ้นหัตคัลลินของเจ้า เมื่อไรมีสองคนขัดแย้งกัน ต่อหน้าเจ้า เจ้าอย่าฟังตัดสินจนกว่าท่านจะได้ยินอีกฝ่ายหนึ่ง เสมือนท่านได้ยินจากคนแรก ซึ่งแท้จริงแล้วสิ่งนั้นจะชัดเจนในการพิพากษา ท่านเราะฮ์ลุสกล่าวว่า เจ้าขึ้นหัตคัลลินในการเป็นผู้พิพากษา และฉันไม่ต้องมีความกังวลในการพิพากษาหลังจากนี้”

(บันทึกโดย Abu Dawud, หะดีษที่:3582)

1.2.2.2 อัลหะดีษที่ 2 จาก อิบน์อบูวรีดะฮฺ

((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " الْقَضَاةُ ثَلَاثَةٌ : اِثْنَانِ فِي النَّارِ ، وَوَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ ، رَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَقَضَى بِهِ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ ، وَرَجُلٌ قَضَى بَيْنَ النَّاسِ بِالْجَهْلِ فَهُوَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَجَارَ فَهُوَ فِي النَّارِ"))

(أخرجه البيهقي: 18729)

ความว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า “ผู้พิพากษามีสามประเภท ประเภทหนึ่งเข้าสวรรค์และอีกสองประเภทลงนรก ผู้ที่ได้เข้าสวรรค์ คือ ผู้ที่ทราบความจริงและพิพากษาตามความจริงนั้น ส่วนผู้ที่ทราบความจริงแต่ไม่พิพากษาโดยไม่เป็นธรรม และผู้ที่พิพากษาโดยไม่รู้จะตกนรก

(บันทึกโดย Al-Baihaqi, หะดีษที่:18729)

1.2.2.3 อัลหะดีษที่ 3

((إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ))

(أخرجه البخاري: 6919, مسلم: 1716)

ความว่า “เมื่อผู้พิพากษา ตัดสินแล้ววินิจฉัยถูกต้อง ผลตอบแทนของเขา สองผลบุญ และ เมื่อผู้พิพากษา ตัดสินแล้ววินิจฉัยผิด ผลตอบแทนของเขาหนึ่งผลบุญ”

(บันทึกโดย Al-Bukhariy หะดีษที่6919 Muslim หะดีษที่ 1716)

1.2.2.4 อัลหะดีษที่ 4

أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
 قَالَ: ((مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ،
 وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي))

(أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ: 6718)

ความว่า โดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า “เมื่อผู้พิพากษา ตัดสินแล้ว
 วินิจฉัยถูกต้อง ผลตอบแทนของเขา สองผลบุญ และเมื่อผู้พิพากษา
 ตัดสินแล้ววินิจฉัยผิด ผลตอบแทนของเขาหนึ่งผลบุญ”

(บันทึกโดย Al-Bukhariy หะดีษที่ 6718)

จากบรรดาอัลหะดีษที่กล่าวมาข้างต้นบ่งบอกถึงการตัดสินคดีที่มีความขัดแย้ง
 ข้อพิพาท ระหว่างมุสลิมด้วยกัน ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินจะต้องอยู่ในหลักความยุติธรรม มิฉะนั้นจะ
 ถูกลงโทษ ตามที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ระบุไว้

1.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อิสมาแอ อาลี และวรรณณา แผนมุนิน (2548) ศึกษาการได้มา บทบาท และหน้าที่ของ
 ผู้ทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์ของชาวมุสลิมในประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีจังหวัดปัตตานีและ
 สงขลา ผลการวิจัยพบว่าวิธีการแต่งตั้งวะลีอามม์ของทั้ง 2 จังหวัดมีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมากใน
 ปัตตานีวะลีอามม์ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและอิหม่ามประจำมัสยิดให้
 การเตาลียะฮ์ ส่วนในจังหวัดสงขลาได้รับการเตาลียะฮ์จากจุฬาราชมนตรี แต่ในด้านบทบาทหน้าที่ของ
 ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ของทั้ง 2 จังหวัดมีความแตกต่างกัน คือ ในส่วนของปัตตานี ยังไม่มีความ
 ชัดเจนเกี่ยวกับผู้ทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์ เพราะมี 2 ฝ่ายอันได้แก่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งคะ โต๊ะยุติธรรม
 ประจำศาลจังหวัด และผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นวะลีอามม์ที่มีคณะกรรมการประจำจังหวัดเป็นหลักใน
 การดำเนินการแต่งตั้ง ซึ่งต่างก็เชื่อว่าตนมีความชอบธรรมในการทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์ ในส่วนของ

จังหวัดสงขลามีความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้มีความเหมือนกับการงานของผู้วิจัยคือศึกษาด้านอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ แต่มีความแตกต่างกับการงานผู้วิจัยคือ ผู้วิจัยศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาและศึกษาบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่วะลีอามม์

รอชีดะห์ หะนะกาแม และคณะ (2557) ศึกษาสภาพและสาเหตุการแต่งงานข้ามแดนโดยอาศัยวะลีอามม์ (ตัวแทนรัฐเป็นผู้ปกครองฝ่ายหญิง) กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาและนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทำหน้าที่วะลีอามม์ในจังหวัดสงขลาและนราธิวาส คือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของทั้งสองโดยเริ่มแรกได้มาโดยการแต่งตั้งจากที่ประชุมองค์กรอิสลาม และนักวิชาการมุสลิมในแต่ละจังหวัด จนในปี พ.ศ. 2555 ที่ประชุมองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนได้ให้สัตยาบันแก่จุฬาราชมนตรีเป็นวะลีอามม์แก่ชาวไทยมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งจุฬาราชมนตรีได้ให้สิทธิแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกจังหวัดทำหน้าที่วะลีอามม์ในฐานะตัวแทนของท่าน การทำหน้าที่จัดการสมรสโดยวะลีอามม์แก่หญิงนั้นจะต้องไม่มีวะลีอเฉพาะ หรือมีแต่อยู่ไกลจากสถานที่ทำการสมรส ดังนั้นส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มาทำการสมรสโดยอาศัยวะลีอามม์ในจังหวัดสงขลาและนราธิวาสนั้นคือ คนนอกพื้นที่จากต่างจังหวัดและชาวมาเลเซีย รวมถึงชาวต่างชาติจากหลาย ๆ ประเทศที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและในประเทศมาเลเซียสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้มีความเหมือนกับการงานของผู้วิจัยคือศึกษาด้านอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ แต่มีความแตกต่างกับการงานผู้วิจัยคือ ผู้วิจัยศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาและศึกษาบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่วะลีอามม์

มอซาลี เบ็ญหมัด (2548) ศึกษาการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า มุสลิมในประเทศไทยใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก โดยลักษณะการใช้มีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของเหตุการณ์บ้านเมืองตลอดมา และมีกฎหมายรับรองการใช้ดังกล่าวเฉพาะในจังหวัดปัตตานี ยะลา สตูล และนราธิวาส ในส่วนของจังหวัดสงขลา การใช้กฎหมายอิสลามอิสลามภาษาอาหรับและภาษามลายูเป็นกฎหมายจากตำรากฎหมายอิสลามที่เป็นที่ยอมรับกันในโลกมุสลิม มุสลิมส่วนใหญ่ใช้ตำรากฎหมายอิสลามที่เรียบเรียงขึ้นโดยนักกฎหมายอิสลามในมัชฮับฮาฟีอี๋ ส่วนการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดก

ของมุสลิมในจังหวัดสงขลาประสบปัญหาหลายประการ ไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นของสังคมมุสลิมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยมีปัญหาในประเด็นการขอความยินยอมต่อหญิงที่จะสมรสและวิธีการหย่า และขาดรายละเอียดที่จำเป็นต่อการใช้กฎหมายอิสลาม โดยยังขาดกฎระเบียบเกี่ยวกับการหย่า และการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า ทำให้มุสลิมในจังหวัดสงขลา มีการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังการหย่า น้อยอย่างยิ่ง และการขาดกฎหมายรองรับการใช้กฎหมายอิสลาม ทำให้การใช้กฎหมายอิสลามประสบปัญหาหลายประการสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้มีความเหมือนกับงานของผู้วิจัยคือศึกษาด้านอำนาจหน้าที่ของวะลีอามมฺ แต่มีความแตกต่างกับงานของผู้วิจัยคือ ผู้วิจัยศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาและศึกษาบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่วะลีอามมฺ

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาวิธีการได้มาของวะลีอามมฺในอิสลาม

1.3.2 เพื่อศึกษาวิธีการได้มาของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามมฺในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1.3.3 เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามมฺในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.4.1 ทราบถึงวิธีการได้มาของวะลีอามมฺในอิสลาม

1.4.2 ทราบถึงวิธีการได้มาของ ผู้ทำหน้าที่วะลีอามมฺในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1.4.3 ทราบถึงอำนาจหน้าที่ ของผู้ทำหน้าที่วะลีอามมฺในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1.4.4 ทราบถึงบทบาทอื่นๆที่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่วะลีอามมฺในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การแปลความหมายอายะฮ์อัลกุรอานเป็นภาษาไทยผู้วิจัยใช้คัมภีร์อัลกุรอานฉบับแปลเป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยศูนย์กษัตริย์ฟาอัดเพื่อการพิมพ์คัมภีร์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์ปี 1419 ฮิจญ์เราะฮ์ฮ์

การอ้างอิงตัวบทอัลกุรอานจะใช้มาตรฐานการอ้างอิงโดยระบุชื่อสูเราะฮ์และลำดับอายะฮ์ไว้ด้านหลังของตัวบทในเนื้อหาและหากอายะฮ์ใดผู้วิจัยนำมากล่าวเพียงส่วนหนึ่งก็จะระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งของอายะฮ์

การอ้างอิงหะดีษผู้วิจัยจะอ้างตัวบทหะดีษและคำแปลพร้อมระบุชื่อผู้รายงานปีพิมพ์เล่มที่และเลขหน้าหากหะดีษบันทึกโดยอัลบุคอรีย์และมุสลิมผู้วิจัยจะไม่ระบุระดับของหะดีษแต่หากเป็นหะดีษที่บันทึกโดยอิหม่ามอื่นผู้วิจัยจะระบุระดับของหะดีษ

อะษัรหรือวาตะของบรรดาปราชญ์ที่ได้อ้างอิงในงานวิจัยผู้วิจัยระบุแหล่งที่มาเหมือนกับ
การอ้างหะดีษ

การกล่าวนามบุคคลในงานวิจัยผู้วิจัยจะใช้นามที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

การเขียนประวัติของบุคคลต่างๆที่ปรากฏในงานวิจัยผู้วิจัยจะเขียนประวัติมาพอสังเขปเท่านั้น

การอธิบายศัพท์ที่เห็นว่าสำคัญหรือเข้าใจยากที่ปรากฏในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะอธิบายไว้ในเชิงอรรถข้อมูลที่ได้จากหนังสือหรือตำราต่าง ๆ ผู้วิจัยจะอ้างถึงด้วยวิธีการเขียนนามปี โดยมีชื่อผู้แต่งปีที่พิมพ์และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ

การเทียบอักษรภาษาอาหรับและศัพท์ด้านอิสลามศึกษาอ้างอิงจากตารางเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทยของมหาวิทยาลัยอิสลามศึกษาปีพุทธศักราช 2546

การปริวรรตอักษรอาหรับ-อังกฤษผู้วิจัยอ้างอิงจากตารางเทียบของห้องสมุดแห่งรัฐสภาอเมริกา

การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยผู้วิจัย
แปลความหมายโดยตรงรักษาความหมายของข้อความเดิมเอาไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ วงเล็บดอกไม้วางไว้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน

สัญลักษณ์ “...” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอานและอัล
หะดีษตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง

สัญลักษณ์ ((.....)) วงเล็บปีกกู่ใช้สำหรับตัวบทอัลหะดีษ

สัญลักษณ์ (.....) วงเล็บเดี่ยวใช้สำหรับการเขียนอ้างอิงและการอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบหานะฮ์วะตะอะลา” ซึ่งม
ีความหมายว่า “พระองค์ทรงมหาวริสุทธิ์และสูงส่งยิ่ง” เป็นคำที่มุสลิมใช้กล่าวยกย่องและสรรเสริญ
พระองค์อัลลอฮ์ ﴿...﴾ หลังจากที่ได้เอ่ยนามพระองค์

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม” ซึ่งมี
ความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ ﴿...﴾ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่มุสลิมใช้
หลังจากได้มีการกล่าวถึงนบีมุฮัมมัด ﴿...﴾

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า “อะลัยฮิสสะลาม” หมายถึงขออัลลอฮ์
﴿...﴾ ทรงประทานความสันติแก่ท่านเป็นคำที่ใช้หลังจากได้มีการกล่าวถึงท่านนบีหรือเราะฮ์ลุลท่านอื่น
ยกเว้นนบีมุฮัมมัด ﴿...﴾ หลังจากที่มีการกล่าวถึง

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮุ” หมายถึง
“ขออัลลอฮ์ ﴿...﴾ ทรงโปรดปรานแก่เขา” จะเขียนต่อท้ายเสาะหาบะฮ์ทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮา” หมายถึง
“ขออัลลอฮ์ ﴿...﴾ ทรงโปรดปรานแก่นาง” จะเขียนต่อท้ายเสาะหาบะฮ์ทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

สัญลักษณ์ ﴿...﴾ เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮุม่า” หมายถึง
“ขออัลลอฮ์ ﴿...﴾ ทรงโปรดปรานแก่เขาทั้งสอง” จะเขียนต่อท้ายเสาะหาบะฮ์หรือเสาะหาบะฮ์จำนวนสอง
ท่านทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิจัยไว้ 2 ด้านดังนี้

1.6.1 ด้านเนื้อหา

1.6.1.1 วิธีการได้มาและอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในอิสลาม

1.6.1.2 วิธีการได้มาและอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1.6.2 ด้านสถานที่

1.6.2.1 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาเท่านั้น

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 อำนาจหน้าที่ หมายถึงอำนาจหน้าที่ในการจัดการสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่าและการไต่ถามคดีของวะลีอามม์

1.7.2 วะลีอามม์ หมายถึงผู้ทำหน้าที่แทนจุฬาราชมนตรีในการจัดการสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่า การประนีประนอมและการแบ่งมรดกของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

1.8 วิธีดำเนินการวิจัย

1.8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1.8.1.1 ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์และประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 2 คน

1.8.1.2 ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งวะลีอามม์จำนวน 1 คน

1.8.1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และอาจารย์ที่ปรึกษา 6 คน

1.8.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี(Mixed Methodology) โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.8.2.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางวิชาการทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) และทุติยภูมิ (Secondary source) และแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวะลี้อามม์ เพื่อตอบคำถามวิจัย

1.8.2.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research)ซึ่งเป็น วิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยจะเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูล

1.8.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดังนี้คือ

1.8.3.1 ข้อมูลจากเอกสาร

โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางวิชาการและแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของวะลี้อามม์ กฎหมายอิสลามซึ่งประกอบด้วย ทัศนะปราชญ์กฎหมายอิสลาม มัชฮับชาฟีอีเป็นหลัก และอีกสามมัชฮับที่เป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปตลอดจนทัศนะของนักกฎหมาย นักวิชาการอิสลามในปัจจุบันเพื่อตอบคำถามงานวิจัย

1.8.3.2 ข้อมูลภาคสนาม

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) กลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้

ก. ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลี้อามม์ และประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 2 คน

ข. ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งวะลี้อามม์จำนวน 1คน

ค. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และอาจารย์ที่ปรึกษา 6 คน

โดยการดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเกี่ยวกับวิธีการได้มาของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาเป็นอย่างไร และหน้าที่ของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอะไรบ้าง และบทบาทอื่น ๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ของวะลี้อามมีมีอะไรบ้าง พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของวะลี้อามมีมาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร ก่อนนำมาใช้สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย

1.8.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1.8.4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไปยื่นต่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล อันประกอบด้วย ประธาน รองประธาน คณะกรรมการอิสลามฝ่ายกฏีฮ์ซัรอีร์ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและอาจารย์ที่ปรึกษา

1.8.4.2 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

1.8.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และการวิเคราะห์เนื้อหาแบบทดสอบสมมุติฐานมีวิธีการดังนี้คือ

1.8.5.1. วิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์โดยยึดแหล่งที่มาของบทบัญญัติของอิสลาม ดังนี้ อัลกุรอาน อัลหะดีษ หลักการพิจารณาที่ศนะของนักปราชญ์อิสลาม หลักการเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮ์

1.8.5.2. วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ (Interview)

วิเคราะห์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเกี่ยวกับวิธีการได้มาของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาเป็นอย่างไร และหน้าที่ของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอะไรบ้าง และบทบาทอื่น ๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ของวะลี้อามมี

อามมีอะไรบ้าง พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่วะลีฮาม มาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร ก่อนนำมาใช้สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 2

วิธีการได้มาของวะลีย์อามมีในอิสลาม

2.1 นิยามวะลีย์ในกฎหมายอิสลาม

โดยความหมายในทางภาษาวะลีย์ (الولى) คือผู้ปกครองบุคคลหรือผู้ปกครองทรัพย์สินของบุคคลที่มีความสัมพันธ์วะลีย์ทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ปกครองแคว้น เมืองหรือประเทศ คือทั้งหมดหมายถึงผู้มีอำนาจปกครอง แม้ว่าจะลักษณะของอำนาจแตกต่างกัน เพราะวะลีย์เป็นผู้ปกครองเฉพาะบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่ตนเป็นวะลีย์ แต่วะลีย์เป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจหน้าที่และต้องรับผิดชอบต่อทุกคน กิจการทุกอย่างในพื้นที่ปกครองของตนเอง โดยหลักทั่วไปการปกครองบุคคลที่อยู่ภายใต้การปกครอง จะต้องนับจากผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันก่อน หากไม่มีหรือหากมี แต่ขาดคุณสมบัติหรือหากมีแต่ มีปัญหาขัดแย้งกันก็ต้องอาศัยผู้มีอำนาจปกครองหรือวะลีย์ มาทำหน้าที่จัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ และยุติข้อพิพาท ขัดแย้ง แก่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่การปกครองของตนเอง ในเรื่องนี้มีหลักฐานที่เป็นสุนนะฮของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และหลักทั่วไปที่ครอบคลุมเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติในเวลาเดียว มีรายงาน โดยท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها เล่าว่า

((عن عائشة رضي الله عنها قالت : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحَتْ بِغَيْرِ إِذْنٍ وَلِيِّهَا ، فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ ، نِكَاحُهَا بَاطِلٌ ، وَلَهَا مَهْرُهَا بِمَا أَصَابَ مِنْهَا ، فَإِنْ اشْتَجَرُوا ، فَالْأُسْلُطَانُ وَلِيُّ مَنْ لَا وَلِيَّ لَهُ "))

(أخرجه أبو داود والترمذی وابن ماجه 1879/1102/2083)

ความว่า จากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها กล่าวว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า “สตรีใดก็ตามที่สมรสโดยไม่ได้รับอนุญาตจากวะลีย์ของ

นาง การสมรสของนางถือว่าเป็นโมฆะ หากสามีได้ร่วมประเวณีกับนางสำหรับนางคือมะฮัรที่เธอได้ถือว่าอวัยวะเพศของนางเป็นที่อนุมัติสำหรับเขา หากพวกเขาขัดแย้งกัน สุดท้ายคืออะลีฮ์ของผู้ไม่มีอะลีฮ์”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่ 2083, Al-Tirmizi หะดีษที่1102 , Ibnu Majahหะดีษที่1879)

หะดีษดังกล่าวเป็นหะดีษเศาะฮิฮ์¹ (Al-Albani 6 : 243-247) ได้กำหนดหลักทั่วไปในการจัดลำดับความสำคัญของอะลีฮ์ในการสมรส จะเริ่มด้วยอะลีฮ์คอส (อะลีฮ์เฉพาะ) ที่เป็นญาติที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตก่อน หากไม่มีอะลีฮ์คอสหรืออะลีฮ์คอสมีความขัดแย้ง ผู้จะทำหน้าที่เป็นอะลีฮ์คืออะลีฮ์อามม์ (อะลีฮ์ทั่วไป) หะดีษนี้ได้รับรู้ว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอะลีฮ์อามม์คือสุลต่านหรือผู้ที่มีอำนาจทำหน้าที่ในการปกครองประเทศ ถึงอย่างไรก็ตามผู้ที่มีอำนาจในการเป็นอะลีฮ์อามม์ คือผู้นำรัฐหรือตัวแทนที่ได้รับการมอบหมายในการปกครองรัฐนั้น ดังนั้นในการกล่าวถึงอะลีฮ์อามม์ในตำราฟิกฮ์ (กฎหมายอิสลาม) มักจะใช้ศัพท์สองคำนี้เสมอ คือ คำว่าอัลฮาгим (الحاكم) หมายถึงผู้ปกครอง และ คำว่าอัลกอฎีย์ (القاضي) หมายถึงผู้พิพากษา

อย่างไรก็ตามการเป็นอะลีฮ์อามม์ยังเป็นหน้าที่ของผู้นำสูงสุดเพราะการเป็นอะลีฮ์อามม์นั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของรัฐ(Al Humaidi 243)²

ปัจจุบันผู้ที่เป็นอะลีฮ์โดยตำแหน่งคือบรรดาผู้นำของรัฐที่ปกครองกิจกรรมของชาวมุสลิมหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายโดยตรงจากผู้นำโดยตราเป็นกฎหมายเช่นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองพื้นที่หรือกอฎีย์ที่มีกฎหมายหรือตราสารแต่งตั้งระบุชัดเจนว่ามีอำนาจจัดการสมรสบรรดาสตรีผู้ที่ไม่ใช่อะลีฮ์³

¹ เป็นหะดีษเศาะฮิฮ์ (Al-Albani 6 : 243-247)

² Al Humaidi , Abdulrahman, .1989. al qadha fil islam, Umm Al-Qura University saudi arabia, : 243

³ Abu Zahra, Muhammad , Al- wilayah ala nafsi, Dar al raie al arabi, Bairut,,: 98

2.2 ความเป็นมาของวะลีย์อามม์ในกฎหมายอิสลาม

วะลีย์ในทางกฎหมายอิสลามหมายถึงผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการตามความเหมาะสมเพื่อประโยชน์ของผู้ที่อยู่ในความปกครองด้านส่วนตัวหรือด้านทรัพย์สิน⁴

ดังนั้นวะลีย์จึงใช้เรียกคนที่มีอำนาจในการดำเนินการหรือดูแลกิจการของผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองของตนทั้งในด้านร่างกายและทรัพย์สินสาเหตุที่ทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่งในฐานะวะลีย์นั้นทั้งสองจะต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันทางใดทางหนึ่งในสี่ประการดังนี้คือ⁵

1. การเป็นญาติใกล้ชิด กล่าวคือทั้งสองคนมีเชื้อสายและสายเลือดเดียวกันดังนั้นผู้ที่จะเป็นวะลีย์ของอีกคนหนึ่งนั้นเขาต้องเป็นญาติที่มีเชื้อสายทางฝ่ายบิดาเท่านั้นซึ่งญาติฝ่ายมารดานั้นถือว่าคนละเชื้อสายกันจึงเป็นวะลีย์ให้แก่กันไม่ได้

2. การครอบครองการมีอำนาจเป็นวะลีย์ให้แก่ผู้ที่อยู่ภายใต้การครอบครองนี้หมายถึงในกรณีของนายทาสที่มีสิทธิเป็นวะลีย์แก่ทาสที่อยู่ภายใต้การครอบครองของตน

3. การเป็นเจ้าของเงินในกรณีที่ผู้ถูกปกครองนั้นเคยเป็นทาสและได้รับการปลดปล่อยจากการเป็นทาสโดยเจ้าเงินเจ้าเงินมีสิทธิในการเป็นวะลีย์ให้แก่เขาหากเขาไม่มีญาติอื่น ๆ

4. ในฐานะผู้ปกครองสูงสุดของรัฐหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่แทนผู้นำสูงสุด จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ทั้งสี่ที่ได้กล่าวมานั้นในความเป็นจริงปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ที่ยังคงมีอยู่ เห็นได้ว่า จากวิวัฒนาการของผู้ทำหน้าที่วะลีย์อามม์ในประวัติศาสตร์กฎหมายอิสลาม จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบตุลาการของอิสลาม การบริหารและการพัฒนาการใช้กฎหมายในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุด กล่าวคือผู้นำคนแรกของรัฐอิสลามคือ มีอำนาจด้านบริหาร นิติบัญญัติตุลาการ และเป็นผู้ประกาศสังฆกรรม สร้างความเป็นธรรมและความถูกต้องในสังคม ภายในกรอบที่อิสลามกำหนดไว้ดังนั้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะทำหน้าที่เป็นวะลีย์อามม์ ในการตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของท่าน เนื่องจากเป็นอาณาจักรเล็ก

⁴อิสมาแออาลี , 2547,กฎหมายครอบครัวอิสลาม , มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, ปัตตานี , หน้า : 31

⁵ nidal abusumianah , 2011, al- wilayah fil nikah fil shariah al-islam Dar al- sakafa Oman , :79.

ๆ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนไม่มากนัก สามารถปกครองดูแลได้อย่างทั่วถึง ในระยะนี้อำนาจตุลาการและการใช้บทบัญญัติกับข้อเท็จจริงจึงอยู่ในอำนาจหน้าที่ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพียงผู้เดียว และตัดสินโดยยึดถืออัลกุรอานเป็นบรรทัดฐาน

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ﴾

(النساء : 105)

ความว่า “แท้จริงแล้วเราได้ให้คำภีร์ลงมาแก่เจ้าเป็นความจริง เพื่อเจ้าจะได้ตัดสินระหว่างผู้คนด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงให้เจ้ารู้เห็น และเจ้าอย่าเป็นผู้เถียงแก่ให้ผู้บิดพลิ้วทั้งหลาย”

(อันนิสาอ์: 105)

ดังนั้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายอิสลามทั้งในด้านการบัญญัติ การบริหารและตุลาการ โดยเป็นผู้รับโอนการอัลกุรอานจากอัลลอฮ์ผ่าน การสื่อสารของมลาอิกะฮ์“ญิบรีล” เพื่อประกาศใช้แก่มวลมนุษย์ ส่วนรายละเอียดคนนอกเหนือจากอัลกุรอานบัญญัติไว้ บทบาทอันสำคัญของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในการกำหนดบทบัญญัติทั้งในส่วนสารบัญญัติ⁶และวิธีสบัญญัติ⁷ โดยจะมีบรรดาเศาะหาบะฮ์อาวุโสส่วนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือในการให้ความเห็นและบรรดาเศาะหาบะฮ์ทั้งหมดได้นำไปปฏิบัติ ต่อมาในยุคเศาะหาบะฮ์ อาณาจักรอิสลามขยายมากขึ้น ภารกิจต่างๆ ก็มีมากขึ้นโดยเฉพาะสมัยอุมม์ رضي الله عنه อาณาจักรอิสลามซึ่งเป็นเคาะลีฟะฮ์คน

⁶หมายถึง กฎหมายที่มีลักษณะเป็นส่วนเนื้อแท้ของกฎหมายเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับความประพฤติของพลเมือง ทั้งในทางแพ่งและอาญา เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น

⁷ หมายถึง กฎหมายที่กล่าวถึงกระบวนการวิธีการที่จะบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายแพ่งและอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

ที่ 2 ท่านอุมร์จึงได้แยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหารโดยมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบโดยตรงในเวลาต่อมาได้มอบอำนาจในการรับผิดชอบปกครองบรรดาผู้ที่ไม่มีวะลีย์ทั้งหลายแก่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางด้านตุลาการด้วย คืออัลกอฎีย์หรือผู้พิพากษา ดังนั้นก่อนหน้านั้นการส่งตัวแทนไปปกครองเมืองหรือแคว้นต่างๆ ผู้ปกครองจะมีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีด้วย แต่ในสมัยของอุมร์ท่านส่งอัลกอฎีย์แยกต่างหากจากผู้ปกครอง (Al Humaidi : 243 – 244)⁸

ในยุคของอับบาซียะฮฺ (ฮ.ศ.) ได้มีการเพิ่มอำนาจของอัลกอฎีย์หรือผู้พิพากษา ซึ่งก่อนหน้านี้นั้นทำหน้าที่เพียงพิจารณาตัดสินคดีที่มีคู่กรณีเท่านั้น แต่ในยุคนี้อัลกอฎีย์มีหน้าที่

1. เป็นผู้ปกครองตัวผู้เยาว์และผู้วิกลจริตที่ไม่มีบิดา และไม่มีผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพินัยกรรมจากบุคคลทั้งสอง
2. เป็นผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้เยาว์และผู้วิกลจริตที่ไม่มีบิดา มารดา ปู่ และไม่มีผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพินัยกรรมจากบิดาหรือปู่
3. เป็นวะลีย์จัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีย์คอส

2.3 การได้มาของวะลีย์อามมในอิสลาม

การได้มาของวะลีย์อามมในอิสลามจะมีการระบุในตำรากฎหมายของอิสลามทุกมัซฮับและจะมีบทศึกษาเกี่ยวกับระบบตุลาการในอิสลามในสภาวะปกติคือภายในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิมและมีการปกครองตามระบอบอิสลาม ซึ่งตำแหน่งวะลีย์อามมจะได้รับการแต่งตั้งจากฝ่ายบริหารอย่างเป็นทางการ กระนั้นแล้ว ในตำรากฎหมายได้ระบุเช่นกันว่า เกี่ยวกับระบบตุลาการในสภาวะไม่ปกติ คือ ประเทศที่มีมุสลิมอาศัยโดยมีผู้ปกครองไม่ใช่มุสลิม ซึ่งการได้มาและการแต่งตั้งตำแหน่งวะลีย์อามมจะต่างออกไป เช่น (Al-romlee) ได้กล่าวว่า “ หากไม่มีสุลต่าน (ผู้ปกครอง) ก็จำเป็นสำหรับบรรดาผู้ที่มิบาร์มีซึ่งเป็น อะฮ์ลุลฮัดวักอ์ที่จะต้องแต่งตั้งกอฎีย์ ซึ่งคำสั่งและคำพิพากษาของเขา ต้องถือว่ามิผลบังคับเพราะมีความจำเป็นต้องปฏิบัติเช่นนั้น (Al-romlee,6 :242)⁹

⁸ Al Humaidi , Abdulrahman, .1989. Al- qadha fil islam, Umm Al-Qura University saudi Arabia 243 – 244

⁹ Al-romlee Muhammad bin abbas. 1984.Nihayat al-muhtaj sharh al-minhaj 6 :242

จากประโยคดังกล่าว อัลรอมลีย์ได้พูดถึงการดำเนินการและการจัดการ โดยอาศัยวะลีย์ฮาгимหรือการทำหน้าที่เป็นวะลีย์อามม์ในสถานะที่ไม่ปกติ ระบบตุลาการของอิสลามต้องดำเนินตามบทบัญญัติของอิสลาม หากเกิดข้อพิพาทหรือขัดแย้งขึ้นมาจะต้องมีความจำเป็นกลับสู่บทบัญญัติของอิสลามเพื่อยุติข้อพิพาท

ตามหลักกฎหมายอิสลามได้บัญญัติเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวะลีย์ฮาгимและวะลีย์อามม์ในสองคือมาตรา35 และมาตรา36

มาตรา 35 ได้บัญญัติว่า

“วะลีย์ฮาгимคือ ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ หรือจากผู้รับสนองพระบรมราชโองการให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งฮาгимที่มีสิทธิเป็นวาเลียในการประกอบพิธีสมรสให้กับหญิงผู้บรรลุนิติภาวะแล้วทั่วไป”

มาตรา 36 ได้บัญญัติว่า

“วะลีย์อามม์ คือ วาเลียผู้ที่มีสิทธิประกอบพิธีสมรสให้กับหญิงผู้บรรลุนิติภาวะแล้วได้ทั่วไป ซึ่งได้แก่ พระมหากษัตริย์เอง หรือวะลีย์ฮาгимตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 46 ถึง 47”

มาตราทั้งสองนี้อาจทำให้เกิดความสับสนได้ จึงขอยืนยันว่าวะลีย์ฮาгимกับวะลีย์อามม์นั้นเป็นบุคคลเดียวกัน ทั้งนี้เพราะว่าฮาгим นั้นคือสุลต่าน และสุลต่านหรือฮาгимคือผู้มีอำนาจปกครองประเทศหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองรัฐหรือหัวเมืองจากผู้มีอำนาจดังกล่าวก็มีสิทธิเป็นวะลีย์อามม์ด้วย¹⁰

¹⁰ อิสมาแอ อาลี..2547. กฎหมายครอบครัวอิสลาม , วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.หน้า:38

2.4 วิวัฒนาการการใช้กฎหมายอิสลามในอดีตจนถึงปัจจุบัน

กฎหมายอิสลามในภาพรวม จำเป็นต้องทำความเข้าใจพัฒนาการของการใช้กฎหมายอิสลามและองค์การบริหารและพัฒนาการใช้กฎหมายอิสลามในอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบ โดยในอดีตนั้น เริ่มตั้งแต่ในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยุคคุละฟาอรรอชิดุน ยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ยุคเคาะลีฟะฮ์อับบาซียะฮ์ และยุคออตโตมานอันเป็นแกนของรัฐอิสลาม และการปกครองของอิสลาม ส่วนในยุคปัจจุบัน จะทำความเข้าใจเบื้องต้น เกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศเพื่อนบ้านที่มีมุสลิมเป็นชนส่วนใหญ่ เช่น มาเลเซีย และการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย

2.4.1 การใช้กฎหมายอิสลามและองค์การบริหารในยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

การใช้กฎหมายอิสลามในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หมายถึงการนำบทบัญญัติแห่งอัลกุรอาน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้กับตัวเองของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และปรับใช้กับผู้อื่น ตลอดจนการอธิบาย และเผยแพร่ให้กับบรรดาเศาะหาบะฮ์และบุคคลทั่วไป รวมทั้งการวิเคราะห์วินิจฉัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ต่อปัญหาบางประการที่ไม่มีบทบัญญัติจากอัลกุรอาน โดยตรงนั้น ดังนั้นการใช้กฎหมายอิสลามในยุคนี้จึงมี 2 ลักษณะ

1. ลักษณะการอธิบายแจกแจงความหมาย การเผยแพร่ และการนำบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานมาปฏิบัติและใช้บังคับกับข้อเท็จจริงเป็นรายกรณี

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้รับ โองการอัลกุรอานจากอัลลอฮ์และเป็นผู้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้กับตัวเองและแนะนำประกาศใช้กับผู้อื่น ทั้งบุคคลในครอบครัว ญาติมิตรและบุคคลทั่วไป ตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ เพื่อนำคำสอนของอัลลอฮ์สู่มวลมนุษย์ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในครรลองของอัลกุรอาน ทั้งจรรยาบรรณ การพูดจา และการประพฤติปฏิบัติในทุกแง่มุมของชีวิต ทั้งการปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อพระเจ้า ดังมีปรากฏอยู่ในหะดีษ ครั้งเมื่อมีผู้ถามเกี่ยวกับจรรยาบรรณของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านหญิงอาอิชะห์กล่าวว่า “จรรยาบรรณของ

ท่านก็คืออัลกุรอาน” คำกล่าวนี้มีนัยยะสะท้อนถึงการปรับใช้กฎหมายอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กับตัวเองอย่างสมบูรณ์ที่สุด¹¹

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องอธิบายแจกแจงโองการต่างๆในอัลกุรอานให้กับบรรดาเศาะหาบะฮ์และมนุษยชาติทุกคน

อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

(سورة النحل: 44)

ความว่า “และเราได้ให้อัลกุรอานแก่เจ้าเพื่อเจ้าจะชี้แจง (ให้กระจ่าง) แก่มนุษย์ซึ่งสิ่งที่ได้ถูกประทานมาแก่พวกเขาและเพื่อพวกเขาจะได้ไตร่ตรอง”¹²

(อัน-นะหฺล: 44)

การรายงานอัลกุรอานอย่างสมบูรณ์สืบทอดต่อกันมา ตั้งแต่ยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จนกระทั่งถึงปัจจุบันพร้อมด้วยคำอธิบายต่างๆจากบรรดาเศาะหาบะฮ์ ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้กฎหมายอิสลามในลักษณะของการอธิบายและเผยแผ่แล้วอย่างดียิ่ง และในการบังคับใช้ก็เช่นเดียวกัน หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของอัลกุรอาน หรือมีข้อพิพาทเกิดขึ้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะใช้บทบัญญัติของอัลกุรอานเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินและลงโทษ

¹¹ กิตติศักดิ์ ปรกติและคณะผู้วิจัย, 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย. หน้า: 78-80

¹² ความหมายอัลกุรอาน , อันนะหฺล: 44

2. การบัญญัติกฎหมายตามเจตนารมณ์ของอัลลอฮ์

การใช้กฎหมายอิสลามในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อีกลักษณะหนึ่งคือ การบัญญัติกฎหมายอิสลามตามเจตนารมณ์ของอัลลอฮ์ เป็นการบัญญัติกฎหมายอิสลามโดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นผู้วิเคราะห์ วิจัยซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรกท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้กำหนดด้วยการกล่าวถ้อยคำของท่านนบีเองโดยตามเจตนารมณ์ของอัลลอฮ์ ซึ่งบทบัญญัติในรูปแบบนี้เรียกว่า “อัลหะดีษอัลกุดซี” หมายถึง บทบัญญัติที่เป็นวณะของท่านนบีแต่ความหมายเป็นสิ่งที่ถูกประทานมาจากอัลลอฮ์คล้ายกับอัลกุรอาน แต่แตกต่างกันที่อัลหะดีษกุดซีไม่ต้องผ่านการสื่อสารของมลาอิกะฮ์รูปแบบที่สอง เป็นบทบัญญัติโดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ บัญญัติขึ้นตามเจตนารมณ์แห่งอัลลอฮ์เช่นเดียวกัน แต่ถ้อยคำและความหมายของบทบัญญัติมาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยเรียกว่า บทบัญญัตินี้ว่า “อัลหะดีษอัลนะบะวี”

การบัญญัติกฎหมายอิสลามในยุคนี้ จึงเป็นอำนาจของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะศาสนทูตของอัลลอฮ์ โดยตามเจตนารมณ์ของอัลลอฮ์ ทำให้มีลักษณะเด่น คือความเป็นเอกภาพของบทบัญญัติกฎหมายอิสลามในยุคนี้ โดยไม่มีข้อขัดแย้งหรือความเห็นที่หลากหลายในเรื่องการชี้ขาดของบทบัญญัติ เพราะท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพียงผู้เดียวเป็นผู้กำหนดและชี้ขาดในกรณีที่ไม่มีการบัญญัติของกฎหมายอิสลามกำหนดไว้โดยตรงในอัลกุรอาน และในยุคนี้ไม่มีการบันทึกบทบัญญัติของกฎหมายนอกจากบัญญัติที่เป็นโองการอัลกุรอานเท่านั้น แม้จะไม่มีมีการบันทึกหรือรวบรวมเป็นเล่มเหมือนเช่นในปัจจุบัน แต่ถ้าว่ากระจัดกระจายอยู่กับบรรดาเศาะหาบะฮ์เป็นผู้บันทึก การใช้บทบัญญัติกฎหมายในยุคนี้ จึงจำต้องอาศัยความจดจำ เผยแพร่และบอกเล่าต่อกันไป นอกจากนั้น การบัญญัติกฎหมายอิสลามในยุคนี้ เป็นการบัญญัติตามเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นและบัญญัติตามความจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการและเกิดประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมส่วนร่วม

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะศาสนทูตของอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดแห่งรัฐทั้งในด้านนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ บรรดามุสลิมในสมัยนั้น เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือข้อพิพาทระหว่างกัน ก็พากันไปหาท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อหาทางไกล่เกลี่ย และยุติข้อพิพาทขอคำตัดสินจากท่านแล้วแต่กรณี ท่านนบีท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะอธิบายหรือตัดสินตามบทบัญญัติของ

อัลลอฮ์ หากไม่มีบทบัญญัติที่ประทานลงมา ท่านนบีท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะอธิบายหรือตอบปัญหา โดยวิเคราะห์วินิจฉัย (อิจญติฮาด) ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะและบางครั้ง ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะปรึกษาหารือกับเสาะหาบะฮะฮ์ในการตัดสิน การใช้กฎหมายอิสลามในยุคนี้ จึงอยู่ภายใต้การดำเนินการของท่านนบีและเสาะหาบะฮะฮ์ของท่านการบริหารและพัฒนาในการใช้กฎหมายอิสลามในยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดในการบริหารกิจการต่างๆ และเป็นตุลาการในการตัดสินข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นในยุคสมัยท่าน โดยในช่วงแรกท่านนบีจะทำการพิจารณาพิพากษาแต่ผู้เดียว เนื่องจากเป็นอาณาจักรเล็ก ๆ ประกอบด้วยสมาชิก จำนวนไม่มากนัก สามารถปกครองดูแลได้อย่างทั่วถึง ในระยะนี้อำนาจตุลาการและการปรับใช้บทบัญญัติกฎหมายของอิสลาม ตัดสินโดยยึดถืออัลกุรอานเป็นบรรทัดฐานดังปรากฏในอัลกุรอาน

อัลลอฮ์ตรัสว่า

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ

وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

(سورة النساء : 105)

ความว่า “แท้จริงเราได้ให้คัมภีร์ลงมาแก่เจ้าเป็นความจริง เพื่อเจ้าจะได้ตัดสินระหว่างผู้คนด้วยสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ทรงให้เจ้ารู้เห็น และเจ้าจงอย่าเป็นผู้เถียงแก่ให้แก่ผู้บิดพลิ้วทั้งหลาย”

(อันนิสาอ์:105)

อัลลอฮ์ตรัสว่า

﴿وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

(سورة المائدة : 42)

ความว่า “และหากตัดสิน ก็ตัดสินระหว่างพวกเขาด้วยความ
ยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์นั้นทรงรักบรรดาผู้ที่มีความยุติธรรม”

(อัลมาอิดะฮ์ : 42)

ในการพิจารณาพิพากษาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นการสร้างหลักเกณฑ์วิธีการและ
ขั้นตอนต่าง ๆ มากมายเกี่ยวกับวิธีบัญญัติ เช่น ท่านนบีกำหนดให้ทำการตัดสินด้วยพยานหลักฐาน
นับเป็นการวางแนวทางด้านตุลาการให้กับบรรดาเสาะหาบะฮะฮ์สามารถดำเนินการพิพากษาได้ภายหลัง
จากยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านนบีได้กล่าวไว้เป็นหลักทั่วไป ดังนั้นในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของ
คดีจึงจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานและกำหนดให้ภาระในการนำสืบพยานเป็นหน้าที่ของฝ่ายโจทก์
ส่วนจำเลยสามารถทำการสาบานได้ในกรณีที่โจทก์ฟ้องไม่มีพยานหลักฐานในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด
ﷺ พยานหลักฐานที่ได้รับการยอมรับในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงมีหลายประการ เช่น การยอมรับสภาพ
พยานบุคคล การสาบาน และพฤติการณ์แวดล้อม

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้รับโองการให้ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในหมู่มวลมนุษยชาติ
ท่านได้ปฏิบัติไว้เป็นตัวอย่าง และได้บรมสั่งสอนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของการพิพากษา ตลอดจน
แนวทางการปฏิบัติของผู้พิพากษาในการพิจารณาคำฟ้องและการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแก่บรรดา
เสาะหาบะฮะฮ์ พร้อมทั้งฝึกอบรมให้พวกเขาทำการปฏิบัติจริงในการพิพากษา เช่น การซักซ้อมความ
เข้าใจแก่ผู้พิพากษา เกี่ยวกับกระบวนการหรือขั้นตอนของการปรับใช้กฎหมายอิสลามที่จะต้องตัดสิน
ตามบทบัญญัติของอัลกุรอาน หากไม่มีในคัมภีร์อัลกุรอาน ให้ปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ หาก
ไม่มีในสุนนะฮ์ก็ให้วินิจฉัยข้อชี้ขาดตามกฎเกณฑ์หรือหลักทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้สังเคราะห์มาจากตัว
บทอัลกุรอาน เช่นดังคำสนทนาซักซ้อมทำความเข้าใจ ระหว่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กับมูอาซออบิบนุญะ
บัล ขณะที่ท่านนบีส่งมูอาซออบิบนุญะบัลไปเป็นผู้พิพากษาประจำเมืองเยเมน

((عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَسَلَّمَ إِلَيَّ الْقَاضِيًا فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تُرْسِلُنِي وَأَنَا حَدِيثٌ

السَّنِّ، وَلَا عِلْمَ لِي بِالْقَضَاءِ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ سَيَهْدِي قَلْبَكَ وَيُثَبِّتُ
 لِسَانَكَ، فَإِذَا جَلَسَ بَيْنَ يَدَيْكَ الْخَصْمَانِ فَلَا تَفْضِيَنَّ حَتَّى تَسْمَعَ
 مِنَ الْآخِرِ كَمَا سَمِعْتَ مِنَ الْأَوَّلِ، فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يَتَبَيَّنَ لَكَ الْقَضَاءُ،
 قَالَ: فَمَا زِلْتُ قَاضِيًا أَوْ مَا شَكَّكْتُ فِي قَضَاءٍ بَعْدُ))

(أخرجه أبو داود: 3592)

ความว่า

“เจ้าจะตัดสินอย่างไร เมื่อมีคดีความได้ถูกนำมาสู่เจ้ามุอาซ
 ตอบว่า ข้าพเจ้าจะตัดสินตามคัมภีร์ของอัลลอฮ์ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
 ถามว่าแล้ว ถ้าหากไม่พบในคัมภีร์ของอัลลอฮ์ มุอาซตอบว่า ข้าพเจ้าจะ
 ตัดสินตามสุนนะฮ์ของศาสนทูตของอัลลอฮ์ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถาม
 ว่าแล้วถ้าหากไม่พบในสุนนะฮ์ของศาสนทูตของอัลลอฮ์มุอาซตอบว่า
 ข้าพเจ้าจะท่อมเหตความคิดในการวินิจฉัยอย่างจริงจังและจะไปขอร้อง
 ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงดูบอกของเขา และกล่าวว่ามวลการสรรเสริญ
 เป็นของอัลลอฮ์ผู้ซึ่งชี้แนะให้ทูตของศาสนาทูตคิดเห็นสอดคล้องกับสิ่ง
 อันเป็นที่พึงพอใจของศาสนทูตของอัลลอฮ์”¹³

(บันทึกโดย Abu Dawud, หะดีษที่:3592)

นอกจากนั้นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เตือนให้ระวังการตัดสินคดีความในขณะที่มี
 อารมณ์โกรธเพราะผู้ที่อยู่ในอารมณ์นั้น ยากที่สามารถควบคุมตัวเอง ขาดความสุขุมรอบคอบ และอาจ
 นำไปสู่ความอธรรมในการพิพากษาคดี

¹³บันทึกโดยอบูดาอูดหะดีษที่:3592

บรรดานักปราชญ์กฎหมายอิสลามให้ความหมายว่าสภาวะวิกฤตทางอารมณ์ที่อาจจะส่งผลต่อการตัดสินใจ เช่น อยู่ในสภาพเสียใจอย่างมาก สภาพจิตใจที่สุด หิวกระหายอย่างรุนแรง สภาวะเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจและสมาธิของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี

ดังนั้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบังคับใช้กฎหมายอิสลามทั้งในด้านการบัญญัติ การบริหาร และการตุลาการ โดยเป็นผู้รับโอนการอัลกรุอันจากอัลลอฮ์ผ่านการสื่อสารของมลาอิกะฮ์ เพื่อประกาศใช้แก่มนุษย์ ส่วนรายละเอียดคนนอกเหนือจากที่อัลกรุอันบัญญัติไว้เป็นบทบาทอันสำคัญของท่านนบีในการกำหนดบทบัญญัติ โดยมีบรรดาเศาะหาบะฮ์อาวุโสส่วนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือในการให้ความเห็นและบรรดาส่วนใหญ่หรือทั้งหมดนำไปปฏิบัติ

ในยุคเศาะหาบะฮ์ เมื่ออาณาจักรอิสลามขยายวงกว้างขึ้น ภารกิจในด้านต่างๆ ก็เพิ่มมากขึ้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงได้มอบหมายบางส่วนให้กับเศาะหาบะฮ์ดำเนินการแทนตามความจำเป็นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระ อีกทั้งยังเป็นการฝึกอบรมเศาะหาบะฮ์เหล่านั้นให้คุ้นเคยกับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ รวมทั้ง งานด้านตุลาการ เช่นท่านนบีรับสั่งให้ มุอาซิบินญะบัล เป็นผู้พิพากษาแห่งเยเมน เช่นเดียวกับ มอบหมายให้หุซัยฟะฮ์อัลยะมานีย์ เป็นผู้ตัดสินคดีขัดแย้งเรื่องผาผนังบ้านของเพื่อนบ้านสองคนที่ต่างฝ่ายต่างอ้างความเป็นเจ้าของ นอกจากนี้ เศาะหาบะฮ์อีกหลายท่านที่ได้รับมอบหมายให้ทำการพิพากษา เป็นต้น¹⁴

2.4.2 การใช้กฎหมายอิสลามและองค์การบริหารในยุคคุละฟาอูรรอชิดูน

การบัญญัติกฎหมายอิสลามได้สำเร็จโดยสมบูรณ์ในยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังนั้นในยุคคุละฟาอูรรอชิดูนซึ่งเป็นยุคถัดจากยุคจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ นอกจากส่วนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งไม่มีในคัมภีร์อัลกรุอันและสุนนะฮ์บัญญัติโดยตรง กรณีเช่นนี้ก็จะมีการวิเคราะห์และลงมติในบรรดาเศาะหาบะฮ์ ผลการลงมติในการวิเคราะห์วินิจฉัยกลายเป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติของกฎหมายอิสลาม ดังนั้นการใช้กฎหมายอิสลามในยุคนี้ จึง

¹⁴ กิตติศักดิ์ ปรกติและคณะผู้วิจัย, 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย. หน้า: 76-82

แตกต่างจากยุคท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ตรงที่ไม่มีการบัญญัติกฎหมายใหม่ที่ถูกระงับจากอัลลอฮ์ แต่เหมือนกันในการนำบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และการตัดสินคดีข้อพิพาทขัดแย้งในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ซึ่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ท่านแรกหลังจากสิ้นสุดยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สภาพการณ์ทางสังคมและวิถีชีวิตไม่แตกต่างจากยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มากนัก การใช้กฎหมายอิสลามจึงดำเนินไปในลักษณะเดียวกับยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยอำนาจชี้ขาด ในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นของเคาะลีฟะฮ์ในฐานะผู้ปกครองสูงสุด อย่างไรก็ตามในด้านการบริหารงานมีความแตกต่างกับบ้าง อาทิเช่น เคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ได้แต่งตั้งผู้แทนทำหน้าที่พิพากษาคดี เพื่อแบ่งเบาภาระของเคาะลีฟะฮ์ ดังมีรายงานระบุว่าเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ได้แต่งตั้งท่านอุมร์อิบน์อัลค็อฏฏอบ เป็นผู้พิพากษาประจำนครมะดีนะฮ์เป็นการเฉพาะ โดยมีได้มอบหมายงานด้านปกครองอื่น แม้ว่าเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ จะมอบอำนาจในการพิพากษาแก่อุมร์อิบน์อัลค็อฏฏอบ แล้วก็ตาม เคาะลีฟะฮ์ก็ยังคงมีอำนาจในการตัดสินคดีความเช่นเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคู่กรณีพิพาทนั้นมาฟ้องต่อท่าน เพราะเคาะลีฟะฮ์ยังคงมีอำนาจเต็มในการดำเนินการต่าง ๆ และการตัดสินคดีความก็ยังคงเป็นหน้าที่หนึ่งของเคาะลีฟะฮ์โดยตรง¹⁵

ส่วนคดีความที่เกิดขึ้นนอกอาณาเขตนครมาดีนะฮ์นั้น เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองประจำหัวเมืองนั้น ๆ ที่ต้องพิจารณาพิพากษา ดังนั้นผู้ปกครองที่เคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ได้แต่งตั้งให้ไปปฏิบัติหน้าที่ตามหัวเมืองจึงอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีความต่าง ๆ ด้วย

การใช้กฎหมายอิสลามในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องสภาพการณ์โดยทั่วไปยังคงคล้ายคลึงกับยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และสภาพการณ์เช่นนี้ให้ยังคงดำรงอยู่จนกระทั่งถึงช่วงต้น ๆ ของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อัลค็อฏฏอบ ซึ่งเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อัลค็อฏฏอบ ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับระบบศาลหรือการตัดสินคดีความที่ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อัลค็อฏฏอบ ได้แยกอำนาจตุลาการกับอำนาจปกครองอย่างชัดเจน และขนานนามผู้ที่ทำหน้าที่พิพากษาคดีความว่า “กอฎีฮ์” ท่านจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ให้มีตำแหน่งผู้พิพากษาในรัฐอิสลามคนแรกเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์ อัลค็อฏฏอบ ได้แต่งตั้งผู้

¹⁵ กิตติศักดิ์ ปรกติและคณะผู้วิจัย, 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย. หน้า: 83

พิพากษาประจำเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะ เช่น เมืองกูฟะฮฺ บัศเราะฮฺ และอียิปต์ กำหนดให้ตำแหน่งผู้พิพากษาขึ้นตรงต่อเคาะลีฟะฮฺ ในด้านรับคำสั่งหน้าที่บริหารการปกครองและเป็นผู้พิพากษาควบคู่ไปด้วยกันตามความเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านพิจารณาพิพากษาคดี บางครั้งเคาะลีฟะฮฺ อุมัยรฺอิบฺนุ อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه ได้มีคำสั่งให้มีการพิพากษาหลายคนในเมืองเดียวกัน เพื่อทำการพิจารณาพิพากษาตามความจำเป็น และกำหนดค่าตอบแทนแก่ผู้พิพากษาอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้พิพากษาใช้เวลาทั้งหมดไปในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีต้องกังวลเรื่องปัจจัยยังชีพหรือค่าอุปการะเลี้ยงดูครอบครัว นอกจากนั้นอีกหลายประการที่เคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัลค็อฏฏอบ ได้วางรากฐานเกี่ยวกับการศาลไว้ในยุคของท่าน ภายใต้กรอบของบทบัญญัติของอิสลามและความเหมาะสมกับสภาพการณ์ทางสังคมในขณะนั้น

เคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه ได้ให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกและการแต่งตั้งผู้พิพากษาเป็นอย่างยิ่ง ท่านให้เลือกผู้ที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อดำรงตำแหน่งนี้ ท่านกล่าวว่า “ ผู้นำคนใดที่แต่งตั้งผู้ปกครองหรือผู้พิพากษาโดยระบบอุปถัมภ์ เขาจะต้องได้รับบาปถึงหนึ่งซึ่งผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้น ได้กระทำ หากคนใดแต่งตั้งผู้ปกครองหรือผู้พิพากษาเพื่อผลประโยชน์ของมุสลิมโดยส่วนรวม ผู้นั้นก็จะได้รับกุศลบุญในสิ่งที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้น ได้กระทำ และจะไม่ได้รับบาปในความผิดใด ๆ ที่ผู้นั้นกระทำ” ภายหลังจากเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه เสียชีวิตเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัฟฟานได้รับการสืบทอดให้เป็นเคาะลีฟะฮฺซึ่งในขณะนั้นงานด้านตุลาการในมาดีนะฮฺอยู่ภายใต้การรับผิดชอบของบุคคล 3 ท่าน ได้แก่ ท่านอาลี อิบฺนุอาบีฏออลิบ ท่านซัยดอิบฺนุยาบิต และอัสสาอิบอิบฺนุยาซิด สำหรับนอกเมืองมะดีนะฮฺนั้นเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัฟฟาน رضي الله عنه ได้มอบหมายอำนาจหน้าที่ด้านตุลาการให้แก่ผู้ปกครองเมือง โดยผู้ปกครองจะเป็นผู้พิจารณาคดีเอง หรือจะแต่งตั้งผู้อื่นที่มีคุณสมบัติเหมาะสมปฏิบัติหน้าที่ พิจารณาพิพากษาคดีเป็นการเฉพาะในเมืองนั้น ๆ แทนผู้ปกครองก็ได้

ภายหลังจากเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัฟฟาน رضي الله عنه เสียชีวิตเคาะลีฟะฮฺอาลี อิบฺนุอูปิฏออลิบ رضي الله عنه ก็ได้รับการให้สืบทอดท่ามกลางวิกฤตทางการเมืองอย่างรุนแรงสืบเนื่องมาจากสาเหตุการลอบสังหารเคาะลีฟะฮฺอุมัยรฺอิบฺนุ อัฟฟาน رضي الله عنه ลักษณะของการสืบทอดต่อเคาะลีฟะฮฺอาลีแตกต่างจากการสืบทอดเคาะลีฟะฮฺก่อน ๆ เนื่องจากเสาะหาบะฮฺส่วนใหญ่ในช่วงนี้กระจายอยู่ตาม

เมืองต่างๆ คงเหลือเพียงจำนวนน้อยที่อยู่ในนครมะดีนะฮ์ และยังมีบางส่วน บางท่านที่ไม่ยอมออกไปให้สัตยาบันและอีกบางท่านลังเลที่จะให้สัตยาบัน ส่งผลให้เกิดกระแสความคิดหลากหลายจนกลายเป็นความแตกแยก กระนั้นทำให้เคาะลีฟะฮ์อาลีต้องทุ่มเทเวลาเกือบทั้งหมดไปกับการแก้ไขปัญหา และสร้างความเป็นเอกภาพ และไม่มีเวลาสำหรับการพัฒนาด้านบริหารปกครอง รวมทั้งการพัฒนากฎหมาย

โดยบุคคลสำคัญของเคาะลีฟะฮ์อาลี อิบน์ อับดุลิฮ์ ^{رضي الله عنه} เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านตุลาการ และรอบรู้อย่างลึกซึ้งทางด้านกฎหมายอิสลาม เป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณเป็นเลิศ ท่านนบีมุฮัมมัด ^{صلی الله علیه و آله} ได้แต่งตั้งและส่งท่านไปเยเมนตั้งแต่อายุยังน้อย และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในบรรดาเศาะหาบะฮ์¹⁶

2.4.3 การใช้กฎหมายอิสลามและองค์กรบริการและพัฒนาการใช้กฎหมายอิสลามในยุคเคาะลีฟะฮ์สายสกุลอุมัยยะฮ์

การใช้กฎหมายอิสลามในยุคเคาะลีฟะฮ์สายสกุลอุมัยยะฮ์ มีลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากการใช้กฎหมายอิสลามในยุคที่ผ่านมาก่อนหน้ามากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคในยุคของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์อับดุลอาซิซ ผู้ได้รับสมญานามว่าเป็นเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมที่ห่างไกลจากทั้งสี่ท่านในยุคคุละฟะฮ์อุมัยยะฮ์ แนวทางการบริหารการปกครองและการศาลคล้ายคลึงกันกับยุคคุละฟะฮ์อุมัยยะฮ์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจตุลาการ กระบวนการพิจารณาพิพากษาอาชญากรรม การคัดเลือกผู้พิพากษา รวมไปถึงการแบ่งแยกอำนาจตุลาการเป็นอิสระจากอำนาจบริหาร และการปกครองอื่น ๆ เพียงแต่ในยุคนี้บรรดาเศาะหาบะฮ์ได้ย้ายถิ่นที่อยู่ไปสู่เมืองต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และอิสลามได้แพร่ขยายกว้างขวาง ทำให้มุสลิมต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ^{صلی الله علیه و آله} ประกอบการดำเนินการทางการเมือง การปกครอง ในยุคนี้แตกต่างจากยุคคุละฟะฮ์อุมัยยะฮ์บางประการ ที่สำคัญ เช่นการใช้ระบบการสืบถอดราชอำนาจหรือรัชทายาทคล้าย

¹⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ และคณะผู้วิจัย, 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย. หน้า: 83-98

กับระบบกษัตริย์ ซึ่งขัดต่อหลักการอิสลาม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบรรดานักปราชญ์กับฝ่ายผู้มีอำนาจทางการเมือง นักปราชญ์จำนวนมากไม่ยอมปลีกตัวออกจากการเมือง บ้างก็ปฏิเสธการให้สัตยาบันต่อเคาะลีฟะฮ์ และทุ่มเทเวลาและกำลังความสามารถไปกับวิชาการ ฟิสิกส์ หะดีษ และการสอนอัลกุรอาน

การปรับใช้กฎหมายอิสลาม โดยการวิเคราะห์วินิจฉัยของบรรดานักปราชญ์ในยุคนี้มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นการปรับใช้โดยการวิเคราะห์วินิจฉัยด้วยทเพื่อความเข้าใจบทบัญญัติอิสลามและการปรับใช้กับเหตุการณ์หรือกรณีต่าง ๆ ประการที่สองคือ การปรับใช้โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ (อิสติหมาน) ข้อบัญญัติทางศาสนา (หุกม) และการใช้วิจารณ์ญาณเพื่อค้นหาหุกมต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ซึ่งไม่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ ตลอดจนในอิจญ์มาอ์และคำกล่าวของเศาะหาบะฮ์¹⁷

ลักษณะสำคัญของการใช้กฎหมายอิสลามโดยศาลในยุคเคาะลีฟะฮ์สายสกุลอุมัยยะฮ์ โดยสรุป คือ

1. การตัดสินคดีความเป็นไปอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองการปกครอง และคำตัดสินของผู้พิพากษาถือเป็นเด็ดขาดและต้องปฏิบัติตาม
2. ผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาอรรถคดี โดยการวินิจฉัยยึดด้วยบทแห่งคัมภีร์อัลกุรอาน สันนะฮ์และอิจญ์มาอ์เป็นบรรทัดฐาน
3. เคาะลีฟะฮ์ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดมีอำนาจในการควบคุมดูแลการทำงานและสามารถปลดผู้พิพากษาที่ขาดคุณสมบัติหรือประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสม
4. มีการบันทึกกระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดี เนื่องจากมีปัญหาข้อพิพาทข้อขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นซึ่งกรณีมักให้การขัดแย้งกัน จนบางครั้งมีการนำคดีที่ศาลได้พิพากษาแล้วมาฟ้องร้องใหม่ จึงกำหนดให้มีการบันทึกการพิจารณาคดีและคำตัดสินไว้เป็นหลักฐาน

การใช้กฎหมายอิสลามในยุคเคาะลีฟะฮ์สายสกุลอุมัยยะฮ์ยังยึดแหล่งที่มาดั้งเดิม เช่นเดียวกับในยุคคุละฟาอ์รอชิดูน คือ ยึดถือคัมภีร์อัลกุรอาน สันนะฮ์อิจญ์มาอ์และอัลกิลาส ตามลำดับ

¹⁷ กิตติศักดิ์ ปรกติ และคณะผู้วิจัย, 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย. หน้า: 98

สำหรับอัครอรานนั้นได้ถูกบันทึก จดจำและจัดทำต้นฉบับ 7 ฉบับตั้งแต่ในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์และได้ส่งต้นฉบับไปตามเมืองต่าง ๆ ในยุคนี้เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับคัมภีร์อัครอรานทุกคนก็จะยึดอัครอรานฉบับเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์เป็นหลัก ส่วนสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ^ﷺ ในยุคนี้ยังไม่มีฉบับบันทึกแต่อยู่ในความทรงจำของบรรดาเศาะหาบะฮ์

ส่วนการอิจญ์มาฮ์ของบรรดาผู้รู้ระดับมัจญ์ลัตะฮิดในยุคคุละฟารรอซขุนเกิดขึ้นได้ง่ายเนื่องจากเศาะหาบะฮ์ทั้งหมดพำนักอยู่ในเมืองมะดีนะฮ์ เฉพาะอย่างยิ่งในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์มีการห้ามมิให้เศาะหาบะฮ์ออกไปสู่นอกเมืองมะดีนะฮ์ เพื่อความสะดวกในการขอคำปรึกษาหารือหรือกระทั่งเมื่อสิ้นยุคของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์เศาะหาบะฮ์กระจายไปอยู่ตามเมืองต่างๆ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการประชุมหารือและลงมติ ในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยยะฮ์อิจญ์มาฮ์จึงกลายเป็นเรื่องยากและเกิดขึ้นน้อยมาก

สำหรับการกียาสหรือการเปรียบเทียบมีการปรับใช้น้อยในดินแดนอิญาซ ชามอียิปต์ และอื่น ๆ ที่ได้รับอิทธิพลแนวคิดแบบนักหะดีษ คือมุ่งเน้นการใช้กฎหมายโดยตรงตามตัวบท ต่างกับนักปราชญ์ในดินแดนอิรักหรือสถาบันวิจารณ์ญาณ มุ่งเน้นการใช้วิจารณ์ญาณในการเข้าใจตัวบท และเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติ มีการคิดค้นหาเหตุผลของการบัญญัติ ทำให้กียาสในดินแดนแถบนี้แพร่หลายอย่างกว้างขวาง มีการนำเหตุการณ์ใหม่มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต และตัดสินไปในลักษณะเดียวกันหากมีเหตุแห่งหุกุม (อิลละฮ์) เดียวกัน¹⁸

2.5 การปฏิบัติหน้าที่ของวะลีย์อามม

การทำหน้าที่เป็นวะลีย์นั้นคือผู้ทำหน้าที่ปกครองตัวบุคคล จะทำหน้าที่ให้การศึกษา ฝึกอบรม ปกป้องรักษาและห้ามไม่ให้บุคคลที่ตนเป็นวะลีย์นั้นสร้างความเดือดร้อนและละเมิดสิทธิของผู้อื่นและในกรณีการสมรสนั้นหากมีวะลีย์หลายคนต่างลำดับกันก็ให้วะลีย์ที่อยู่ในลำดับที่สนิทที่สุดเป็นผู้ทำหน้าที่วะลีย์ที่อยู่ในลำดับถัดไปไม่มีสิทธิเป็นวะลีย์แต่อย่างไรผู้ที่อยู่ในลำดับถัดไปจะมีสิทธิเป็นวะลีย์ได้ก็ต่อเมื่อวะลีย์ที่อยู่ในลำดับต้นเสียชีวิตหรือขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งของการเป็น

¹⁸ กิตติศักดิ์ ปรกติ และคณะผู้วิจัย, 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย. หน้า: 99-104

วะลีย์ นอกเหนือจากสองกรณีที่กล่าวมานี้เช่นวะลีย์ไม่อยู่วะลีย์ปฏิเสธ ไม่ยอมปฏิบัติหน้าที่วะลีย์ถูกกักขังเป็นต้นผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นวะลีย์ในการจัดการแต่งงานให้แก่หญิงนั้นคือวะลีย์อามม์¹⁹

2.6 คุณสมบัติของวะลีย์อามม์

ในอิสลามได้กำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขสำหรับวะลีย์อามม์ ทั้งนี้เพราะหากผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นวะลีย์อามม์โดยผู้นำรัฐหรือผู้อื่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งโดยที่เขาขาดคุณสมบัติที่อิสลามได้กำหนดไว้จะทำให้การแต่งตั้งนั้นเป็นโมฆะ(Muhammad Rafat 1994:76)²⁰ อีกทั้งเพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่งอันทรงเกียรติและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างภาคภูมิใจ และคุณสมบัติเหล่านี้ได้มาโดยจากการวิเคราะห์จากอัลกรุอันและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวทางปฏิบัติของคุลาฟาอะอ์รรอซิดีน²¹ คุณสมบัติและเงื่อนไขเหล่านี้คือ

2.6.1 ต้องเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม

บรรดานักกฎหมายอิสลามมีเห็นตรงกันว่า ผู้มิใช่มุสลิมไม่อนุญาตให้ดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อามม์เพื่อตัดสินคดีความ ข้อพิพาท ของมุสลิมได้ เพราะการตัดสินคดีนั้นเป็นภาระหน้าที่ของมุสลิมต้องรับผิดชอบ หรือเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองและการดูแลผู้ที่เป็นมุสลิม ทั้งนี้ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม ไม่สามารถรับผิดชอบและไม่สามารถดูแลมุสลิมให้เป็นไปตามครรลองของอิสลามได้ จึงไม่อนุญาตให้เป็นวะลีย์อามม์ได้

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾

(النساء : 59)

¹⁹Al-romlee Muhammad bin abbas. 1984.Nihayat al-muhtaj sharh al-minhaj_Bairut : Dar Al- fiqr. :241

²⁰Muhammad Rafat Usman, 1994 .Nizam al Qaeda' fi al Fiqh al Islami Dar al-bayan

²¹คุลาฟาอะอ์รรอซิดีน หมายถึง เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม เป็นยุคถัดจากสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพราะถือได้ว่าพวกเขาเป็นผู้สืบทอดเจตนาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ดีที่สุด เริ่มตั้งแต่สมัยของเคาะลีฟะฮ์อาบูบักร์ กระทั่งถึง เคาะลีฟะฮ์อาลี มีเคาะลีฟะฮ์ปกครอง4ท่าน มีระยะเวลาประมาณ 30 ปี

ความว่า“และอัลลอฮ์ จะไม่ให้บรรดาผู้ปฏิเสธ เหนือกว่าผู้
ศรัทธาไม่ว่าทางใดอย่างเด็ดขาด

(อันนิสาอ์: 59)

ดังนั้นวะลีย์อามมฺต้องเป็นผู้ที่รัก หวงแหนเอาใจใส่ดูแลกฎหมายอิสลาม ซึ่งสิ่ง
เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้กับผู้ที่มีความศรัทธาและยำเกรงต่ออัลลอฮ์เท่านั้น ในกรณีที่มีการตั้งผู้ที่ไม่ใช่
มุสลิมให้เป็น วะลีย์อามมฺทำหน้าที่ ตัดสินคดีความ ยุติข้อพิพาทระหว่างมุสลิม การทำหน้าที่ของเขา
ถือว่าไร้ผลและคำตัดสินของเขาก็ถือว่าเป็นโมฆะ

2.6.2 ต้องเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว

ผู้เยาว์ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อามมฺได้ ซึ่งถ้าเขาถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
วะลีย์อามมฺแล้ว การตัดสินของเขาก็จะไม่เป็นผล เพราะท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เคยกำชับให้มุสลิมพึงระวัง
และคอยให้พ้นจากการปกครองของเด็กดั่งที่มีรายงานจากท่านอะหมัด

((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ رَأْسِ السَّبْعِينَ، وَمَنْ إِمَارَةَ الصَّبِيَّانِ.))

(أخرجه أحمد: 18729)

ความว่า จากท่านอบีฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
กล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ เพื่อให้
รอดพ้นจากวิกฤตปีศาจสิบของอิบราฮีมจากการอยู่ภายใต้การ
ปกครองของผู้เยาว์”

(บันทึกโดย Ahmad หะดีษที่:7968)

เหตุผลอีกประการหนึ่งเนื่องจากว่าผู้เยาว์ยังไม่ได้ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายอิสลามการตัดสินใจของเขาต่อตัวเองยังไม่เป็นที่ยอมรับของกฎหมายแล้วเขาจะวิสัยอามมีได้อย่างไร เนื่องจากผู้เยาว์ มีความคิด ความอ่านไหวพริบยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ ดังนั้นจึงไม่สามารถดำรงตำแหน่งวะลียอามมีได้ ในปัจจุบันทุกประเทศมีการกำหนดอายุที่แน่นอนสำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่วะลียอามมีโดยคำนึงถึงเรื่องการมีวุฒิภาวะมากกว่าการรับรู้รับผิดชอบ เพราะแก่การบรรลุนิติภาวะนั้นยังมีสติปัญญาที่ไม่ความสมบูรณ์เต็มที่นั้น ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลียอามมีได้

2.6.3 ต้องเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

ผู้วิกลจริตไม่สามารถดำรงตำแหน่งวะลียอามมีได้ ส่วนผู้ที่ปัญญาอ่อนและหลงลืมเนื่องจากความชราหรือเป็นโรคก็ไม่สามารถดำรงตำแหน่งวะลียอามมีได้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : زُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ :
عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَبْلُغَ، وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الْمَبْتَلَى
حَتَّى يَبْرَأَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَكْبُرَ))

(أخرجہ أبي داود: 4398)²²

ความว่า“จากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า ผู้ที่ถูกละเว้นโทษเมื่อทำผิดมีสามจำพวกคือพวกที่นอนหลับจนกว่าเขาจะตื่น ผู้ที่วิกลจริตจนกว่าปัญญาเขาจะหาย ผู้เยาว์จนกว่าเขาจะบรรลุนิติภาวะ”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่:4398)

2.7 ประเภทของวะลีย

ประเภทของวะลียแบ่งออกเป็นหลายประเภท แต่ในที่นี้จะแบ่งตามอำนาจและความเกี่ยวข้องกับการจัดสมรสให้แก่หญิงในความปกครองนั้นสามารถแบ่งได้ 5 ประเภทคือ²³

²² เป็นหะดีษเศาะฮีฮฺ (Al-Albani)

²³ อิศมาแออาลี , 2547,กฎหมายครอบครัวอิสลาม , มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, หน้า : 33

2.7.1 วะลีย์คอคศ

วะลีย์คอคศหมายถึงวะลีย์เฉพาะของสตรีแต่ละคนซึ่งเป็นชายที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับฝ่ายหญิงผู้ชายที่เป็นญาติสนิทของฝ่ายหญิงที่มีสิทธิ์เป็นวะลีย์คอคศได้ตามลำดับดังต่อไปนี้²⁴

1. บิดา
2. ปู่
3. พี่ชายหรือน้องชายที่ร่วมบิดามารดา
4. พี่ชายหรือน้องชายที่ร่วมบิดา
5. บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายที่ร่วมบิดามารดา
6. บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายที่ร่วมแต่บิดา
7. พี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมบิดามารดา
8. พี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมบิดา
9. บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายที่ร่วมบิดามารดา
10. บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายที่ร่วมบิดา
11. พี่ชายหรือน้องชายของปู่ที่ร่วมบิดามารดา
12. พี่ชายหรือน้องชายของปู่ที่ร่วมบิดา
13. บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายปู่ที่ร่วมบิดามารดา
14. บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชายของปู่ที่ร่วมแต่บิดา

วะลีย์คอคศยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) วะลีย์อักร็อบ หมายถึง ญาติที่สนิทที่สุดที่มีสิทธิ์เป็นวะลีย์ในการจัดการสมรสเพียงลำดับเท่านั้น ในกรณีที่วะลีย์อักร็อบขาดคุณสมบัติข้อใดก็ตาม สิทธิในการเป็นวะลีย์ก็จะตกเป็นของวะลีย์ที่อยู่ในลำดับถัดไปทันที แต่หากวะลีย์อักร็อบไม่อยู่ในพื้นที่ในขณะที่จะทำสมรส สิทธิในการเป็นวะลีย์นั้นวะลีย์อามัม เพราะถือว่าวะลีย์อักร็อบไม่อยู่ในพื้นที่ที่มีรัศมีเกินสองมรัหะละฮุหรือประมาณ

²⁴ Al -Shirbini, Muhammad Al – Khatib,1975. Mughni al-muhtaj 3: 151

96กิโลเมตรจากสถานที่สมรส²⁵ แต่หากวะลี้อักร็อบ มีหลายคน ควรให้คนที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนา มากที่สุด และผู้ที่มีวิวุฒิสูงสุดในการเป็นวะลี้อักร็อบโดยยินยอมของวะลี้อักร็อบทั้งหมดที่เหลือ หากขัดแย้งกันก็ ให้จับฉลากกัน²⁶

2) วะลี้อับอัด หมายถึงญาติที่มีสิทธิเป็นวะลี้อยู่ในลำดับถัดไปจากวะลี้อักร็อบ ซึ่ง ไม่มีสิทธิเป็นวะลี้อักร็อบในการจัดการสมรสจนกว่าวะลี้อักร็อบจะเสียชีวิตหรือขาดคุณสมบัติ

2.7.2 วะลี้อามม

วะลี้อามม คือวะลี้อักร็อบทั่วไปสำหรับคนทั่วไปและสตรีที่ไม่มีวะลี้ออกศผู้ที่เป็น วะลี้อามมคือผู้มีอำนาจปกครองประเทศรัฐหรือหัวเมืองหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากบุคคล ดังกล่าววะลี้อามมมีอำนาจเป็นวะลี้อักร็อบบุคคลที่อยู่ในเขตพื้นที่ปกครองของตนเท่านั้น²⁷

2.7.3 วะลี้อากิม

วะลี้อากิม คือการเป็นวะลี้อักร็อบของบุคคลผู้มีอำนาจปกครองประเทศโดยตำแหน่งซึ่ง เป็นวะลี้อักร็อบสำหรับสตรีที่ไม่มีวะลี้ออกศหรือวะลี้ออกศไม่อยู่หรือวะลี้ออกศปฏิเสธไม่ยอมจัดการสมรส ให้เช่นเดียวกับวะลี้อามม

ดังนั้นวะลี้อามมและวะลี้อากิมคือบุคคลคนเดียวกันแต่วะลี้อากิมนั้นคือผู้มีอำนาจ ปกครองประเทศและเป็นวะลี้อักร็อบโดยตำแหน่งสำหรับวะลี้อามมนั้นครอบคลุมทั้งผู้กระทำโดยตำแหน่ง หรือได้รับมอบหมายจากบุคคลผู้มีอำนาจ

2.7.4 วะลี้อุมญูบิร

วะลี้อุมญูบิรหมายถึง วะลี้อักร็อบที่มีอำนาจบังคับหญิงที่อยู่ใต้ปกครองในการสมรส ผู้ที่ เป็นวะลี้อุมญูบิรนั้นได้แก่บิดาหรือปู่ในกรณีที่ไม่มีบิดา²⁸

ตามทัศนะของมัซฮับซาฟีอี ผู้ที่บิดาหรือปู่มีอำนาจบังคับจัดการสมรสบุตรสาวหรือ หลานสาวของตัวเองแล้วแต่กรณีได้ ทั้งนี้ถ้าหากบุตรสาวหรือหลานสาวที่เวลานั้นยังเป็นสาวโสดอยู่ไม่ว่า จะบรรลุนิติภาวะหรือไม่บรรลุนิติภาวะ หากชายคู่สมรสสมรสคุณสมบัติดังต่อไปนี้²⁹

²⁵ Al-Shirbini, Muhammad Al – Khatib,1975. Mughni al-muhtaj 3: 157

²⁶ Al-Shirbini, Muhammad Al – Khatib,1975. Mughni al-muhtaj 3: 160

²⁷ Al-Shirbini, Muhammad Al – Khatib,1975. Mughni al-muhtaj 3: 153

²⁸ อิศมาเออาลี , 2547, กฎหมายครอบครัวอิสลาม , มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, หน้า : 42

- 1) ชายมีฐานะไม่ต่ำกว่าหญิงทั้งในด้านศีลธรรมและด้านอาชีพ
- 2) ชายสามารถจ่ายอัส-เศาะดาก(สินสอด)ให้แก่หญิงในวันจัดการสมรส
- 3) ไม่มีสาเหตุที่เป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงในการใช้ชีวิตร่วมกัน เช่น ชายเป็นคนตาบอดหรือมีความชราภาพ

4) ชายไม่ได้เป็นศัตรูกับหญิง รวมทั้งวะลีย์มุจญ์บิรก็ไม่ได้เป็นศัตรูกับหญิงด้วย

สำหรับหลักฐานเหตุผลทั่วไปนั่นคือ การให้สิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับเหตุผลทางสติปัญญา ทั้งนี้เพราะผู้เป็นบิดาหรือปู่ย่ามรดกหรือหลานและหวังที่จะให้ลูกหรือหลานมีความสุขมีความมั่นคงประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการจัดการสมรสของบิดาหรือปู่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหวังดีและประโยชน์ที่จะเกิดแก่ลูกในอนาคตโดยไม่อาจตั้งข้อสงสัยได้เลยว่าการกระทำบิดาหรือปู่เพื่อต้องการไม่ให้วิถีชีวิตของลูกสาวต้องตกต่ำลง ดังนั้นจึงสมควรให้อำนาจดังกล่าวนี้แก่บิดาหรือปู่ ซึ่งเป็นทัศนะของมัชฮับซาฟีอีและมัชฮับมาลิกี³⁰

ความแตกต่างระหว่างวะลีย์อาม์กับวะลีย์มุจญ์บิรคือมีอำนาจบังคับการจัดการสมรสบุตรสาวหรือหลานสาวของตัวเองแล้วแต่กรณีได้ ทั้งนี้ถ้าหากบุตรสาวหรือหลานสาวที่เวลานั้นยังเป็นสาวโสดอยู่ไม่ว่าจะบรรลุนิติภาวะหรือไม่บรรลุนิติภาวะ

2.7.5 วะลีย์ตะห์กิม

วะลีย์ตะห์กิมคือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากที่ผู้หญิงกล่าวแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นวะลีย์และสมรสให้กับนางเฉพาะกรณีในการสมรสของทั้งสองในกรณีที่ไม่มีวะลีย์คอสและวะลีย์อาม์

สำหรับคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งวะลีย์ตะห์กิม ตามทัศนะ นักกฎหมายอิสลามมัชฮับซาฟีอีมีความแตกต่างกันในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งวะลีย์ตะห์กิมดังนี้³¹

²⁹ Al-Shirbini, Muhammad Al – Khatib, 1975. Mughni al-muhtaj 3: 149

³⁰ อิสมาแออาลี , 2547, กฎหมายครอบครัวอิสลาม , มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี, หน้า : 44

³¹ Al-Shirbini, Muhammad Al – Khatib, 1975. Mughni al-muhtaj 3: 153

ทัศนะแรกเห็นว่าจะต้องเป็นมุจญ์ตะฮิด คือเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการกำหนดบทบัญญัติทางกฎหมายอิสลามโดยวิเคราะห์วินิจฉัยของตัวเองได้

ทัศนะที่สอง เห็นว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นผู้พิพากษาได้

ทัศนะที่สาม ซึ่งเป็นทัศนะของอิมามนาวาวิย์ เห็นว่าจะต้องมีคุณสมบัติเป็นอัคร³²ก็เพียงพอแล้ว

นักวิชาการในมัซฮับฮันฟีอีัยบางท่านระบุว่า ผู้ทำหน้าที่เป็นวะลีย์ตะฮุกีม หรือ มุฮักกัมต้องเป็นผู้ทรงปัญญา (มุจญ์ตะฮิด) ในกรณีที่มีอภีฎ์ทำหน้าที่อยู่ ฉะนั้นถ้าหากมีอภีฎ์ทำหน้าที่อยู่ วะลีย์ตะฮุกีมหรือมุฮักกัมจะต้องเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา (มุจญ์ตะฮิด) การทำการนิกาฮของวะลีย์ตะฮุกีมถึงจะเซาะฮ (ใช้ได้) แต่ถ้าไม่มีอภีฎ์ การแต่งตั้งวะลีย์ตะฮุกีมให้ทำหน้าที่ดังกล่าวถือว่าใช้ได้ ถึงแม้ว่าวะลีย์ตะฮุกีมนั้น จะไม่ใช่ผู้ทรงภูมิปัญญา³³ ในบางตำราระบุว่า ฮากิม (ผู้ปกครอง, เจ้าเมือง) แทนคำว่า อภีฎ์ กล่าวคือ ถ้าหากไม่มีฮากิม ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงก็มีสิทธิที่จะตะฮุกีม (ตั้งมุฮักกัม) ผู้มีความยุติธรรมให้ทำหน้าที่อะก้อดให้แก่บุคคลทั้งสอง ได้ถึงแม้ว่าผู้ทำหน้าที่นั้นจะไม่ใช่มุจญ์ตะฮิดก็ตาม แต่ถ้ามีฮากิมถึงแม้จะเป็นฮากิมก้อรเราะฮฺ บุคคลทั้งสองจะต้องไม่ตะฮุกีมนอกจากผู้ที่เป็นมุจญ์ตะฮิดเท่านั้น³⁴

2.8 ความสำคัญของวะลีย์อามม

ความสำคัญประชาชาติจะดำเนินไปตามครรลองคลองธรรมอย่างแท้จริงได้นั้นจะต้องอยู่ภายใต้คำสอน การปฏิบัติและอุดมการณ์อิสลามอุดมการณ์จากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าวะลีย์หรืออภีฎ์ซรัอีัยนั้นมีความสำคัญมากสำหรับสังคมมุสลิมซึ่งทำหน้าที่เป็นวะลีย์ปกครองบุคคลดังต่อไปนี้

³²อัคร หมายถึง ผู้ที่รักษาหลักการของอิสลามอย่างเคร่งครัดไม่กระทำความผิดบาปหนักหรือความผิดบาปเบาเป็นประจำที่นำไปสู่ความเป็นคนฟาลิก ทั้งรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของตัวเอง

³³ Abu Bakar Muhammad Syatha ad-Dimyathi, 1997. I'annah Ath-Thalibin 3 :364-365

³⁴ sulaiman bin muhammad bin umar, 1995. Al-bujarimee ala al- khatib 3 :342

- 1.เป็นผู้ปกครองตัวผู้เยาว์และผู้วิกลจริตที่ไม่มีบิดาหรือปู่ หรือได้รับการแต่งตั้งโดย
พินัยกรรมจากบุคคลทั้งสอง
- 2.เป็นวะลีย์ผู้ปกครองทรัพย์สินของผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นเป็นผู้วิกลจริต
- 3.เป็นวะลีย์จัดการสมรสให้กับสตรีที่ไม่มีวะลีย์คอส หรือมีวะลีย์คอสแต่ขาด
คุณสมบัติ

สาเหตุความสำคัญของการปกครอง(الولاية) วะลีย์อามม

มนุษย์เราเกิดมาในโลกนี้ในสภาพอ่อนแอ ไม่สามารถที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้วย
ลำพังได้ โดยความจำเป็นต้องได้รับการอบรมและการสั่งสอนจากบิดามารดา ดังอัลลอฮ์ได้ตรัสเกี่ยวกับ
ความอ่อนแอของมนุษย์ว่า

ดังที่อัลลอฮ์ตรัสว่า

﴿وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا﴾

(النساء: 26)

ความว่า “ และมนุษย์นั้นถูกสร้างในสภาพที่อ่อนแอ”

(อันนิสาอ์: 26)

เพราะความอ่อนแอของมนุษย์ อิสลามจึงจัดระบบการดูแล ปกครองและควบคุม
จนกว่าจะมีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จ มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ที่สามารถยืนหยัดในการ
ต่อสู้กับชีวิตตามลำพังได้ ซึ่งระบบการควบคุมนั้นมีรายละเอียดยืดหยุ่นและมีความเปลี่ยนแปลงตาม
กาลเวลา ตามสภาพสังคมและวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ต้องได้รับการปลูกฝังทางด้าน
คุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอสำหรับความสำคัญของวะลีย์อามมในการปกครองที่
เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยโดยตรง คือ การปกครองตัวบุคคล (الولاية على النفس) และการปกครองทรัพย์สิน
(الولاية على المال) ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาความสำคัญของวะลีย์อามมในการปกครองใน
ตัวบุคคล การปกครองทรัพย์สิน

การปกครองบุคคลมี 3 ประการคือ

- 1.ความเป็นผู้เยาว์ ซึ่งความผู้เยาว์มีอยู่ ระดับ 2 คือ

1.1 วยก่อนรู้สึกรับผิดชอบหรือว้ยก่อนตัมยิช (سن ما قبل التميز) เป็นว้ยที่ยังไม่สามารถแยกแยะความคิดชั่วขั้นพื้นฐานได้ ซึ่งถือว่ายังไม่มีความสามารถใด ๆ ทั้งสิ้น

1.2 วยที่รู้สึกรับผิดชอบแล้ว หรือว้ยหลังตัมยิช (سن ما بعد التميز) เป็นว้ยที่สามารถแยกแยะความคิดชั่ว ถูกผิดขั้นพื้นฐานได้ สามารถประกอบศาสนากิจบางอย่างได้โดยลำพังคือการละหมาด ศาสนากิจบางอย่างกระทำได้หากได้รับการอนุญาตจากวะลีย์ เช่นการประกอบพิธีฮัจญ์ของผู้เยาว์ เป็นต้น

2.ความเป็นผู้วิกลจริต

วิกลจริต คือ ผู้ที่สูญเสียสติสัมปชัญญะ ความผิดปกติของสติปัญญาที่ทำให้การกระทำและการพูดมิได้เป็นไปตามกรอบสติปัญญา³⁵

นักกฎหมายได้ผนวกผู้มีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบเข้ากับผู้วิกลจริต เพราะผู้ที่มีจิตฟั่นเฟือนนั้นอาจมีความรู้สึกรับผิดชอบบ้างก็ตาม และเพราะบุคคลทั้งสองมีสติปัญญาที่ไม่สมบูรณ์จึงควรนำบทบัญญัติเดียวกันมาบังคับใช้ นั่นคือต้องมีผู้ปกครองหรือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลีย์

สำหรับความสำคัญของวะลีย์อามม์ที่มีต่อบุคคลประเภทนี้ในการปกครองมีอยู่ 3 ประการ

2.1 การให้การศึกษาและฝึกอบรม การให้การศึกษาและการฝึกอบรมนั้นจะครอบคลุมทั้งการให้ความรู้หลักปฏิบัติและหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานของอิสลาม

2.2 การให้การรักษาและปกป้อง เป็นการรักษาและการปกป้องจากการกระทำสิ่งที่ไม่ดีทำให้เกิดความเสียหายกับตัวเองและผู้อื่น ทางด้านจิตใจหรือคุณธรรม เช่น การดูแลอาหารการกิน การใช้ชีวิตในแต่ละวัน

2.3 ห้ามมิให้ผู้วิกลจริตละเมิดสิทธิของผู้อื่น เพื่อมิให้รังแกหรือสร้างความเดือดร้อนหรือเสียหายให้กับคนอื่น

³⁵ Al- Jurjani, Ali bin Muhammad Zain Al Sharif.1987 Al- Tarifat :79

บทบาทของวะลีย์ที่มีต่อผู้เยาว์นั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสั่งสอนฝึกรบม แต่สำหรับผู้วิกลจริตนั้นไม่อาจดูแลเหมือนผู้เยาว์ได้ เพราะการอบรม การสั่งสอนและการลงโทษไม่มีประโยชน์อะไรเลยสำหรับผู้วิกลจริต ดังนั้นการปกครองผู้วิกลจริตจะต้องไปด้วยการรักษาเพื่อให้หายจากโรควิกลจริตและการควบคุมเพื่อมิให้รังแกหรือสร้างความเดือดร้อนหรือเสียหายให้กับคนอื่น

3.ความเป็นสตรี

ความเป็นสตรีเป็นสาเหตุในตัวที่ต้องมีวะลีย์หรือผู้ปกครอง การที่อิสลามได้กำหนดให้สตรีต้องมีวะลีย์ก็เพราะสตรีโดยธรรมชาติเป็นเพศที่อ่อนแอมีความเสี่ยงของภัยต่อुकคามมากกว่าผู้ชาย

การมีวะลีย์หรือผู้ปกครองของสตรีไม่ใช่การอยู่ภายใต้อาณัติหรือการถูกบังคับ แต่เป็นการปกป้องและการคุ้มครอง ดังนั้น วะลีย์จะทำหน้าที่คุ้มครองสตรีตราบใดที่ยังมิได้สมรส หากเคยผ่านการสมรสแล้ว วะลีย์จะมีส่วนในการเลือกคู่สมรส ภายหลังการสมรสแล้วก็จะอยู่ภายใต้การคุ้มครองของสามีต่อไป หากมีปัญหาครอบครัววะลีย์จะทำหน้าที่แก้ปัญหาหรือไกล่เกลี่ยให้และเมื่อขาดการสมรสแล้วหากไม่มีที่พึ่งก็ต้องพึ่งพาวะลีย์อีกครั้งดังนั้นการสมรสในทุกกรณีจะปลอดจากวะลีย์ไม่ได้
อย่างเด็ดขาด³⁶

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ((لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَالِيٍّ))

(أخرجه | الترمذي: 1101 وأبو داود: 2085)³⁷

ความว่า“ไม่มีการสมรสเว้นแต่จะดำเนินการด้วยวะลีย์”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่2085, Al-Tirmizi หะดีษที่1101)

³⁶ Abu Zahra, Muhammad , Al- wilayah ala nafsi :49-50 Dar al raie al arabi, Bairut

³⁷ เป็นหะดีษเศาะฮิฮฺ (Al-Albani). ในเศาะฮิฮฺ (Al-Tirmizi 1 / 318)

ความเห็นดังกล่าวนี้เป็นทัศนะของนักกฎหมายอิสลามส่วนใหญ่ แต่สำหรับ
มัชฮับฮานาฟิมีความเห็นว่าสตรีที่มีความสามารถในการใช้สิทธิอย่างสมบูรณ์สามารถทำการสมรส
ตัวเองได้โดยไม่จำเป็นต้องมีวะลีย์ โดยอ้างเหตุผลดังต่อไปนี้

1) ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْأَيُّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا

مِنْ وَلِيِّهَا))

(أُخْرِجَهُ الْبُخَارِيُّ: 5136)

ความว่า“หญิงหม้ายมีสิทธิในตัวของนางเองยิ่งกว่าวะ
ลีย์ของนาง”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่³⁸)

2) การสมรสเป็นการใช้สิทธิส่วนตัว ในเมื่อเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการใช้สิทธิ
ก็สามารถดำเนินการนิติกรรมสัญญาต่างๆเองได้ การสมรสเป็นนิติกรรมสัญญาอย่างหนึ่งดังนั้นทุกคน
ที่มีความสามารถในการใช้สิทธิสามารถดำเนินการเองได้ โดยเฉพาะกรณีที่ได้รับการเห็นชอบจากวะลีย์³⁹

สาเหตุความสำคัญที่มีความจำเป็นในปกครองบุคคล

สาเหตุที่ทำให้บุคคลต้องอยู่ในการคุ้มครองหรือการปกครองนั้นมี 2 ประการคือ

1. มีความอ่อนแอไม่อาจดำเนินชีวิตได้โดยลำพัง จึงจำเป็นต้องมีผู้ปกป้องและดูแลกิจการของตน
2. มีความจำเป็นต้องได้รับการสั่งสอน การฝึกอบรมและการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

2.9 สาเหตุความสำคัญที่มีความจำเป็นในการปกครองทรัพย์

³⁸ เป็นหะดีษเศาะฮีฮฺ (Al-Albani).6:231

³⁹ Ahmad Usman,1981, Asar Akdul zawaj University Imam Muhammad ibn Saud Islamic :76-77

สาเหตุที่ทำให้บุคคลต้องมีผู้ประกอบการทรพย์นั้นคือความไม่มีความสามารถในการจัดการทรัพย์ของตนเองในทางที่ควร หากปล่อยให้จัดการกันเอง อาจจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ตัวเองและคนอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะบทบาทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์กับผู้ไร้ความสามารถ

ผู้ประกอบการและอำนาจของผู้ปกครอง

ผู้ประกอบการตัวบุคคลและผู้ประกอบการทรพย์และผู้ไร้ความสามารถ มีลำดับดังนี้

1. บิดา
2. ปู่หากไม่มีบิดาหรือบิดาขาดคุณสมบัติ
3. ผู้ที่บิดาแต่งตั้งโดยพินัยกรรมให้เป็นผู้ประกอบการทรพย์
4. กอฎีหรือผู้พิพากษา
5. ผู้ที่ปู่แต่งตั้งโดยพินัยกรรมให้เป็นผู้ประกอบการทรพย์
6. ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยกอฎี

มารดาจะเป็นผู้ประกอบการทรพย์ได้หรือไม่ นั้นนักกฎหมายมีชัชอัชชาฟีอีย์มีทัศนะที่

แตกต่าง 2 ทัศนะ

1. มารดาเป็นผู้ประกอบการไม่ได้ เช่นเดียวกับการเป็นผู้ปกครองตัวและผู้ประกอบการในการสมรสซึ่งเป็นทัศนะที่ถูกต้องที่สุด
2. มารดาเป็นผู้ประกอบการทรพย์ได้และอยู่ในลำดับถัดจากปู่ คือลำดับสาม

กฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์

ผู้ประกอบการทรพย์มีหน้าที่จัดการทรัพย์ของผู้เยาว์ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด ดังนั้นการกระทำที่ไม่มีประโยชน์แม้จะไม่ทำให้เกิดเสียหายแก่ผู้ประกอบการก็ตาม ก็ทำไม่ได้เช่นกัน

1. ไม่อนุมัติให้ผู้ประกอบการขายทรัพย์นอกจากกรณีจำเป็นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของผู้เยาว์เอง โดยไม่มีสิ่งอื่นที่ขายได้ หรือในกรณีที่ยังได้ราคาสูงกว่าปกติมาก

2. หากผู้ปกครองขายทรัพย์สินของผู้เยาว์โดยไม่ได้รับเงินสด ต้องให้มีพยานยืนยันด้วย หรือมีหลักทรัพย์ประกันด้วยการจำนำหรือจำนอง นอกจากนี้ผู้ปกครองทรัพย์สินต้องจ่ายชะกาฮ์ทรัพย์สินของผู้เยาว์ที่มีกฎเกณฑ์จ่ายชะกาฮ์และออกค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เยาว์ตามความเหมาะสม⁴⁰

การสิ้นสุดของการปกครอง

การปกครองทรัพย์สินของผู้เยาว์จะสิ้นสุดเมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะและมีความวิจรรณญาณด้านศาสนาและทรัพย์สิน ปฏิบัติศาสนากิจได้อย่างถูกต้องและสามารถจัดการทรัพย์สินได้อย่างเหมาะสม (*الرشد في الدين والمال*) คือไม่กระทำการที่ต้องห้ามที่มีผลกระทบต่อความเป็นคนอัครของตนเองและไม่ใช่ว่าอย่างสุรุ่ยสุร่าย หรือเมื่อทำการซื้อขายก็จะขาดทุนและเสียเปรียบอย่างมาก หรือใช้จ่ายในหนทางต้องห้ามหรือทำลายทรัพย์สินโดยไร้ประโยชน์ สำหรับการปกครองของผู้เยาว์นั้นจะสิ้นสุดด้วยการหมดสภาพความเป็นผู้เยาว์ด้วยการเข้าสู่วัยบรรลุนิติภาวะและมีสติสัมปชัญญะตามปกติและการปกครองผู้วิกลจริตนั้นจะสิ้นสุดเมื่อหมดสภาพแห่งความวิกลจริตและหายเป็นปกติ

2.10 ะลีย้อามม์ในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและทรงนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นวะลีย้อามม์ของมุสลิมได้ตามภาคปกติมี 2 วิธีดังต่อไปนี้ คือ

2.10.1. ผู้ที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นวะลีย้อามม์

2.10.2. ผู้ที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นกอฎีหรือคาโต๊ะยุติธรรมที่มีภาระอนุญาตหน้าที่ว่าเป็นวะลีย้อามม์

2.10.3 ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำชาวมุสลิมในประเทศไทย ประเทศไทยเคยประกาศใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามหลายฉบับ เช่น พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่าย

⁴⁰Al -Shirbini, Muhammad Al – Khatib,1975. Mughni al-muhtaj 2: 174 -176

อิสลาม พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติมัสยิด พ.ศ. 2490 เป็นต้น และกฎหมายฉบับล่าสุดเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม คือ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 เป็นต้น ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวล้วนมิได้กล่าวถึงวะลีอามม์แต่อย่างใด โดยกฎหมายแต่ละฉบับได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับตำแหน่งจุฬาราชมนตรี ดังต่อไปนี้

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 มาตรา 3 ได้บัญญัติไว้ว่า
 “ให้จุฬาราชมนตรีมีหน้าที่ปฏิบัติราชการส่วนพระองค์เกี่ยวแก่การที่ทรงอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม”

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2491 ได้บัญญัติในมาตรา 3 ไว้
 ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีเพื่อให้คำปรึกษาแก่กรมศาสนาในกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวแก่การศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลามและให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามสมควร”

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติในมาตรา 6
 “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามประเทศไทย”
 จากการพิจารณากฎหมายทั้งสามฉบับ จะเห็นว่า พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 ดูเหมือนจะมีความชัดเจนกว่า คือ จะกล่าวถึงจุฬาราชมนตรีน่าจะเป็นวะลีอามม์ได้ เพราะมีการระบุภารกิจของจุฬาราชมนตรี “ให้จุฬาราชมนตรีมีหน้าที่ปฏิบัติราชการส่วนพระองค์เกี่ยวแก่การที่ทรงอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม” แต่มีข้อแม้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีนั้นต้องได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งด้วย อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกาที่กล่าวมานี้ได้ถูกยกเลิกและไม่มีผลบังคับใช้แล้ว

ในส่วนของพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ได้กำหนดระดับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามเป็น 3 ระดับ คือระดับชาติ มีจุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำ ระดับจังหวัด มีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้นำ และระดับหมู่บ้าน มีอิหม่ามเป็นผู้นำ

ผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีจะต้องได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 อย่างไรก็ตาม อำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีการกล่าวถึงวะลีอามม์หรือผู้ปกครองของจุฬาราชมนตรี จึงทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี ไม่อาจทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์ได้

แม้ว่าในมาตรา 6 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า“พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามประเทศไทย”

หากใช้หลักเกณฑ์ของกฎหมายอิสลามในการวิเคราะห์ถ้อยคำของพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ที่กำหนดฐานะของจุฬาราชมนตรีว่า “เป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลาม” คำว่า “กิจการศาสนาอิสลาม” นั้นเป็นคำทั่วไป จึงครอบคลุมทุกกิจการ รวมถึงการเป็นวะลีอามัมด้วย นอกจากนี้ มาตรา 8 ของพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติไว้ว่า

“จุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
- (2) แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบทบัญญัติของอิสลาม
- (3) ออกประกาศแจ้งการดูแลจันท์เพื่อกำหนดวันสำคัญของศาสนา
- (4) ออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยบทบัญญัติของอิสลาม”

เมื่อพิจารณามาตรา 8 แห่งกฎหมายนี้ จะเห็นว่าได้มีการกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรี โดยไม่มีการระบุว่า เป็นวะลีอามัมหากระบุเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่จุฬาราชมนตรีแล้ว จุฬาราชมนตรีไม่มีสิทธิเป็นวะลีอามัมได้ แต่หากระบุเพื่อเป็นตัวอย่าง บทบัญญัติของมาตรา 6 ก็ยังครอบคลุมถึงการเป็นวะลีอามัมของจุฬาราชมนตรีได้ เมื่อพิจารณาจากสำนวนข้อกฎหมายและหลักการบัญญัติกฎหมายแล้ว ผู้เห็นว่าเป็นการระบุกรอบอำนาจหน้าที่เพื่อเป็นการจำกัด ในการนี้เมื่อการเป็นวะลีอามัมของจุฬาราชมนตรีตามมาตรา 6 มีความเป็นไปได้น้อย ประกอบกับได้ที่ถูกปฏิเสธโดยมาตรา 8 ก่อนข้างชัดเจน จึงพอสรุปได้ว่าจุฬาราชมนตรีไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เป็นวะลีอามัมตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและตำแหน่งอิหม่ามนั้น ไม่จำเป็นต้องได้รับพระราชโองการแต่งตั้ง จึงไม่สามารถเป็นวะลีอามัมได้ ทั้งนี้ไม่ได้มีระบุว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นวะลีอามัมด้วย

2.11 ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกอฎีย์

เท่าที่มีหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ประเทศไทยได้มีการใช้กฎหมายอิสลามมาช้านานคือในสมัยพระเจ้าทรงธรรม ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาเอกอะหมัด รัตนราชเศรษฐี กรมท่าขวาว่าที่จุฬาราชมนตรี โดยกรมท่าขวาจะพิจารณาคดีของชนชาติแขกตามกฎหมายอิสลามโดยเฉพาะกฎหมายฟัวเมีย และมรดก ซึ่งชนชาติเชื้อสายแขกนับถือศาสนาอิสลามมีกฎหมายและประเพณีแน่นอนในเรื่องฟัวเมียและมรดก กรมท่าขวาจึงใช้กฎหมายอิสลามบังคับ (เค้น โต๊ะมีนา, หน้า22)⁴¹

สำหรับในเขตพื้นที่ภาคใต้มีหลักฐานเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามครั้งแรกในปี พ.ศ.2444 คือใน “ข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.120” ซึ่งในข้อสุดท้าย (ข้อ32) กำหนดว่า

“ข้อ 32 ให้ใช้พระราชกำหนดทั้งปวงในความอาญาและความแพ่ง แต่ความแพ่งซึ่งเกี่ยว ด้วยศาสนาอิสลามเรื่องฟัวเมียก็ดี และเรื่องมรดกก็ดี ซึ่งคนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้ง โจทก์ จำเลย หรือ เป็นจำเลยอย่างเดียว ให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษาและ โต๊ะกาลิซึ่งเป็นผู้รู้ และเป็นที่นับถือในศาสนาเป็นผู้พิพากษตามกฎหมายอิสลามนั้น”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2486 การใช้กฎหมายอิสลามสำหรับชาวมุสลิมถูกยกเลิกไปจนกระทั่งได้มีการตราพระราชบัญญัติการใช้กฎหมายอิสลามเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2489 คือพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ได้ระบุว่า

“ให้คะ โต๊ะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัย ชี้ขาด ข้อพิพาทตามกฎหมายอิสลาม และลงลายมือชื่อในคำพิพากษตามคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นด้วย”

ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีตามกฎหมายอิสลามในเขตพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีชื่อเรียกหลายอย่างในอดีตที่ผ่านมา เช่น โต๊ะกาลิ โต๊ะกาตี และหลัง ๆ มานี้มาลงที่คะ โต๊ะยุติธรรม ซึ่งหมายถึงกอฎีย์นั่นเอง สถานภาพ คุณสมบัติและวิธีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งมีการ

⁴¹ เค้น โต๊ะมีนา , คำบรรยายกระบวนการวิชากฎหมายอิสลาม , คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , กรุงเทพฯ หน้า22

เปลี่ยนแปลงเรื่อยมา ในปัจจุบันสถานภาพอะโตะยุดิธรรม มีสถานะเทียบเท่าผู้พิพากษาประจำศาล รวมทั้งเงินเดือนประจำ ก็เทียบเท่ากับผู้พิพากษาเช่นกัน

สำหรับคุณสมบัติสำคัญคือ “เป็นผู้มีความรู้ในศาสนาอิสลาม สามารถที่จะวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก” โดยมีได้กำหนดวุฒิทางการศึกษาแต่อย่างใดและคุณสมบัติที่อ้างถึงข้อ 32 ของข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง ร.ศ.120 คือการเป็นบุคคลซึ่ง “เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม” ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีนัยยะสำคัญมากตามกฎหมายอิสลาม

สำหรับคุณสมบัติที่มีเพิ่มเติมคือ “เป็นผู้มีความรู้ภาษาไทยสอปลได้ประกาศนียบัตรไม่ต่ำกว่ามัธยมตอนต้น” เป็นคุณสมบัติที่ไม่มีนัยยะสำคัญในทางปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะเป็นคุณสมบัติที่ไม่เกี่ยวกับเนื้อหาของภาระหน้าที่ของการรับผิดชอบโดยตรง เพราะปัจจุบันผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้มีความรู้สูงกว่านี้อยู่แล้ว

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 52 วรรค 4 บัญญัติว่า “ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงโปรดเกล้าฯแต่งตั้ง” สืบเกิดจากคุณสมบัติและวิธีการแต่งตั้งอาจถือได้ว่าผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นอะโตะยุดิธรรม เป็นกอธิยได้ แต่เป็นอะลียอามมีได้ด้วยหรือไม่ นั่นยังไม่ชัดเจน เพื่อที่จะตอบคำถามนี้ จะต้องดูอำนาจหน้าที่ของผู้ที่ดำรงตำแหน่งอะโตะยุดิธรรมกำหนดมาอย่างไร

2.12 การได้มาและสิทธิอำนาจของอะลียอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา กับนราธิวาส

สิทธิในอำนาจการเป็นอะลียอามมีเริ่มต้นมาจากการที่อัยยิบดุลเราะมาน เจ๊ะอิสมาอิล ซึ่งได้รับอำนาจการเป็นอะลียอามมีในฐานะที่ปรึกษาเจ้าเมืองระแงะ จนกระทั่งในปีพ.ศ 2488 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสขึ้นและเมื่ออัยยิบดุลเราะมานได้เสียชีวิตก็ได้แต่งตั้งให้นายสิน คารามัน สืบทอดการเป็นอะลียอามมีแทน ซึ่งถือได้ว่า การได้มาของสิทธิในอำนาจอะลียอามมีของนายสิน คารามัน นั้น เป็นไปในลักษณะสิทธิบนพื้นฐานบุญบารมี ที่สืบทอดมาจากบิดาของตน แต่เนื่องจากการทำหน้าที่อะลียอามมีของนายสิน คารามัน เป็นระยะเวลาาน ประกอบกับอายุของนายสิน คารามันก็แก่ชรา ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส บรรดานักวิชาการศาสนาผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยมีนายเรวัต ราชมุกดา ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส

ณ ขณะนั้นเป็นประธานในที่ประชุม การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นเมื่อ วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2535 เวลา 10.00 น. ณ ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมา จากมติที่ประชุมได้เลือกนาย สติน คารามัน อธิบดีคณะโตะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นวะลียอามตามเดิมเพื่อให้อำนาจ การเป็นวะลียอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ถูกต้องตามหลักศาสนา บัญญัติอิสลาม นาย สติน คารามัน ในฐานะวะลียอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นครราชสีมาทุกคนจำนวน 30 คน เป็นตัวแทนของท่านเพื่อทำหน้าที่วะลียอามม์จัดการสมรสแก่หญิงที่ไม่มี วะลีย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมาทุกคนจะมีอำนาจเป็นวะลียอามมตลอดระยะเวลาที่ ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมาเป็นเวลา 6 ปี และจะได้รับการแต่งตั้งใหม่ หากได้รับการแต่งตั้งกลับเข้ามาใหม่

ในปีพ.ศ. 2555 อำนาจของการเป็นวะลียอามในประเทศไทยเริ่มชัดเจนขึ้นและมีแนว ปฏิบัติที่เหมือนกันในทุกจังหวัด โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่ จุฬาราชมนตรีนายอาซิส พิทักษ์คุมพล เป็นวะลียอามม์แก่มุสลิมในประเทศไทย นับแต่นั้นอำนาจการ เป็นวะลียอามม์จึงเป็นของจุฬาราชมนตรี และได้มอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุก จังหวัดเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่วะลียอามแก่ประชาชนในจังหวัดของตน

จะเห็นได้ว่าวะลียอามม์เป็นสิทธิอำนาจตามประเพณีและความเชื่อของคนมุสลิมที่ถือ ว่าจำเป็นที่จะต้องมิในสังคมเพื่อทำหน้าที่จัดการสมรสแก่หญิงที่ไม่มีวะลียในพื้นทีของตน ดังนั้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยไม่มีการกำหนดผู้ดำรงตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่วะลียอามแก่มุสลิมในประเทศไทย สังคมมุสลิมก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่มาทำหน้าที่นี้เองโดยถือหลักของความจำเป็นเป็น หลัก⁴²

⁴² รอซิดะห์ หนะนะกาแม และคณะ. 2557. รายงานวิจัย เรื่อง ศึกษาสภาพและสาเหตุการแต่งงานข้ามแดน โดยอาศัย วะลียอามม์ (ตัวแทนรัฐเป็นผู้ปกครองฝ่ายหญิง) กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาและนครราชสีมา. หน้า: 14-15

บทที่ 3

วิธีการได้มาของวะลีย์อำมมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

3.1 วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

มาตรา 23 จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดตาม มาตรา 13¹ ไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่งประกอบด้วย กรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คนแต่ไม่เกิน 30 คน การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการให้อิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการและตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือก เป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

สะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม ในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม และจะยึดตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540”²

อับดุลเลาะ อาบูบากา ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม ในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้

¹ มาตรา 13 ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิด ในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

² ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนา จากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม และจะยึดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหาร องค์การศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540³

3.2 วิธีการได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

การวิธีการได้มาของ ผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามม์ในจังหวัดยะลา ทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา จากผู้รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจัย ความสามารถในการ วิเคราะห์วินิจัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษา อาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะซึ่งบุคคลเหล่านี้มาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น กลุ่มข้าราชการ และนักวิชาการในพื้นที่จังหวัดยะลา มีหน้าที่แต่งตั้งวะลีอามม์ หรือเรียกว่า กอฎีย์ หรือฮากิม โดยปกติการคัดเลือก ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ ซึ่งสอดคล้องกับ บทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

ทั้งนี้ สมะอะฮ์ ฮารี ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดยะลา ทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา บุคคลที่ คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจัย ความสามารถในการวิเคราะห์ วินิจัยหุกมทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่าง ถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่ง อัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้ เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ และตาบีอิน มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของ ปวงปราชญ์ (อิญมาอ์) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส จำนวน 1 คน มาดำรงตำแหน่งเป็นวะ

³ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรมสัมภามณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้นเรียกว่า มุจญ์ตะฮิด⁴ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ในขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีย์อามม์ เพื่อรักษาคุณ และความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมุกอลลิด⁵ จึงเป็นที่มาของวะลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า กอฎีย์ซัรอีร์อัลฎอรรูรี ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลีย์อามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลีย์อามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลีย์อามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลีย์อามม์”⁶

นายอับดุลเลาะ อาบูบากา ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาของวะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มาจากการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ และตาบีอีน มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของปวงประชาญ์ (อิญมาอ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการศึกษา และทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁴ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญมาอู กิยาส ภาษาอาหรับ อูซูลุ้ลฟิเกฮ์ วิธีวิทยาการวิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันฮูคได้ การทุ่มเทความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุม หรือข้อบัญญัติทางกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมุกัลลิก มุจญ์ตะฮิดมัซฮับ เป็นต้น

⁵ มุกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุซฮับต่างๆ ได้

⁶ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดา นักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่าย ปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่ วะลียอามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลียอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลียอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลียอามม์⁷

วันฮามัด โตะอะอาดัม ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาของวะลียอามม์ในสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มาจากการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่ จังหวัดยะลา เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยทุกมทาง ศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับ บทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮฺ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดีมีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และ คำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮฺ และตาบิอีน มีความรู้เกี่ยวกับมดีเอกฉันท์ของปวงปราชญ์ (อิจญ มาอ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส และทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัด ให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดา นักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่าย ปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลีย อามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลียอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลียอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลียอามม์⁸

⁷ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁸ รองประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดยะลา

จากการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ท่านที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้มาจะไปทิศทางเดียวกันคือ วิธีการได้มาของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา วิธีการได้มาของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มาจากการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิห์ลันในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิห์ลัน ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วน ให้สัตยาบันแก่วะลี้อามมีในฐานะวะลี้อามมีก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลี้อามมี

สำหรับในประเทศไทย ปี พ.ศ 2555 อำนาจหน้าที่ ของการเป็นวะลี้อามมีในประเทศไทย เริ่มชัดเจนขึ้น และมีแนวปฏิบัติ ที่เหมือนกันในทุกจังหวัด โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่ จุฬาราชมนตรี นายอาซิส พิทักษ์คุมพล เป็นวะลี้อามมีแก่มุสลิมในประเทศไทย นับตั้งแต่นั้น อำนาจการเป็นวะลี้อามมีจึงเป็นของจุฬาราชมนตรี และได้มอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทุกจังหวัดเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่วะลี้อามมีแก่ประชาชนในจังหวัดของตน จะเห็นได้ว่าวะลี้อามมีเป็นสิทธิ ตามหลักศาสนบัญญัติอิสลาม อำนาจ ตามประเพณี และความเชื่อของคนมุสลิม ที่ถือว่าจำเป็นที่จะต้องมีในสังคมเพื่อทำหน้าที่ในพื้นที่ของตน ดังนั้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยไม่มีการกำหนดผู้ดำรงตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่วะลี้อามมีแก่มุสลิมในประเทศไทย สังคมมุสลิมก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่มาทำหน้าที่นี้เอง โดยถือหลักของความจำเป็นเป็นหลัก

วิธีการได้มาของวะลี้อามมีในจังหวัดยะลา ในการทำหน้าที่วะลี้อามมีนั้น โดยจะมีการเสนอชื่อ และคัดเลือก โดยโต๊ะอิหม่าม ในจังหวัด ส่วนใหญ่ผู้ที่จะถูกเสนอชื่อนั้นคือผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ถึงการปฏิบัติตัวที่เคร่งครัดทางศาสนา คณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัดจะมีสมาชิกอยู่ 30คน และมีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นหัวหน้า คณะ กรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทุกจังหวัดจะอยู่ในวาระคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อ และคัดเลือกเข้ามาใหม่ หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นั้นไม่มีการระบุอย่างชัดเจน ในอำนาจการเป็นวะลีอามม์ เพื่อจัดการขอบเขต หน้าที่ ดังนั้นการได้มาของสิทธิในการเป็นวะลีอามม์ในละจังหวัดจึงมีความแตกต่างกันกล่าวคือ ในจังหวัดยะลา การได้มาของสิทธิในอำนาจการเป็นวะลีอามม์นั้น เกิดจากการที่สังคมมุสลิมตระหนัก ถึงความจำเป็น ที่ต้องมีจึงมีการคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมให้ทำหน้าที่วะลีอามม์ แก่มุสลิมในพื้นที่ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาโดยตำแหน่ง ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชนโดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบัน แก่วะลีอามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลีอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มา ที่ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลีอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นที่มงานวะลีอามม์ ซึ่งคณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดยะลาทุกคนจะมีอำนาจในการทำหน้าที่ อาทิเช่น

1. ดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติ ทั้งนี้ด้วยการเก็บรักษา และทำนุบำรุงให้เกิดประโยชน์ ทำหน้าที่จัดเก็บ และแจกจ่าย หรือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. จัดการสมรสให้แก่หญิงหม้ายที่ไร้สามีกับผู้ที่เหมาะสมกับนาง หากนางไม่มีผู้ปกครองทำหน้าที่สมรสให้เมื่อถูกทาบทาม

ยกเว้นการตัดสินกรณีพิพาท ข้อขัดแย้ง และการฟ้องร้องต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยการไกล่เกลี่ย ให้คู่กรณียินยอมยุติข้อขัดแย้งกันเองก่อนในกรณีที่ยอมความกัน ได้หรือด้วยการใช้อำนาจบังคับฝ่าย

หนึ่งฝ่ายใดอย่างเด็ดขาด ในกรณีที่ย่อมความกันไม่ได้ และการพะสัค⁹ อำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับวะลีอามม์เพียงผู้เดียวในการตัดสิน

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ซีรอีร์ จะมีวาระการทำงาน 7 ปี ซึ่งมีวาระมากกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายอื่น ๆ ที่มีวาระเพียง 6 ปี ทั้งนี้ต้องการรักษาคุณและความเป็นเอกภาพ ในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสุญญากาศทางการบริหารในการบริการประชาชน จนกว่าจะได้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชุดใหม่ มาทำหน้าที่แทน เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว ตำแหน่งวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ ก็จะการคัดเลือกใหม่ สามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อและคัดเลือกเข้ามาใหม่ แต่ต้องมีการลงสัตยาบันอีกครั้ง

นายสะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกจังหวัดจะอยู่ในวาระคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ แต่ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ซีรอีร์ จะมีวาระการทำงาน 7 ปี ซึ่งมีวาระมากกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายอื่น ๆ ที่มีวาระเพียง 6 ปี ทั้งนี้ต้องการรักษาคุณและความเป็นเอกภาพ ในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสุญญากาศทางการบริหารในการบริการประชาชน จนกว่าจะได้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชุดใหม่ มาทำหน้าที่แทน เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว ตำแหน่งวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ ก็จะการคัดเลือกใหม่ สามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อ และคัดเลือกเข้ามาใหม่ แต่ต้องมีการลงสัตยาบันอีกครั้ง”¹⁰

⁹ การพะสัคคือ การเพิกถอนการสมรสโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งสามีหรือภริยาจำต้องดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ตนได้รับความเสียหาย ดังที่ระบุในกฎหมายอิสลาม เช่น กรณีสามีหรือภริยาความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการสมรสหรือเหตุที่ทำให้เสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ฝ่ายผู้เสียหายย่อมฟ้องต่อศาล เพื่อขอเพิกถอนการสมรสได้ เป็นต้น

¹⁰ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ในปี พ.ศ. 2554 สมัยท่านประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา นายสมมะแอ ฮารี ดำรงตำแหน่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งตั้งตำแหน่งวะลีอามม์ประจำจังหวัดยะลาขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ที่มีบุคคลดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลีอามม์ เป็นบุคคลคนเดียวกัน เปลี่ยนมาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลีอามม์ คนละคนกัน โดยมีการคัดเลือกตำแหน่งวะลีอามม์หรือกอฎีซัรอีร์ จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ภายในสมาชิก 30 คน หรืออาจจะคัดเลือกจากบุคคลภายนอกก็ได้ ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและสุนนะฮฺ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮฺ และ تابعีอื่น มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของปวงปราชญ์ (อิญมาอฺ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส จำนวน 1 คน มาดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามม์หรือกอฎีซัรอีร์ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้น เรียกว่า มุจญ์ตะฮิด¹¹ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ในขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีอามม์ เพื่อรักษาคุณและความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิด¹² จึงเป็นที่ มาของวะลีอามม์หรือกอฎีซัรอีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า “กอฎีซัรอีร์อัลฎอรูรี”

¹¹ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮฺ อิญมาอฺ กียาส ภาษาอาหรับ อูศูล์ลฟิควะฮฺ วิถีวิทยาการวิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันสุคได้ การท่อมทศความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกม หรือข้อบัญญัติทางกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมุกัลลิก มุจญ์ตะฮิดมัซฮับ เป็นต้น

¹² มูกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุซฮับต่างๆ ได้

3.3 คุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

มาตรา 24 คุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้¹³

- (1) เป็นมุสลิมผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
- (4) เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด
- (5) เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา
- (6) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (7) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย
- (8) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (9) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (10) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹⁴

มาตรา 24 (2) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 24 (3) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวัน คัดเลือก

¹³ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 24 (1)

¹⁴ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 24 (1)

นายสมมะแอ ฮารี กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะยึดตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ส่วนใหญ่ผู้ที่จะถูกเสนอชื่อนั้นคือผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ถึงการปฏิบัติตัวที่เคร่งครัดทางศาสนา”¹⁵

3.4 คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นักกฎหมายอิสลามได้กำหนดคุณสมบัติ และเงื่อนไขสำหรับวะลีย์อามมี ทั้งนี้เพราะหากผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นวะลีย์อามมี โดยผู้นำรัฐหรือผู้อื่นที่มีหน้าที่ในการแต่งตั้งโดยที่เขาขาดคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้จะทำให้การแต่งตั้งนั้นเป็นโมฆะ อีกทั้งเพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่งอันทรงเกียรติและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างภาคภูมิใจ คุณสมบัติเหล่านี้ได้มาจากการวิเคราะห์จากอัลกุรอาน และอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวปฏิบัติของคุละฟาอ์รุรอชิดีน¹⁶ สำหรับคุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้น มีคุณสมบัติและเงื่อนไขดังนี้

3.4.1 ต้องเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

บรรดานักกฎหมายอิสลามมีความเห็นพ้องกันว่าผู้ที่มีไชมุสลิมไม่อนุญาตให้ดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อามมีเพื่อตัดสินในคดีพิพาทของมุสลิม เพราะการตัดสินคดีนั้นเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งที่มุสลิมต้องรับผิดชอบหรือเป็นส่วนหนึ่งในการปกครอง และการดูแลผู้ที่เป็นมุสลิม ทั้งนี้ผู้ที่มีไชมุสลิม ไม่สามารถรับผิดชอบและไม่สามารถดูแลมุสลิมให้เป็นไปตามครรลองของอิสลามได้ จึงไม่อนุญาตให้เป็นวะลีย์อามมี

¹⁵ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

¹⁶ คุละฟาอ์รุรอชิดีน หมายถึง ยุคหนึ่งของประวัติศาสตร์อาณจักรอิสลาม เป็นยุคถัดจากยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เริ่มตั้งแต่สมัยของเคาะลีฟะฮ์อะบูบักรุ กระทั่งถึงการสละตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของอัลหะซันอิบนุอะลี ในระหว่างปีฮ.ศ. 11-ฮ.ศ.41 ตรงกับ ค.ศ. 632-661 มีเคาะลีฟะฮ์ปกครอง 4 ท่านมีระยะเวลาประมาณ 32 ปี

ดั่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾

(النساء: 141)

ความว่า “และอัลลอฮฺ จะไม่ให้บรรดาผู้ปฏิเสธเห็นือกว่าบรรดาผู้ศรัทธาไม่ว่าในทางใดอย่างเด็ดขาด”

(อันนิสาอ์: 141)

ยิ่งไปกว่านั้น ะลีย์อามมฺต้องเป็นผู้ที่รัก หวงแหน เอาใจใส่ดูแลกฎหมายอิสลาม และเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายอิสลาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้กับผู้ที่ความศรัทธาและขำเกรงต่ออัลลอฮฺ เท่านั้น ส่วนผู้ที่มิใช่มุสลิมนั้น ในใจของเขาปราศจากความศรัทธา และไม่ขำเกรงต่ออัลลอฮฺ อาจจะทำให้เขา ละเมิดคำสั่ง ไม่เคร่งครัดต่อกฎหมายอิสลาม และเป็นผู้ต่อต้านกฎหมายอิสลาม จึงเป็นะลีย์อามมฺไม่ได้¹⁷ ในกรณีที่มีการตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมให้เป็นะลีย์อามมฺทำหน้าที่ตัดสินคดีระหว่างชาวมุสลิม การทำหน้าที่ของเขาถือว่าไร้ผล และคำตัดสินของเขาก็ถือว่าไม่เป็นผลหรือ โมงะ

ส่วนในกรณีที่มีการแต่งตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมให้เป็นะลีย์อามมฺ ทำหน้าที่ตัดสินคดีระหว่างผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยกันนั้น นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นที่แตกต่างกัน กล่าวคือนักกฎหมายในสังกัดมัชฮับหะนะฟียอมรับการทำหน้าที่ของกอฎียฺผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมเพื่อตัดสินคดีในกรณีพิพาท ระหว่างผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้การปกครองของอิสลาม โดยอ้างเหตุผลจากการที่ท่านอัมรฺ บิน อัลอาศเคยแต่งตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมชาวกิบฎียฺเป็นะลีย์อามมฺ ทำหน้าที่ตัดสินคดีระหว่างศาสนิกด้วยกัน และท่านอุมรฺ บิน อัลค็อฎฏอบ ก็ได้ยอมรับเมื่อท่านรู้ข่าวการกระทำดังกล่าว¹⁸

ส่วนนักกฎหมายในสังกัดมัชฮับชะฟีอียฺ และนักกฎหมายส่วนใหญ่ไม่ยอมรับการทำหน้าที่ของวะลีย์อามมฺ ที่มิใช่มุสลิมเพื่อตัดสินคดีในกรณีพิพาทระหว่างผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยกัน เพราะว่าวะลีย์อามมฺ คือผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมายอิสลาม แต่ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมไม่รู้

¹⁷ Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004:86. Usul Al-Muhakamah al-sharjah J 1. Dar Al Saqafat Aman

¹⁸ Ibn Abidin,1992.Muhammad Amin,Rub Al-mukhtar ala Al-Rubal-mukhtar:355.J.5 Dar al kutub al ilmiah

กฎหมายอิสลามแล้วจะทำตามกฎหมายได้อย่างไร ส่วนที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ว่ามีการแต่งตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมนั้นไม่ถือว่าเป็นวะลีย์อาม์ แต่เป็นเพียงหัวหน้าหรือผู้นำของพวกเขาเท่านั้น¹⁹

ในปัจจุบันประเทศอาหรับส่วนใหญ่ยินยอมให้แต่งตั้งบุคคลที่ไม่ใช่มุสลิมเป็นผู้พิพากษาเพียงแต่อำนาจในการพิจารณาพิพากษานั้นจำกัดอยู่เฉพาะคดีที่นอกเหนือจากคดีครอบครัวและมรดก โดยเปรียบเทียบกับความเป็นพยานเมื่ออนุญาตให้เป็นพยานได้ย่อมอนุญาตให้เป็นผู้พิพากษา เพราะถึงอย่างไรผู้พิพากษาก็ต้องตัดสินคดีตามพยานหลักฐานนั่นเอง ซึ่งใครเป็นผู้ตัดสินก็ไม่แตกต่างกัน²⁰

3.4.2 เป็นเพศชาย

ทัศนะของนักกฎหมายส่วนใหญ่ถือว่าไม่อนุญาตให้เพศหญิงดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อาม์โดยไม่มีข้อแม้ใดๆทั้งสิ้น²¹

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : لن يُفْلِحَ قومٌ ولأمرهم امرأَةٌ))

(أخرجه صحيح البخاري : 4425)

ความว่า “โดยท่านเราะซูล ﷺ กล่าวไว้ว่า : จะไม่ประสบความสำเร็จสำหรับกลุ่มชนที่มอบหมายการทำงานของพวกเขาคือผู้หญิง”

(บันทึกโดย Al-Bukhariy หะดีษที่: 4425)

¹⁹ Al-Mawardi, Abu al-Hasan A'li bin Muhammad bin Habib al- Basry: 55 Al-Ahkam Al-Sulthaniyah, Dar Al-Hadith. Cairo

²⁰ เจาะเหลี่ยม ะ แยกพงศ์ 2550: 176 ระบบศาลอิสลามและข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบกับระบบศาลไทย. คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.

²¹ Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004.: Usul Al-Muhakamah al-sharjah. J 1: 103. Dar Al Saqafat Aman

เหตุผลอีกอย่าง เป็นเพราะว่า ตำแหน่งวะลีอามมี จำเป็นต้องคลุกคลีอย่างเป็นอิสระ กับผู้คนในสังคม รวมถึงนักกฎหมาย พยาน และคู่พิพาท โดยเหตุนี้ ผู้หญิงซึ่งโดยทั่วไปไม่เป็นที่ อนุญาตที่จะคลุกคลีกับผู้คนโดยไม่จำเป็น เนื่องจากอาจมีอันตรายหรือผลเสียเกิดขึ้นจากการกระทำ ดังกล่าวได้ ถ้าเธอถูกแต่งตั้งให้เป็นวะลีอามมี ผู้แต่งตั้งจะมีความผิด และมีบาป ส่วนการตัดสินของเธอ จะไม่มีผลทางกฎหมาย ส่วนนักกฎหมายในสังกัดมัชฮับหะนะฟีส่วนใหญ่ มีทัศนะว่าถ้าเธอถูกแต่งตั้ง ให้เป็นวะลีอามมีการตัดสินของเธอจะมีผลเฉพาะคดีที่นอกเหนือจากคดีอาญาโดยมีเหตุผลว่าเพราะนัก กฏหมาย ไม่ยอมรับ การ เป็น พยาน ของ เธอ ใน คดี หรือ กรณิ ดัง กล่าว²² ส่วน ทัศนะของอิบนุ ญะรีร อัฎฎ็อบรีฮฺ (Ibnu Rushd, 1959: 460) และ (Ibnu Hazam, มปป.: 631) ว่าอนุญาต ให้เพศหญิงดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามมีโดยไม่มีข้อแม้ใดๆ โดยมีเหตุผลว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นที่ อนุญาตกระทำได้ เว้นแต่สิ่งที่มีหลักฐานว่าไม่อนุญาต ซึ่งการดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามมีของผู้หญิง ถือว่าอนุญาต เพราะไม่มีหลักฐานห้ามส่วนอัลหะดิษ ที่ห้ามซึ่งนักกฎหมายส่วนใหญ่นำมาเป็นหลักฐาน นั้นหมายถึงห้ามมอบหมายหน้าที่เป็นผู้นำหรือเคาะลีฟะฮฺไม่ใช่วะลีอามมี²³

3.4.3 ต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะ

ผู้เยาว์ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามมี ได้ ซึ่งถ้าเขาถูกแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งวะลีอามมีแล้ว การตัดสินของเขาก็จะไม่เป็นผล เพราะท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ ﷺ เคยกำชับให้ มุสลิมพึงระวังและดูเอาให้พ้นจากการปกครองของเด็กดั่งที่มีรายงานจากท่านอะหมัดจาก ท่านอบูฮุร็อยเราะฮ์จากท่านเราะฮ์ลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

((عن أبي هريرة، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

تعوذوا بالله من رأس السبعين ومن إمارة الصبيان))

(أخرجه أحمد بن حنبل: 7968)

²² Ibu Hamman, Kamaludin Muhammad bin Abdulwahid. 2003. Fath al Qadir fi Sharh al Hidayah. j6. : 391

Dar Mustafa Muhammad. Misr

²³ อับดุลฮาลิม ไชชิง และคณะ. 2012. คุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของกอฎีอยู่ในกฎหมายอิสลาม. วารสาร AL-NUR

ความว่า “จากอบูสุร็อยเราะหฺ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านรอซูล صلی الله علیه و آله กล่าวว่าท่านทั้งหลายจงขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตปีที่เจ็ดสิบของอิญเราะฮ์สุศ็กรากษ และจากการอยู่ภายใต้การปกครองของผู้เยาว์

(บันทึกโดย Ahmad Ibn Hanbal, เลขที่: 7968)

เนื่องจากการขอเพื่อให้รอดพ้นจากสิ่งใดแสดงว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ฉะนั้นการแต่งตั้งให้ผู้เยาว์เป็นวะลีฮ์อามม์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ดี (Muhammad Rafat Usman, 1994: 81) และเหตุผลอีกประการหนึ่งเนื่องจากว่าผู้เยาว์ยังไม่ได้ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม การตัดสินใจของเขาต่อตัวเองยังไม่เป็นที่ยอมรับของกฎหมาย แล้วเขาจะเป็นวะลีฮ์อามม์ ตัดสินคนอื่นได้อย่างไร และเนื่องจากผู้เยาว์มีความคิด ความอ่าน และไหวพริบยังสมบูรณ์ไม่เต็มที่ ดังนั้นจึงไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีฮ์อามม์ได้

ในปัจจุบันทุกประเทศมีการกำหนดอายุที่แน่นอนสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งวะลีฮ์อามม์ โดยคำนึงถึงเรื่องความมีวุฒิภาวะมากกว่าการรับรู้รับผิดชอบ เพราะแค่การบรรลุนิติภาวะนั้นยังมีสติปัญญาไม่สมบูรณ์เต็มที่ที่สามารถจะดำรงตำแหน่งวะลีฮ์อามม์ได้

3.4.4 ต้องเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

ผู้วิกลจริตไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีฮ์อามม์ได้ ส่วนผู้ที่ปัญญาอ่อนและหลงลืมเนื่องจากความชราหรือเป็นโรคก็ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีฮ์อามม์ได้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากท่านนบี صلی الله علیه و آله ได้กล่าวไว้ว่า

((عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : رُفِعَ الْقَلَمُ فِي الْخَدِّ عَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ , وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ , وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ))

(أخرجه النسائي: 3432)

ความว่า “จากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า: ผู้ที่ถูกละเว้นโทษเมื่อทำผิด มีสามจำพวกคือผู้ที่นอนหลับจนกว่าเขาจะตื่น ผู้ที่เป็นผู้เยาว์ จนกว่าเขาบรรลุนิติภาวะและผู้วิกลจริตจนกว่าปัญญาเขาจะหาย หรือเขาฟื้นจากโรครดั่งกล่าว”

(บันทึกโดย Al-AnNasa'i เลขที่: 3432)²⁴

เพราะฉะนั้นถ้าผู้วิกลจริตถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์แล้ว การตัดสินใจของเขาก็จะไม่เป็นผล (Ibnu Hazam, มปป.: 509)²⁵

จากคุณสมบัติข้อนี้เราจะเห็นได้ว่าบางประเทศมีการกำหนดอายุเกษียณของผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ซึ่งอายุนี้ก็จะมีความแตกต่างกัน เช่น ในประเทศฟิลิปปินส์กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี

3.4.5 ต้องเป็นมุญญ์ตะฮิด

ตามทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ (Ibnu Rushd, 1959: 460) วะลีอามม์ควรจะเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยจากต้นกำเนิดของกฎหมาย ดังนั้นต้องมีความรู้เพียงพอในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอัลกุรอานและอัลหะดีษ เช่นต้องรู้ว่าตัวบทไหนที่บัญญัติกฎหมายอย่างทั่วไปและบทไหนที่บัญญัติจำเพาะเจาะจง ต้องรู้วิธีการตีความตัวบทที่คลุมเครือให้ชัดเจน มคี วามสามารถที่จะแยกแยะระหว่างตัวบทที่ถูกยกเลิกและที่ยังใช้อยู่ต้องรู้หะดีษไหนใช้ได้และใช้ไม่ได้ มีความสามารถที่จะแยกแยะระหว่างสายรายงานที่เศาะหีหฺและไม่เศาะหีหฺ ต้องมีความรู้ในภาษาอาหรับและไวยากรณ์เป็นอย่างดี ต้องมีความรู้เกี่ยวกับทัศนะและคำกล่าวต่างๆของบรรดาเศาะหาบะฮฺและ تابعีน และต้องรู้เกี่ยวกับมดีที่เป็นอิจญฺมาฮฺ และทัศนะที่มีการขัดแย้ง มีความรู้เกี่ยวกับการเทียบเคียงส่วนนักกฎหมายในมัซฮับหะนะฟีหฺมีความเห็นว่าผู้ที่ป็นวะลีอามม์ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถจนถึงขั้น

²⁴ เป็นหะดีษเศาะฮีฮฺ (Al-Albani) Ibn majah: 2041)

²⁵ อับดุลฮาลิม ไชชิง และคณะ. 2012. คุณสมบัตินและอำนาจหน้าที่ของกอฎีฮฺในกฎหมายอิสลาม. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย. หน้า :37

มัจญ์ตะฮิดก็ได้เพราะเมื่อเกิดปัญหาอะลียอาม์สามารถที่จะเรียกผู้รู้มาปรึกษาหารือและทำการตัดสินตามนั้นได้²⁶

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างสองทัศนะแล้ว ทัศนะของนักกฎหมายในมัซฮับหะนะฟีน่าจะเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมากกว่าเหตุผลประการแรก เพราะบุคคลที่มีคุณสมบัติครบเป็นมัจญ์ตะฮิดนั้นถือว่าหาได้ยากมากหากกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขก็สร้างความลำบากกับการแต่งตั้งผู้ที่ดำรงตำแหน่งอะลียอาม์ที่มีความจำเป็นต่อสังคมต่อไป ประการที่สองผู้ดำรงตำแหน่งอะลียอาม์สามารถที่จะมีที่ปรึกษาซึ่งเป็นคณะบุคคลที่มีความรู้ในสาขาที่จำเป็นนั้นได้เมื่อจำเป็นต้องทำการวินิจฉัย

3.4.7 ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม

นักกฎหมายส่วนใหญ่ (Ibnu Rushd, 1959: 460) เห็นว่าคุณสมบัตินี้เป็นเงื่อนไขสำหรับทุกตำแหน่งในการบริหารและการปกครอง หมายความว่าอะลียอาม์ต้องปฏิบัติตามศาสนาอย่างเคร่งครัด ห้ามตัวเองให้รอดพ้นจากพฤติกรรมที่เป็นบาปใหญ่เช่นการมกมากในกาม ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นบาปเล็กที่ทำเป็นอาจิด และห่างไกลจากพฤติกรรมน่าสงสัย ที่จะทำให้คุณสมบัติของตัวเองต่างพร้อย ดังนั้นผู้ฟาลิก จึงไม่อนุญาตแต่งตั้งให้เป็นอะลียอาม์ทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับการตัดสินอรรถคดี หากมีการแต่งตั้งผู้แต่งตั้งจะมีความผิดและมีบาป ส่วนการตัดสินของผู้ฟาลิก นั้นจะไม่มีผลทางกฎหมาย เพราะว่าเป็นอยู่และฐานะของอะลียอาม์นั้นคือสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้คนไว้วางใจและเชื่อถือ²⁷ แต่นักกฎหมายในมัซฮับหะนะฟีถือว่าความมีคุณธรรมนั้นเป็นคุณสมบัติที่สมควรมีเท่านั้นแต่ไม่ถึงขั้นว่าจำเป็นต้องมีดังนั้นการแต่งตั้งผู้ฟาลิกจึงถือว่าสามารถกระทำได้ และคำตัดสินของเขาก็ถือว่าผลบังคับหากว่าคำตัดสินนั้นไม่ละเมิดขอบเขตของศาสนา²⁸

3.4.8 ต้องเป็นผู้ที่มีประสาทสัมผัสที่สมบูรณ์

²⁶ Al-kasani, Aladdin Abu Bakar Bin Masud Bin Kasani. 1982:3 Bada'i as Sanai. Dar Al-Kitab Al-Arabi Beirut

²⁷ Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004:. Usul Al-Muhakamah al-sharjah. J 1: 103. Dar Al Saqafat Aman

²⁸ Al-kasani, Aladdin Abu Bakar Bin Masud Bin Kasani. 1982: 3 Bada'i as Sanai. Dar Al-Kitab Al-Arabi Beirut

หมายความว่ามีความสามารถที่จะมองเห็น ได้ยิน และพูด ตามทัศนระของนักวิชาการ ส่วนใหญ่คุณสมบัตินี้คือสภาวะจำเป็นสำหรับผู้ที่ถูกแต่งตั้งให้ เป็นวะลีอามม์ ดังนั้นบุคคลที่หูหนวก จึงไม่สามารถเป็นวะลีอามม์ได้ เพราะว่าเขาไม่สามารถที่จะได้ยินหรือรับรู้คำพูดหรือข้อโต้แย้งของกลุ่มความได้ และสำหรับบุคคลที่ตาบอดก็ไม่สามารถเป็นวะลีอามม์ได้ เพราะว่า เขาไม่สามารถแยกแยะ โจงท์จำเลยได้และสำหรับบุคคลที่ใบ้ ไม่สามารถพูดได้ก็ไม่สามารถเป็นวะลีอามม์ได้ เช่นกัน เพราะว่าเขาไม่สามารถพูดจาในการพิจารณาและไม่สามารถที่จะสื่อสารกับผู้อื่นให้เข้าใจได้

สะมะแอ ฮารี กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีคุณสมบัติและเงื่อนไขคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์ จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนว ปฏิบัติของบัญญัติของอิสลาม เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถ วิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอาน และสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ มีความรู้ เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของ อิจญมาอฺ อุลามาและมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส มาดำรงตำแหน่งเป็น วะลีอามม์หรือกอฎีฮ์ซารีร์ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้นเรียกว่า มุจญ์ตะฮิด²⁹ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ใน ขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความ จำเป็นต้องมีวะลีอามม์ เพื่อรักษาคุณ และความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้ จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิด³⁰ จึงเป็นที่มาของวะลีอามม์หรือกอฎีฮ์ซารีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า กอฎีฮ์ซารีร์อัลญูรูรี³¹

²⁹ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญมาอฺ กียาส ภาษาอาหรับ อุกุสูล์ฟิเกฮ์ วิธีวิทยาการ วิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันฮูคได้ การทุ่มเทความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุม หรือข้อบัญญัติทาง กฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมูฎลัก มุจญ์ฮิดมัจฮับ เป็นต้น

³⁰ มูกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุขฮับต่างๆ ได้

³¹ ประชาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นาย อับดุลเลาะ อาบูบากาได้กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะต้องมีความรู้และเงื่อนไขคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้โดยการวิเคราะห์จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวทางปฏิบัติของบัญญัติของอิสลาม เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม”³²

เจ๊ะเหลาะ แวงพงค์ กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะต้องมีความรู้และเงื่อนไขคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้โดยการวิเคราะห์จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวทางปฏิบัติของบัญญัติของอิสลาม เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้นเรียกว่า มุจญ์ตะฮิด³³ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ในขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีอามม์ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิด³⁴ เพื่อรักษาคุณและความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่”³⁵

³² คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรมสัมภาสณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

³³ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญมาอ์ กิยาส ภาษาอาหรับ อุกุสูล์ฟิเกฮ์ วิธีวิทยาการวิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันสุคได้ การท่อมความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุม หรือข้อบัญญัติทางกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมูกุลลิก มุจญ์ตะฮิดมัซฮับ เป็นต้น

³⁴ มูกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุซฮับต่างๆ ได้

³⁵ นักวิชาการและผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาสณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

บทที่ 4

อำนาจหน้าที่ของวะลียอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

วิวัฒนาการของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลียอามม์ในประวัติศาสตร์อิสลามนั้น จะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบตุลาการของอิสลาม กล่าวคือ ผู้นำคนแรกของรัฐอิสลาม คือท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีอำนาจทางด้านการบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการภายในกรอบที่อิสลามกำหนดไว้

ดังนั้นท่านศาสดาจะทำหน้าที่เป็นวะลียอามม์ด้วย ต่อมาในยุคเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 โดยเฉพาะในสมัยท่านอุมร์ رضي الله عنه ซึ่งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่ 2 รัฐอิสลามมีอาณาเขตพื้นที่ที่กว้างขวาง ท่านอุมร์ رضي الله عنه จึงได้แยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหาร โดยมอบหมายให้มีผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง ต่อมาได้มองว่าอำนาจในการรับผิดชอบปกครองบรรดาผู้ที่ไม่มีวะลียอัมม์ทั้งหลายแก่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางด้านตุลาการด้วย นั่นคือ อัลกอฎีย์ หรือผู้พิพากษาอย่างไรก็ตาม การเป็นวะลียอามม์ยังเป็นหน้าที่ของผู้นำสูงสุด เพราะการเป็นวะลียอามม์นั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของรัฐ

ปัจจุบันผู้เป็นวะลียอามม์ คือ ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งอาจอยู่ในระดับเดียวกันกับผู้นำรัฐอิสลาม ซึ่งผู้ที่มีอำนาจในการแต่งตั้งเป็นวะลียอามม์ในปัจจุบัน คือบรรดาผู้นำของรัฐที่ปกครองกิจกรรมของชาวมุสลิม หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายโดยตรงจากผู้นำโดยตรงเป็นกฎหมาย เช่น ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองพื้นที่ หรืออัลกอฎีย์ที่มีกฎหมายหรือตราสารแต่งตั้งระบุชัดเจนว่า มีอำนาจจัดการสมรสบรรดาศาสน์ผู้ที่ไม่มีวะลียอามม์

4.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

อิสมาแอ อาลี เห็นว่ามุสลิมในประเทศไทยโดยทั่วไปต่างใช้กฎหมายอิสลาม ลักษณะครอบครัวและมรดกด้วยความสมัครใจ (อิสมาแอ อาลี, 1998:6) โดยมีกฎหมายรับรอง การใช้ดังกล่าวในจังหวัดปัตตานี ยะลา สตูล และนราธิวาส และมีองค์กรบริหารอิสลามดังนี้

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลาม ลักษณะครอบครัวและมรดก 2 ข้อ คือ

1. ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
2. ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่ง

อิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยังมอบอำนาจหน้าที่ดังกล่าวให้แก่อิหม่ามมัซฮิดต่างๆเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการพี่น้องมุสลิมแต่เมื่อใดที่มัซฮิดต่างๆไม่สามารถตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทใดๆก็จะส่งเรื่องให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดีหากว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการยอมรับจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็ไม่มีกฎหมายใดมาบังคับให้ยอมรับการตัดสินชี้ขาดดังกล่าวฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะนำคดีความส่งไปขึ้นศาลหากว่าคดีความดังกล่าวเกิดขึ้นในเขตจังหวัดปัตตานียะลา นราธิวาสและสตูลก็จะได้รับการตัดสินตามกฎหมายอิสลาม แต่ถ้าหากเกิดขึ้นนอกเขตจังหวัดดังกล่าวก็จะถูกตัดสินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(อิสมาแอ อาลี, 1998:6)

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลามีอำนาจหน้าที่ 2 ส่วนคือ

1. อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540
2. อำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติตามองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540¹ นั้นมาตราที่ 26 กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
2. กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ในจังหวัดและจังหวัดอื่นที่คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

¹ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

3. ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

4. กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการมัสยิดให้เป็นไปตามความเรียบร้อย

5. แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

6. สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง

7. ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดพิกหน้าทีระหว่างถูกสอบสวน

8. พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งการย้ายการรวมและการเลิกมัสยิด

9. แต่งตั้งผู้รักษาการในตำแหน่งอิหม่ามคอยเต็บและบิหลันเมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่าง

10. ออกหนังสือรับรองการสมรสการหย่าตามกฎหมายอิสลาม

11. การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

12. จัดทำทะเบียนทรัพย์สินเอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการของอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบันและรายงานผลดำเนินงานฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

13. ออกประกาศให้คำรับร้องเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

ส่วนอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามคือการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำมุสลิมที่จะต้องปกครองดูแลพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลาโดยทำหน้าที่ต่างๆดังต่อไปนี้

1. ประนีประนอมข้อพิพาทในครอบครัว

2. ประนีประนอมข้อพิพาทเรื่องมรดก

3. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ

4. ประนีประนอมข้อพิพาททั่วไป

5. ประสานงานหน่วยงานราชการต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องมุสลิม

6. ประสานงานกับผู้นำมุสลิมในจังหวัด

7. ประสานงานกับผู้นำศาสนาในประเทศเพื่อนบ้านเช่นมาเลเซียอินโดนีเซียสิงคโปร์ บรูไนจนถึงประเทศในตะวันออกกลางและอื่นๆ

จากอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามและตามบทบัญญัติของกฎหมายอิสลามดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวและมรดกประนีประนอมและชี้ขาดข้อพิพาทในกรณีดังกล่าวเมื่อได้รับการร้องขอและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้รับมอบอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อความสะดวกในการให้บริการพี่น้องมุสลิมในพื้นที่

สละม๊ะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540 หน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม อาทิเช่น ทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การประนีประนอมไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ กำกับดูแลตรวจตราการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและแต่งตั้งและถอดถอน กรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด ออกประกาศให้คำรับร้องเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด ประสานงานกับผู้นำศาสนาในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน จนถึงประเทศในตะวันออกกลาง เพื่อศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแนวทางการปฏิบัติและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลาม”²

อับดุลเลาะ อาบูบาคา ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540 และหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การประนีประนอมไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ ออกประกาศให้คำรับร้องเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัดเช่นประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อ

² ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

กำหนดวันที่ 1 เดือนรอมฎอน และประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันที่ 1 เดือนเซาวาล (วันอีฎิ้ลฟิตริ) เป็นต้น และลงพื้นที่พบปะสัตบุรุษ เพื่อให้ความรู้บัญญัติของกฎหมายอิสลามตามที่ได้รับมอบหมาย จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือได้รับคำเชิญจากคณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่³

เจ๊ะเหล๊ะ แยกพงศ์ กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540 อาทิเช่น ให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด ออกประกาศให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด เช่นประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันที่ 1 เดือนรอมฎอน และประกาศ คูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันที่ 1 เดือนเซาวาล (วันอีฎิ้ลฟิตริ) เป็นต้น และแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี จัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป เป็นต้นและอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามนั้นทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรสและการหย่า การประนีประนอมไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ”⁴

มะนะฟิยะ เมาคี กล่าวว่า “เรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอำนาจหน้าที่ 2 ส่วนคือ จะมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 และอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามนั้นจะทำหน้าที่ออกหนังสือรับรองสมรส

³ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁴ นักวิชาการและผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

และการหย่า การประนีประนอม ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเกี่ยวกับ เรื่องครอบครัว และมรดก ตามบทบัญญัติ แห่งศาสนาอิสลาม”⁵

4.2 อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นักวิชาการอิสลามบางท่านมีความเห็นว่าอำนาจหน้าที่ของศาลอิสลามถูกกำหนดไว้ อย่างชัดเจนแน่นอน ไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ในส่วนอื่น ๆ คือเกี่ยวข้องกับเฉพาะเรื่อง การพิจารณา คดี และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขัดแย้งเท่านั้น ส่วนการที่วะลีอามม์ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่อื่น ๆ ในบาง ยุคสมัยนอกเหนือไปจากที่กล่าวมานั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ปกครองถึงความพร้อมและความ เหมาะสมของวะลีอามม์ว่ามีความเหมาะสมในด้านใดจึงมอบหมายงานอื่นนอกเหนือจากการพิจารณา พิพากษาอรรถคดี

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลานั้น หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นั้น ไม่มีการระบุ อย่างชัดเจน โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาท ระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไปเป็นต้นแล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดี ทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ หากการไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติ ข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ ในทาง กลับกัน กรณีที่วะลีอามม์ได้ให้คำตัดสินชี้ขาดแล้ว แต่ไม่เป็นที่พอใจของผู้มาร้องทุกข์ นั่นคือ ไม่พอใจผลของการตัดสิน วะลีอามม์จำเป็นต้องส่งหลักฐานที่มีอยู่ ส่งไปยังศาลในการพิจารณาตัดสิน คดีอีกครั้ง ซึ่งในกระบวนการตัดสินของศาลนั้น จะทำการเรียกผู้ร้องทุกข์ทั้งสองฝ่ายมาดำเนินการ สอบสวน และไกล่เกลี่ยอีกครั้ง ตามหลักฐานที่มีอยู่ และดำเนินการใช้อำนาจของศาลในการบังคับ ตัดสินคดีนั้น ๆ

⁵ นักวิชาการและรองผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560 ที่บ้านพักของผู้ให้สัมภาษณ์

สะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์จัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีย์คอสหรือมีวะลีย์คอสแต่ขาดคุณสมบัติ การรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมกรมัศยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป เป็นต้น แล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ หากการไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ ในทางกลับกัน กรณีที่วะลีย์อามม์ได้ให้คำตัดสินชี้ขาดแล้ว แต่ไม่เป็นที่พอใจของผู้มาร้องทุกข์ นั่นคือ ไม่พอใจผลของการตัดสิน วะลีย์อามม์จำเป็นต้องส่งหลักฐานที่มีอยู่ ส่งไปยังศาลในการพิจารณาตัดสินคดีอีกครั้ง ซึ่งในกระบวนการตัดสินของศาลนั้น จะทำการเรียกผู้ร้องทุกข์ทั้งสองฝ่ายมาดำเนินการสอบสวน และไกล่เกลี่ยอีกครั้ง ตามหลักฐานที่มีอยู่ และดำเนินการใช้อำนาจของศาลในการบังคับ ตัดสินคดีนั้น ๆ และแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัศยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี สำหรับคดีต่างๆที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้ทำการส่งเรื่องข้อพิพาท ไปยังศาลตั้งแต่แรกนั้น เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา”⁶

อับดุลเลาะ อาบูบากา ได้กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์และทีมงาน มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมกรมัศยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป เป็นต้น แล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ

⁶ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ถ้าการไกล่เกลี่ยเบื้องต้นเป็นที่พอใจกับผู้ร้องทุกข์ จะไม่มีการร้องเรียนอีกในครั้งต่อไป หากการไกล่เกลี่ยนั้นไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ และการพะสัค อำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาด เช่นกัน”⁷

วันฮามัด โต๊ะอาดัม กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีและทีมงาน มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป แล้วมารวบรวมข้อมูลต่าง และดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทหรือด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการพะสัคนั้น อำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดเพียงผู้เดียว และแต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี”⁸

เจ๊ะเหล๊ะ แขงพงค์ กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา คือรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ตัดสินกรณีพิพาท ข้อขัดแย้ง และการฟ้องร้องต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยการชี้ขาดข้อพิพาทหรือไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีหรือผู้ร้องทุกข์ จัดการสมรสให้แก่หญิงหม้ายที่ไร้สามีกับผู้ที่เหมาะสมกับนาง แต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี ควรจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่และจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป ถึงแม้ว่าการได้มาของวะลีย์อามมีนั้นไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน แต่เพื่อให้กิจการทางศาสนาเป็นไปตามบทบัญญัติของอิสลาม พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ดำเนินชีวิตเป็น

⁷ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁸ รองประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

หนึ่งเดียว จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการไปตามความเหมาะสมกับพื้นที่ แต่การได้มานั้นตรงกับบทบัญญัติของศาสนา และอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังนั้นบรรดาผู้นำศาสนาจึงได้ดำเนินการแต่งตั้งวะลีย์อามม์ของพี่น้องมุสลิมของจังหวัดยะลา เพื่อทำหน้าที่อุดช่องว่างในกฎหมายอิสลามที่ขาดผู้นำไม่ได้⁹

มะนะฟิยะ เมาตี กล่าวว่า “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์และทีมงาน มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัศยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป แล้วมารวบรวมข้อมูลต่าง และดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทหรือด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำหรับคดีต่างๆที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ เลือกที่มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก แก่ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์ เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา”¹⁰

สำหรับคดีต่าง ๆ ที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้ทำการส่งเรื่องข้อพิพาท ไปยังศาลตั้งแต่แรกนั้น เป็นเพราะว่าพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ขาดความไว้วางใจในการทำงานของคาโต๊ะยุติธรรม ที่มีการคัดเลือกขึ้นตรงกับฝ่ายตุลาการ ทำให้พี่น้องมุสลิมเลือกที่จะส่งเรื่องร้องทุกข์ ให้กับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือวะลีย์อามม์ ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับตน เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและ

⁹ นักวิชาการและผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹⁰ นักวิชาการและรองผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560 ที่บ้านพักของผู้ให้สัมภาษณ์

ศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น อำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้น สามารถสรุป ได้ดังนี้

4.2.1 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีอามมีในการจัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีคอกหรือมีวะลีคอกแต่ขาดคุณสมบัติดังต่อไปนี้

4.2.1.1 ในกรณีผู้หญิงไม่มีวะลีคอก สตรีนั้นไม่อาจทำการสมรสได้ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่แทนคนคือวะลีหรือผู้ปกครอง ดังนั้นในการสมรสทุกครั้งของสตรีจะต้องมีวะลีเสมอ แม้สตรีที่จะทำการสมรสนั้นมีความสามารถสูงหรือการศึกษาดีและอายุมากเพียงใด ดังนั้นการสมรสในทุกกรณีจะปลอดจากวะลีไม่ได้เด็ดขาด

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَالِيٍّ))

(أخرجہ أبو داود : 2085 و الترمذی : 1101)

ความว่า “ไม่มีการสมรสเว้นแต่ที่ดำเนินการโดยวะลี”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่2085, Al-Tirmizi หะดีษที่1102)¹¹

4.2.1.2 ในกรณีที่วะลีคอกของหญิงปฏิเสธไม่ยอมจัดการสมรสให้ ในกรณีนี้วะลีอามมีมีอำนาจทำการสมรสได้หากชายที่หญิงต้องการสมรสนั้นมีฐานะเท่าเทียมกับหญิงและการปฏิเสธของวะลีคอกนั้นจะต้องเป็นประจักษ์แก่วะลีอามมีโดยการเรียกตัววะลีคอกมาสอบถาม และสั่งการให้จัดการสมรส หากเขาปฏิเสธ วะลีอามมีก็มีสิทธิจัดการสมรสได้¹²

4.2.1.3 ในกรณีที่วะลีคอกอยู่ห่างไกลเกินรัศมี 96 กิโลเมตรและมีได้ตั้งตัวแทนไว้

4.2.1.4 ในกรณีที่สตรีจะสมรสกับวะลีคอกเอง

4.2.1.5 ในกรณีที่วะลีคอกเองถูกกั๊กขังตัวโดยไม่มีผู้สามารถติดต่อได้

¹¹ เป็นหะดีษเศาะฮิฮฺ (Al-Albani) sahih al jami : 7557

¹² Al-romlee Muhammad bin abbas. 1984.Nihayat al-muhtaj sharh al-minhaj :231-234

4.2.1.6 ในกรณีที่วะลีย์คอศหลบหลักไม่ยอมเป็นวะลีย์ตามคำขอของสตรีหรือไม่
ยอมรับการเรียกตัวของวะลีย์อามมี

4.2.1.7 ในกรณีที่วะลีย์คอศละสิทธิการเป็นวะลีย์

4.2.1.8 ในกรณีที่วะลีย์คอศหายสาบสูญ

4.2.1.9 ในกรณีที่วะลีย์คอศเป็นลมหมดสติหรือเป็นเพราะสาเหตุอื่นเกินสามวัน

4.2.2 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์ว่าด้วยการหย่าร้างตามกฎหมายอิสลาม

การหย่าร้างหมายถึงการเลิกเป็นสามีภรรยาซึ่งตรงกันภาษาอาหรับว่า “ญะลาค” (الطلاق)¹³ มีความหมายว่าการทอดทิ้งหรือการปลดปล่อย (الترت) การคลายความผูกพัน (حل القيد) ในทางวิชาการตามข้อมูลบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 123 “การญะลาคหมายความว่า การคลายนิติสัมพันธ์การสมรสของสามี อันเป็นผลทำให้สิ้นสุดการสมรสกับภริยาตามบทกฎหมายอิสลาม”¹⁴ การญะลาคเอกสิทธิของสามีที่จะกระทำได้แต่เพียงผู้เดียวโดยมิต้องได้รับความยินยอมจากภริยา¹⁵

โดยหลักศาสนา อนุญาตให้มีการหย่าได้ แต่โดยทางปฏิบัตินั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เว้นแต่จะมีความจำเป็นที่สุดที่จะหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากอัล-หะดีษระบุว่า

((أَبْغَضُ الْحَلَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الطَّلَاقُ))

(أخرجه أبو داود وابن ماجه 2018/2178)

ความว่า “สิ่งอนุมัติอันเป็นที่โกรธกริ้วมากที่สุดยังอัลลอฮ์ คือ การหย่าร้าง”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่ 2187, , Ibnu Majah หะดีษที่ 2018)

¹³อิสมาแอ อาลี. 2547. กฎหมายครอบครัวอิสลาม กฎหมายอิสลามครอบครัว. หน้า: 83

¹⁴ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อมูลบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 123. หน้า: 44

¹⁵ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อมูลบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 125. หน้า: 44

องค์ประกอบหลักการหย่า

การหย่า (ฎะลา) มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

1) สามีผู้มีความสมบูรณ์ตามเกณฑ์บังคับของศาสนา กล่าวคือ บรรลุศาสนภาวะ, มีสติสัมปชัญญะ และไม่ถูกบังคับ และการหย่า เป็นสิทธิของผู้เป็นสามี เท่านั้น

2) ภรรยาผู้มีความสัมพันธ์ในการสมรส อย่างแท้จริง ที่ผูกสัมพันธ์นาง กับสามีผู้หย่า กล่าวคือภรรยา ยังคงอยู่ในปกครองของสามี

3) ถ้อยคำที่บ่งชี้ถึงการหย่า (ฎะลา) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. การหย่าด้วยถ้อยคำ ที่ชัดแจ้ง (لفظ الصريح) กล่าวคือ เป็นถ้อยคำที่ไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น นอกจากการหย่าเท่านั้น อาทิเช่น เธอถูกหย่า หรือ ฉันหย่าเธอ เป็นต้น การหย่าด้วยถ้อยคำประเภทที่ 1 นี้ถือเป็นผลทันที เมื่อฝ่ายสามีได้เปล่งวาจาออกมาโดยไม่ต้องมีเจตนาเป็นเงื่อนไข

ข. การหย่าด้วยถ้อยคำ ที่ไม่ชัดแจ้ง (لفظ الكناية) กล่าวคือ เป็นถ้อยคำที่ตีความว่าเป็นการหย่า หรือไม่ใช่การหย่า ก็ได้ อาทิเช่น “เธอจงกลับไปอยู่กับครอบครัวของเธอ” หรือ “เธอจงไปไกล ๆ นั้น” การใช้ถ้อยคำประเภทที่ 2 ในการหย่านี้ จะไม่เป็นผล นอกเสียจากเมื่อฝ่ายสามีมีเจตนา (เหนียต) ในการหย่าเท่านั้น¹⁶

ประเภทของการหย่า

ประเภทของการหย่าในกรณีว่า สามารถคืนดี (รอกญ์อะฮฺ) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

¹⁶ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:122-124 Dar al-Qalam

1) การหย่าแบบคืนดีได้ (เฉาะลาก รอญูอีย) คือ การหย่าที่สามีและภรรยา คืนดีกันได้ โดยไม่ต้องประกอบพิธีสมรสใหม่ และไม่ต้องจ่ายมะฮัรอีก トラบเท่าที่ภรรยาอยู่ในช่วงการครองตน (อิดคะฮ) ดังอัลกุรอานได้ระบุว่า :

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ﴾

(البقرة: 45)

ความว่า “และบรรดาสามีของพวกนางนั้น เป็นผู้มียุติธรรมเป็นที่สุด ด้วยการนำพวกนาง คืนกลับมา ในสิ่งดังกล่าว (คือการคืนดีในช่วงที่พวกนาง ยังคงอยู่ในช่วงการครองตน) หากพวกเขาปรารถนา การประนีประนอม”

(อัลบะกอเราะฮ์ : 228)

การหย่าที่คืนดีกันได้นั้น มีเงื่อนไขดังนี้

การหย่าของสามีนั้น ต้องเกิดขึ้น ภายหลังการร่วมหลับนอน กับภรรยาแล้ว ฉะนั้น หากสามีได้หย่าภรรยาของตน ก่อนการร่วมหลับนอนกับภรรยา ภรรยาก็ขาดจากสามีแล้ว และไม่อนุญาตให้สามีคืนดีกับนางได้อีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นเหนือนาง ในการที่จะต้องอยู่ ในช่วงเวลาครองตน (อิดคะฮ) จากสามี และการหย่านี้ ได้กลายเป็นบาอินไปแล้ว

◆ ภรรยาที่ถูกหย่าจากสามี ยังคงอยู่ในช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮ)

◆ การหย่าของสามีนั้น ต้องเกิดขึ้น ภายหลังการร่วมหลับนอน กับภรรยาแล้ว ฉะนั้น หากสามีได้หย่าภรรยาของตน ก่อนการร่วมหลับนอนกับภรรยา ภรรยาก็ขาดจากสามีแล้ว และไม่อนุญาตให้สามีคืนดี กับนางได้อีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นเหนือนาง ในการที่จะต้องอยู่ ในช่วงเวลาครองตน (อิดคะฮ) จากสามี และการหย่านี้ ได้กลายเป็นบาอินไปแล้ว

◆ การหย่าของสามี ต้องเป็นการหย่า ที่ยังไม่ครบ 3 ครั้ง กล่าวคือเป็นการหย่า 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง เท่านั้น

◆ การหย่าที่เกิดขึ้น ต้องไม่ใช่การหย่า โดยมีสินจ้าง (คุดูอ)¹⁷

1. การหย่าที่คืนดีไม่ได้ แบบบาอินเล็ก (บาอิน-บัยนูนะฮฺ ซุฆรฺ) คือการหย่าที่ยังไม่ครบ 3 ครั้ง และภรรยาได้ผ่านพ้น ช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ) จากการหย่าของสามีไปแล้ว ในกรณีนี้ สามีจะกลับมาคืนดี (ร่อญูอะฮฺ) กับภรรยาไม่ได้อีก นอกจากจะต้องประกอบพิธีสมรส และจ่ายมะฮัรใหม่
2. การหย่าที่คืนดีไม่ได้ แบบบาอินใหญ่ (บาอิน บัยนูนะฮฺ – กุบรอ) คือการหย่าที่ครบสามครั้งแล้ว การหย่าประเภทนี้ สามีไม่สามารถจะกลับมาคืนดี กับภรรยาที่ถูกต้องหย่าได้อีก ยกเว้นภายหลังการที่ภรรยา ได้สมรสกับชายอื่น อย่างถูกต้อง และมีการร่วมหลับนอน กับชายผู้เป็นสามีใหม่ ต่อมาสามีใหม่ ได้หย่านาง หรือเสียชีวิต นางก็อยู่ในช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ) เมื่อนางได้พ้นช่วงเวลาการครองตนแล้ว สามีคนแรก ก็ย่อมมีสิทธิที่จะสมรสกับนางได้อีก¹⁸

4.2.3 อำนาจหน้าที่เป็นอะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (ฟะซคฺ) ซึ่งสามีหรือภริยาจำต้องดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ตนได้รับความเสียหาย ดังที่ระบุในกฎหมายอิสลาม¹⁹ ดังนี้

4.2.3.1 กรณี สามีหรือภริยา มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการสมรสหรือเหตุที่ทำให้เสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

¹⁷ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:139-140 Dar al-Qalam

¹⁸ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:223-224 Dar al-Qalam

¹⁹ คร. มะรอนิง สานเลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก.หน้า147

4.2.3.2 ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น คือ อวัยวะเพศถูกตัดขาดหรือไม่แข็งตัวจนไม่สามารถที่จะร่วมประเวณีได้หรืออวัยวะเพศมีขนาดใหญ่กว่าเกินรับได้ ความบกพร่องดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว

4.2.3.3 ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น คือ เป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้เช่นอวัยวะเพศผิดปกติถูกปิดด้วยเนื้อหรือกระดูกจนทำให้สามีไม่สามารถจะร่วมประเวณีได้หรือมีช่องคลอดแคบเกินไป ทั้งนี้โดยอาศัยหลักเทียบเคียงกับความบกพร่องของผู้ชายดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว จะอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายของการสมรส

ตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ถือว่าเป็นสาเหตุของการฟ้องร้องพะซัคตามที่กำหนดไว้ข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146²⁰มีดังนี้

- 1 สามีหรือภริยาตกเป็นผู้กจริต
- 2 สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่อร้ายแรง อันอาจจะเป็นภัยแก่ฝ่ายหนึ่ง
- 3 สามีหรือภริยาเป็นโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะรักษาให้หายได้
- 4 สามีหรือภริยามีสภาพร่างกายที่ทำให้ไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดเวลา

4.2.4 อำนาจหน้าที่เป็นนวะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยมีค่าตอบแทน (คูล์อ์) ผนวกกับการเงาะลักเสมือนหนึ่งว่าเป็นคูล์อ์นั้นเป็นการเงาะลักประเภทหนึ่ง โดยเรียกเงาะลักซึ่งมีค่าตอบแทนว่า “เงาะลักโดยมีสินจ้าง” การหย่าโดยมีสินจ้าง (อัล-คูล์อ์)

การหย่าโดยมีสินจ้างนี้ เรียกในภาษาอาหรับว่า อัลคูล์อ์ (الْكَوْلُ) หมายถึง การที่ฝ่ายภรรยาไถ่ตัวเอง จากสามีของนาง ที่นางรังเกียจ ด้วยทรัพย์สิน ที่นางจะจ่ายให้สามี เพื่อให้สามีปล่อยนางไป การหย่าประเภทนี้ ถือเป็นที่อนุญาต หากครบเงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้เนื่องจากมีหะดีษที่รายงาน จากท่านอับนุ อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า :

²⁰ดร.มระอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146

((أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ فَيْسِ أَتَتْ النَّبِيَّ فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا
 أَعْتَبُ عَلَيْهِ فِي خُلُقِي وَلَا دِينِي ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ ،
 فَقَالَ لَهَا : أَتُرِيدِينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ ؟ قَالَتْ : نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
 لِرُؤُوسِهَا : اِقْبِلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقِيهَا تَطْلِيقًا))

(أخرجه البخاري: 5237)

ความว่า “ภรรยาของชายบิต อิบน์ กอญุส ได้มาหาท่านนบี ﷺ
 และกล่าวว่า : “โอ้ท่านศาสนทูต แห่งอัลลอฮ์ ฉันมิได้ตำหนิ
 เขา (ชายบิต) ในเรื่องมารยาท และเรื่องศาสนา แต่ฉันรังเกียจ การ
 ฝ่าฝืนในอิสลามท่านนบี ﷺ กล่าวกับนางว่า : เธอจะมอบสวน
 ของชายบิต คืนแก่เขาหรือไม่ ? นางกล่าวว่า : ค่ะ ท่านนบี ﷺ จึง
 กล่าวแก่ชายบิตสามีของนางว่า : ท่านจงรับเอาสวนนั้น (คืน
 ไป) และท่านจงหย่านาง 1 ครั้ง

(บันทึกโดย Al-Baihaqi, หะดีษที่:5237)

ส่วนหนึ่งจากเงื่อนไขในการหย่า โดยมีสินจ้าง (อัล-กุลดู) ได้แก่

- 1) การรังเกียจนั้น เกิดจากทางฝ่ายภรรยา
- 2) ภรรยาต้องไม่ร้องขอให้มีการหย่า โดยมีสินจ้าง นอกจากนาง อยู่ในภาวะที่สุดจะ
 ทนแล้วเท่านั้น
- 3) สามีต้องไม่มีเจตนาทำร้ายภรรยา เพื่อให้นางร้องขอการหย่า โดยมีสินจ้าง²¹

**4.2.5 ดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติทั้งนี้ด้วยการเก็บรักษา และทำนุบำรุงให้เกิด
 ประโยชน์ทำหน้าที่จัดเก็บ และแจกจ่ายหรือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้**

²¹ Abu Bakr Jabir Al-Jaza'ri. Minhaj Al –Muslim :355-356 Dar Al- Salam Cairo

4.2.6 อำนาจหน้าที่เป็นwezลีย่ว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดก เช่นว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดกของ ผู้วิกลจริตหรือผู้เยาว์ และมีอำนาจปกครองในการอายัดทรัพย์สินของผู้หย่อนความสามารถเช่นผู้ด้อยปัญญาหรือผู้ถูกจำกัดสิทธิเช่นผู้ล้มละลายเป็นต้นทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์สินแก่ □ บุคคลดังกล่าว

4.2.6.1 กฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพย์สินและมรดกของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต

1) ไม่นอุมติให้ผู้ปกครองขายทรัพย์สินนอกจากกรณีจำเป็นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของผู้เยาว์เองและผู้วิกลจริต โดยไม่มีสิ่งอื่นที่ขายได้ หรือในกรณีที่ยขายได้ราคาสูงกว่าปกติมาก

2) หากผู้ปกครองขายทรัพย์สินของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต โดยไม่ได้รับเงินสด ต้องให้มีพยานยืนยันด้วยหรือมีหลักทรัพย์สินประกันด้วยการจํานำหรือจํานอง

4.2.7 คำเนิการให้พินัยกรรมเป็นไปตามเจอนใจที่ผู้ทำพินัยกรรมได้มอบหมายไว้ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่ศาสนานอุมติ

4.2.8 แต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาตในเดือนรอมฎอนของทุกปี

4.2.9 อำนาจหน้าที่เป็นwezลีย่อามม่ว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามโดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำมุสลิมที่จะต้องปกครองดูแลพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลาโดยทำหน้าที่ต่างๆดังต่อไปนี้

4.2.81. ประนีประนอมข้อพิพาทในครอบครัว

4.2.82. ประนีประนอมข้อพิพาทเรื่องมรดก

4.2.83. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ

4.2.84. ประนีประนอมข้อพิพาททั่วไป

4.3 บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้นำที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีดังต่อไปนี้

4.3.1 การจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่

4.3.2 การจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป

สะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้นำที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะมีทีมงานของวะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาลงพื้นที่พบปะสัปปุรุษประจำมัสยิดในพื้นที่รับผิดชอบและจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไปและจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง”²²

อับดุลละ อาบูบกา ได้กล่าวว่า “บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้นำที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะมีทีมงานของวะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาลงพื้นที่พบปะสัปปุรุษ เพื่อให้ความรู้บัญญัติของกฎหมายอิสลามตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือได้รับคำเชิญจากคณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่”²³

²² ประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

²³ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลาฝ่ายส่งเสริมจริยธรรมสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

4.4 แนวทางการพัฒนาอะลีย์อาม്മ์เพื่อเพิ่มศักยภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

แนวทางการพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกตามหลักศาสนาอิสลาม ให้สามารถอำนวยความสะดวกธุรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางดังนี้

- 1.แนวทางการพัฒนาด้านกลไก
- 2.แนวทางการพัฒนาด้านขั้นตอน

4.4.1แนวทางการพัฒนาอะลีย์อาม്മ์ด้านกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

แนวทางการพัฒนาด้านกลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย
2. แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ
4. แนวทางการพัฒนาด้านคู่มือเอกสารและข้อมูลสารสนเทศ
5. แนวทางการพัฒนาด้านสถานที่

1) แนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย

แนวทางการพัฒนาด้านกฎหมาย เพื่อแก้ปัญหาคาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย มีแนวทาง คือการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ให้ศาล

พิพากษาตามยอมตามข้อตกลงจากการไต่ถามข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา

การแก้ไขกฎหมายโดยแนวทางดังกล่าวข้างต้นโดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการไต่ถามข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในกรณีเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ สถานที่รวมทั้งระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนการไต่ถามข้อพิพาท รวมถึงความเชื่อมโยงกับศาลยุติธรรม

ทั้งนี้เนื่องจากที่ ประชุมวิพากษ์ข้อเสนอแนะแนวทางการไต่ถามข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่ประชุมมีข้อเสนอแนะว่าควรให้มีกฎหมายรองรับการไต่ถามข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่มีผลบังคับให้ผู้ไต่ถามให้ปฏิบัติตามข้อตกลงจากการไต่ถามข้อพิพาทโดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยการให้ศาลพิพากษาตามยอม หรือการยกระดับให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นอนุญาโตตุลาการ ที่ศาลรับรองโดยการออกกฎหมาย และระเบียบต่างๆรองรับ²⁴

2)แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร

แนวทางการพัฒนาด้านบุคลากร เพื่อแก้ปัญหาการไต่ถามข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร มีแนวทางต่างๆดังนี้²⁵

²⁴ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการไต่ถามข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:243

²⁵ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการไต่ถามข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:245

1) ควรกำหนดผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะซึ่งอาจจะเป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ

2) ไม่ควรให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกคนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตำแหน่งแต่ให้ขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

3) ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการและผู้พิพากษาตามกฎหมายอิสลามเพื่อให้ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องสมบูรณ์

4) การจัดให้มีหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครบครันและมรดกตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามกับผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ควรมีฝ่ายพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีหน้าที่ดูแลระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำ มัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

6) การอบรมผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับมัสยิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อีหม่าม คอเต็บ และบิหลัน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

7) การให้มีองค์กรพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีหน้าที่ดูแลระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ทั้งนี้ที่ประชุมวิพากษ์ข้อเสนอแนะแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่ประชุมมีข้อเสนอแนะว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดควรให้ความสำคัญกับการอบรมและการขึ้นทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยเพราะมีบางกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไกล่เกลี่ยแล้วไม่สำเร็จแต่เมื่อมีการฟ้องร้องต่อศาลศาลสามารถไกล่เกลี่ยได้เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้นไม่อาจสร้างความมั่นใจให้แก่คู่กรณีได้

3) แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ

แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ เพื่อแก้ปัญหาการใกล้เคียงข้อพิพาทกรณีครอบครัวและ มรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ มีแนวทางต่างๆ ดังนี้²⁶

1) รัฐควรมีค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานและงบดำเนินการ งบประมาณเพื่อการอบรมสัมมนาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในรูปแบบต่างๆเช่นเงินอุดหนุน หรือการบรรจุเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งพนักงานใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นต้น

ทั้งนี้เนื่องจากที่ประชุมวิพากษ์ข้อเสนอแนะแนวทางการ ใกล้เคียงข้อพิพาทของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ที่วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานีที่ประชุมมีข้อเสนอแนะว่า ควรกำหนดให้ชัดเจนว่ากระทรวงยุติธรรม หรือกรมศาสนา จัดสรร งบประมาณ เพื่อการใกล้เคียงให้กับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดด้วย

2) สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ควรมีการหารายได้เอง เพื่อเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงาน และงบต่างๆ เช่น การจัดระบบชะกาด การจัดหาทรัพย์สินวะกัฟ เป็นต้น

4)แนวทางการพัฒนาด้านคู่มือเอกสารและข้อมูลสารสนเทศ

แนวทางการพัฒนาด้านคู่มือ เอกสารและสารสนเทศต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาการใกล้เคียงข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตามกฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา ที่เกี่ยวข้องกับคู่มือเอกสารและสารสนเทศต่างๆ มีแนวทางต่างๆ ดังนี้²⁷

²⁶ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการใกล้เคียงข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:248

²⁷ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการใกล้เคียงข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:249

1) การจัดทำเอกสารการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทในระดับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ประกอบด้วยเอกสารต่างๆ ดังนี้

ก. คู่มือปฏิบัติงานที่ระบุขั้นตอนการปฏิบัติงานโดยละเอียดทุกขั้นตอน

ข. ข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก

ค. เอกสารแบบฟอร์มต่างๆ เช่น ใบร้องเรียน แบบฟอร์มสำหรับพยาน

ง. แบบบันทึกข้อตกลง

จ. สถิติกรณีไกล่เกลี่ย

5) แนวทางการพัฒนาด้านสถานที่

ทางการพัฒนาด้านสถานที่ เพื่อแก้ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีครอบครัวและมรดกตาม กฎหมายอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา มี แนวทางต่างๆ ดังนี้²⁸

1) การจัดให้มีห้องไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะในลักษณะที่เป็นห้องไกล่เกลี่ย ไม่ใช่ลักษณะห้องพิจารณาคดี

2) การไกล่เกลี่ยในห้องไกล่เกลี่ยที่จัดไว้โดยเฉพาะเท่านั้นเนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในห้องทำงานของตนเอง ที่มักจะไม่มีความเป็นส่วนตัว เนื่องจากเป็นห้องทำงานที่เป็นลักษณะห้องรวมมีเจ้าหน้าที่อื่นๆ ปฏิบัติหน้าที่อยู่ด้วย และบางครั้งมีคนอื่นเข้าๆ ออกๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันเนื่องจากไม่มีความเป็นส่วนตัวและไม่เป็นความลับ

²⁸ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย , 2554 รายงานการวิจัยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครอบครัวและมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า:250

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการได้มาของวะลีอามม์ในอิสลามศึกษาการได้มาของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และอำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทั้งนี้เพื่อทราบถึงการได้มา อำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากตำรากฎหมายอิสลาม ประกอบข้อมูลภาคสนามแบบเจาะลึก (Indepth Interview) ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ และผู้เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนี้ โดยสัมภาษณ์ผู้ดำรงตำแหน่ง วะลีอามม์ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อาจารย์ที่ปรึกษา ตามประเด็นสัมภาษณ์ พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่างๆจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่วะลีอามม์ มาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพ และมีกฎหมายรับรอง

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 วิธีการได้มาของวะลีอามม์ในอิสลาม

การได้มาของวะลีอามม์ในอิสลามจะมีการระบุในตำรากฎหมายของอิสลามของทุกมัซฮับ และจะมีเนื้อหาที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบตุลาการในอิสลามในสภาวะปกติคือ ภายในประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่มุสลิม และมีการปกครองตามระบอบอิสลาม ซึ่งตำแหน่งวะลีอามม์จะได้รับการแต่งตั้งจากฝ่ายบริหารอย่างเป็นทางการ กระนั้นแล้ว ในตำรากฎหมายได้ระบุเช่นกันว่า เกี่ยวกับการแต่งตั้งจากฝ่ายบริหารอย่างเป็นทางการ กระนั้นแล้ว ในตำรากฎหมายได้ระบุเช่นกันว่า เกี่ยวกับการแต่งตั้งจากฝ่ายบริหารอย่างเป็นทางการ

ระบบตุลาการในสถานะไม่ปกติ คือ ประเทศที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ที่โดยผู้ปกครองไม่ใช่มุสลิม ซึ่งการได้มา และการแต่งตั้งตำแหน่ง วะลีย์อามม์จะต่างออกไป เช่น (AI-Romlee) ได้กล่าวว่า “ หากไม่มีสุตตาล(ผู้ปกครอง) ก็จำเป็นสำหรับบรรดาผู้ที่มีบารมีซึ่งเป็น อะฮ์ลุลฮัลวัลอักดิ ที่จะต้องแต่งตั้งกอฎีย์ ซึ่งคำสั่งและคำพิพากษาของเขา ต้องถือว่ามิผลบังคับ เพราะมีความจำเป็นต้องปฏิบัติเช่นนั้น จากประโยคดังกล่าว (AI-Romlee) ได้พูดถึงการดำเนินการและการจัดการโดยการทำหน้าที่เป็นวะลีย์อามม์ ในสถานะที่ไม่ปกติ ระบบตุลาการของอิสลามต้องดำเนินตามบทบัญญัติของอิสลาม หากเกิดข้อพิพาทหรือขัดแย้งขึ้นมาจะต้องมีความจำเป็นกลับสู่บทบัญญัติของอิสลามเพื่อยุติข้อพิพาท

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิธีการได้มาของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

วิธีการได้มาของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีย์อามม์ในจังหวัดยะลา ทำการคัดเลือกโดยอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยคัดเลือกจากผู้รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะซึ่งบุคคลเหล่านี้มาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ในพื้นที่จังหวัดยะลา มีหน้าที่แต่งตั้งวะลีย์อามม์หรือเรียกว่ากอฎีย์หรือฮากิมโดยปกติการคัดเลือก ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งวะลีย์อามม์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม นั้นเป็นของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาจะมีสมาชิกอยู่ 30 คน และมีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นหัวหน้า หรือวะลีย์อามม์ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะอยู่ในวาระคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อ และคัดเลือกเข้ามาใหม่ หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้นไม่มีการระบุอย่างชัดเจน ในอำนาจการเป็นวะลีย์อามม์เพื่อจัดการขอบเขต หน้าที่ ดังนั้นการได้มาของสิทธิในการเป็นวะลีย์อามม์ในจังหวัดยะลานั้น เกิดจากการที่สังคมมุสลิมตระหนัก ถึงความจำเป็นที่ต้องมี จึงมีการคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมให้ทำหน้าที่วะลีย์อามม์

แก่มุสลิมในพื้นที่ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยตำแหน่งทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาบรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้านและกำนันตัวแทนฝ่ายปกครองพ่อค้าและประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลี้อามม์เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลี้อามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใด ๆ และมั่นใจในที่มาที่ถูกต้อง ตามหลักศาสนา บัญญัติอิสลามในฐานะวะลี้อามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คนเพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลี้อามม์ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ทุกคนจะมีอำนาจในการทำหน้าที่ อาทิ เช่นดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติ และจัดการสมรสให้แกหญิงหม้ายที่ไร้สามี ยกเว้นการตัดสินกรณีพิพาทข้อขัดแย้ง และการฟ้องร้องต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณียินยอมยุติข้อขัดแย้งกันเอง ก่อนในกรณีที่ยอมความกันได้ หรือด้วยการใช้อำนาจบังคับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอย่างเด็ดขาดในกรณีที่ยอมความกันไม่ได้ และการพะสัคอำนาจ

ห นั า ที่ นี้

จะขึ้นตรงกับวะลี้อามม์เพียงผู้เดียวในการตัดสิน

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของวะลี้อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ จะมีวาระการทำงาน 7 ปี ซึ่งมีวาระมากกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายอื่น ๆ ที่มีวาระเพียง 6 ปี ทั้งนี้เพื่อต้องการรักษาคุณและความเป็นเอกภาพ ในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสุญญากาศทางการบริหารในการบริการประชาชน จนกว่าจะได้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชุดใหม่ มาทำหน้าที่แทน เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว ตำแหน่งวะลี้อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์สามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อ และคัดเลือกเข้ามาใหม่ แต่ต้องมีการลงสัตยาบันอีกครั้ง

ในปี พ.ศ. 2554 สมัยท่านประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา บาบอ สะมะแอ ฮารี ดำรงตำแหน่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งตั้งตำแหน่งวะลี้อามม์ประจำจังหวัดยะลาขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ที่มีบุคคลดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่ง

วะลี้อามมี เป็นบุคคลคนเดียวกัน เปลี่ยนมาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลี้อามมี คนละคนกัน โดยมีการคัดเลือกตำแหน่งวะลี้อามมี จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ภายในสมาชิก 30 คน หรืออาจจะคัดเลือกจากบุคคลภายนอก ก็ได้ จำนวน 1 คน มาดำรงตำแหน่งเป็นวะลี้อามมีซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนา จากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม หรือเรียกว่า มัจญ์ตะฮิดแต่คุณสมบัติที่กล่าวในพื้นที่จังหวัดบ้านเราอาจไม่ถึงระดับมัจญ์ตะฮิดอาจทำให้ไม่สามารถคัดเลือกมาดำรงตำแหน่งได้ แต่เนื่องจากสังคม และความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลี้อามมี เพื่อรักษาคุณ และความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิดจึงเป็นที่มาของวะลี้อามมีหรือกอฎีฮ์ซารีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า กอฎีฮ์ซารีร์ อัลดอฎีร์

วัตถุประสงค์ที่ 3 อำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของวะลี้อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้น ไม่มีการระบุอย่างชัดเจน โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลี้อามมี มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไปเป็นต้นแล้ว ดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ถ้าการไกล่เกลี่ยเบื้องต้นเป็นที่พอใจกับผู้ร้องทุกข์ จะไม่มีการร้องเรียนอีกในครั้งต่อไป หากการไกล่เกลี่ยนั้นไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลี้อามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ ในทางกลับกัน กรณีที่วะลี้อามมีได้ให้คำตัดสินชี้ขาดแล้ว แต่ไม่เป็นที่พอใจของผู้มาร้องทุกข์ นั่นคือ ไม่พอใจผลของการตัดสิน วะลี้อามมีจำเป็นต้องส่งหลักฐานที่มีอยู่ ส่งไปยังศาลในการพิจารณาตัดสินคดีอีกครั้ง ซึ่งในกระบวนการตัดสินของศาลนั้น จะทำการเรียกผู้ร้องทุกข์ทั้ง

สองฝ่ายมาดำเนินการสอบสวน และไต่ถามอีกครั้ง ตามหลักฐานที่มีอยู่ และดำเนินการใช้อำนาจของศาลในการบังคับ ตัดสินคดีนั้น ๆ

สำหรับคดีต่าง ๆ ที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้ทำการส่งเรื่องข้อพิพาท ไปยังศาลตั้งแต่แรกนั้น เป็นเพราะว่าพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ขาดความไว้วางใจในการทำงานของคาโต๊ะยุติธรรม ที่มีการคัดเลือกขึ้นตรงกับฝ่ายตุลาการ ทำให้พี่น้องมุสลิมเลือกที่จะส่งเรื่องร้องทุกข์ ให้กับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือวะลียอามม์ ทำหน้าที่ไต่ถามข้อพิพาทให้กับตน เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 การได้มาของผู้ที่ทำหน้าที่วะลียอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

จากการวิจัยศึกษาวิธีการได้มาของผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นวะลียอามม์ประจำจังหวัดยะลา จะเป็นของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยมีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นผู้ดำรงตำแหน่งวะลียอามม์ซึ่งการได้มาของวะลียอามม์ประจำจังหวัด มีการแต่งตั้ง คัดเลือกจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่มีสมาชิก 30 คน ไต่ถามหามาม คอเต็บ บิหลัน กลุ่มข้าราชการ และพ่อค้าในพื้นที่ประชุมมีมติเพื่อลงสัตยาบันให้แก่วะลียอามม์ซึ่งเห็นได้ว่าการได้มาของวะลียอามม์นั้น ได้จากการคัดเลือกของคนในพื้นที่เอง และลงสัตยาบันเอง จะเห็นได้ว่ากระบวนการที่ได้มาของวะลียอามม์นั้น ไม่สามารถระบุได้ว่าถูกต้อง หรือผิด เนื่องจากตามหลักศาสนาแล้วไม่ได้ระบุรูปแบบการได้มาของวะลียอามม์ได้อย่างชัดเจน ส่วนคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งวะลียอามม์นั้น ทำการคัดเลือกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเพศชายผู้ที่บรรลุนิติภาวะมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์มีความรู้ และมีคุณธรรม ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ สอดคล้องตามหลักบทบัญญัติของอิสลาม และตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามที่ระบุไว้ได้อย่างชัดเจน

ถึงแม้ว่าการได้มาของวะลีย์อามัมนั้นไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน แต่เพื่อให้กิจการทางศาสนา เป็นไปตามบทบัญญัติของอิสลาม พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ดำเนินชีวิตเป็นหนึ่งเดียว จึงมีความจำเป็นต้อง ดำเนินการไปตามความเหมาะสมกับพื้นที่ แต่การได้มานั้นตรงกับบทบัญญัติของศาสนา และอยู่ภายใต้ รัฐธรรมนูญ ดังนั้นบรรดาผู้นำศาสนาจึงได้ดำเนินการแต่งตั้งวะลีย์อามัมนั้นของพี่น้องมุสลิมของจังหวัด ยะลา เพื่อทำหน้าที่อุดช่องว่างในกฎหมายอิสลามที่ขาดผู้นำไม่ได้

5.2.2 อำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีย์อามัมนั้นในสำนักงานคณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดยะลา

จากการศึกษาวิจัยอำนาจหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีย์อามัมนั้นในสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

5.2.2.1 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์จัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีย์คอกหรือมีวะลีย์ คอกแต่ขาดคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. ในกรณีผู้หญิงไม่มีวะลีย์คอก สตรีนั้นไม่อาจทำการสมรสได้ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่แทน ตนคือวะลีย์หรือผู้ปกครอง ดังนั้นในการสมรสทุกครั้งของสตรีจะต้องมีวะลีย์เสมอ แม้สตรีที่จะทำการ สมรสนั้นมีความสามารถสูงหรือการศึกษาดีและอายุมากเพียงใด ดังนั้นการสมรสในทุกกรณีจะปลอด จากวะลีย์ไม่ได้เด็ดขาด

2. ในกรณีที่วะลีย์คอกของหญิงปฏิเสธไม่ยอมจัดการสมรสให้ ในกรณีนี้วะลีย์อามัมนั้นมี อำนาจทำการสมรสได้หากชายที่หญิงต้องการสมรสนั้นมีฐานะเท่าเทียมกับหญิง และการปฏิเสธของวะ ลีย์คอกนั้นจะต้องเป็นประจักษ์แก่วะลีย์อามัมนั้นโดยการเรียกตัววะลีย์คอกมาสอบถาม และสั่งการให้ จัดการสมรส หากเขาปฏิเสธ วะลีย์อามัมนั้นก็มีสิทธิจัดการสมรสได้

3. ในกรณีที่วะลีย์คอกอยู่ห่างไกลเกินรัศมี 96 กิโลเมตรและมีได้ตั้งตัวแทนไว้

4. ในกรณีที่สตรีจะสมรสกับวะลีย์คอกเอง

5. ในกรณีที่วะลีย์คอกเองถูกกักขังตัวโดยไม่มีผู้สามารถติดต่อได้

6. ในกรณีที่จะลี้ภัยขอหลบหลีกไม่ยอมเป็นวะลีย์ตามคำขอของสตรีหรือไม่ยอมรับการเรียกตัวของวะลีย์อามมี

7. ในกรณีที่จะลี้ภัยขอศละสิทธิการเป็นวะลีย์

8. ในกรณีที่จะลี้ภัยขอหายสาบสูญ

9. ในกรณีที่จะลี้ภัยขอเป็นลมหมดสติหรือเป็นเพราะสาเหตุอื่นเกินสามวัน

5.2.2.2 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์ว่าด้วยการหย่าร้างตามกฎหมายอิสลาม

การหย่าร้างหมายถึงการเลิกเป็นสามีภรรยาซึ่งตรงกันภาษาอาหรับว่า “การแกะสลัก” (الطلاق) มีความหมายว่าการทอดทิ้งหรือการปลดปล่อย (الترك) การคลายความผูกพัน (حل القيد)¹ ในทางวิชาการตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 123 “การแกะสลักหมายความว่า การคลายนิติสัมพันธ์การสมรสของสามี อันเป็นผลทำให้สิ้นสุดการสมรสกับภริยาตามบทกฎหมายอิสลาม”² การแกะสลักเอกสิทธิของสามีที่จะกระทำได้แต่เพียงผู้เดียว โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากภริยา³

โดยหลักศาสนาอนุญาตให้มีการหย่าได้ แต่โดยทางปฏิบัตินั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำเว้นแต่ว่ามีความจำเป็นสุดที่จะหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากอัล-หะดีษระบุว่า

((أَبْغَضُ الْحَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الطَّلَاقُ))

¹ อิสมาแอ อาลี. 2547. กฎหมายอิสลามครอบครัวหน้า 83

² ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก 123 หน้า 44

³ ดร. มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก. มาตรา 125 หน้า 44

(أخرجه أبو داود وابن ماجه 2018/2178)

ความว่า “สิ่งอนุมัติอันเป็นที่โกรธกริ้วมากที่สุดยังอัลลอฮ์ คือ การหย่าร้าง”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่ 2187, , Ibnu Majahหะดีษที่2018)

องค์ประกอบหลักการหย่า

การหย่า (ฎะลา) มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ

2) ภรรยาผู้มีความสัมพันธ์ในการสมรส อย่างแท้จริง ที่ผูกสัมพันธ์นาง กับสามีผู้หย่า กล่าวคือภรรยา ยังคงอยู่ในปกครองของสามี

3) ถ้อยคำที่บ่งชี้ถึงการหย่า (ฎะลา) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. การหย่าด้วยถ้อยคำ ที่ชัดเจน (لفظ الصريح) กล่าวคือ เป็นถ้อยคำที่ไม่อาจตีความเป็นอื่นนอกจากการหย่าเท่านั้น อาทิเช่น เธอถูกหย่า หรือ ฉันหย่าเธอ เป็นต้น การหย่าด้วยถ้อยคำประเภทที่ 1 นี้ถือเป็นผลทันที เมื่อฝ่ายสามีได้เปล่งวาจาออกมาโดยไม่ต้องมีเจตนาเป็นเงื่อนไข

ข. การหย่าด้วยถ้อยคำ ที่ไม่ชัดเจน (لفظ الكناية) กล่าวคือ เป็นถ้อยคำที่ตีความว่า เป็นการหย่า หรือไม่ใช่การหย่า ก็ได้ อาทิเช่น “เธอจงกลับไปอยู่กับครอบครัวของเธอ” หรือ “เธอจงไปไกล ๆ นั้น” การใช้ถ้อยคำประเภทที่ 2 ในการหย่านี้ จะไม่เป็นผล นอกเสียจากเมื่อฝ่ายสามีมีเจตนา (เหนียต) ในการหย่าเท่านั้น⁴

ประเภทของการหย่า

ประเภทของการหย่าในกรณีว่า สามารถคืนดี (รอกฎญอะฮ์)แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

⁴Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:122-124

1. การหย่าแบบคืนดีได้ (เฉพาะลาก รอจู้ยี้ย) คือ การหย่าที่สามีและภรรยา คืนดีกันไว้ โดยไม่ต้องประกอบพิธีสมรสใหม่ และไม่ต้องจ่ายมะฮัรอีก ตราบเท่าที่ภรรยาอยู่ในช่วงการครองตน (อิคตะฮฺ) ดังอัลกุรอานได้ระบุว่า :

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا﴾

(البقرة: 45)

ความว่า “และบรรดาสามีของพวกนางนั้น เป็นผู้มียุติธรรมเป็นที่สุด ด้วยการนำพวกนาง คืนกลับมา ในสิ่งดังกล่าว (คือการคืนดีในช่วงที่พวกนาง ยังคงอยู่ในช่วงการครองตน) หากพวกเขาปรารถนา การประนีประนอม”

(อัลบะกอเราะฮฺ : 228)

การหย่าที่คืนดีกันได้นั้น มีเงื่อนไขดังนี้

การหย่าของสามีนั้น ต้องเกิดขึ้น ภายหลังจากร่วมหลับนอน กับภรรยาแล้ว ฉะนั้น หากสามีได้หย่าภรรยาของตน ก่อนการร่วมหลับนอนกับภรรยา ภรรยาที่ขาดจากสามีแล้ว และไม่อนุญาตให้สามีคืนดีกับนางได้อีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นเหนื่อนาง ในการที่จะต้องอยู่ ในช่วงเวลาครองตน (อิคตะฮฺ) จากสามี และการหย่านี้ ได้กลายเป็นบาอินไปแล้ว

- ภรรยาที่ถูกหย่าจากสามี ยังคงอยู่ในช่วงเวลาการครองตน (อิคตะฮฺ)
- การหย่าของสามีนั้น ต้องเกิดขึ้น ภายหลังจากร่วมหลับนอน กับภรรยาแล้ว ฉะนั้น หากสามีได้หย่าภรรยาของตน ก่อนการร่วมหลับนอนกับภรรยา ภรรยาที่ขาดจากสามีแล้ว และไม่อนุญาตให้สามีคืนดีกับนางได้อีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นเหนื่อนาง ในการที่จะต้องอยู่ ในช่วงเวลาครองตน (อิคตะฮฺ) จากสามี และการหย่านี้ ได้กลายเป็นบาอินไปแล้ว

- การหย่าของสามี ต้องเป็นการหย่า ที่ยังไม่ครบ 3 ครั้ง กล่าวคือเป็นการหย่า 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง เท่านั้น
- การหย่าที่เกิดขึ้น ต้องไม่ใช่การหย่า โดยมีสินจ้าง (คุดุ)⁵

2. การหย่าที่คืนดีไม่ได้ แบบบาอินเล็ก (บาอิน-บัยนุนะฮฺ ชุฆรฺ) คือการหย่าที่ยังไม่ครบ 3 ครั้ง และภรรยาได้ผ่านพ้น ช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ) จากการหย่าของสามีไปแล้ว ในกรณีนี้ สามีจะกลับมาคืนดี (รอกญ์อะฮฺ) กับภรรยาไม่ได้อีก นอกจากจะต้องประกอบพิธีสมรส และจ่ายมะฮัรใหม่

3. การหย่าที่คืนดีไม่ได้ แบบบาอินใหญ่ (บาอิน บัยนุนะฮฺ – กุบรอ) คือการหย่าที่ครบสามครั้งแล้ว การหย่าประเภทนี้ สามีไม่สามารถจะกลับมาคืนดี กับภรรยาที่ถูกหย่าได้อีก ยกเว้น ภายหลังจากที่ภรรยา ได้สมรสกับชายอื่น อย่างถูกต้อง และมีการร่วมหลับนอน กับชายผู้เป็นสามีใหม่ ต่อมาสามีใหม่ ได้หย่านาง หรือเสียชีวิต นางก็อยู่ในช่วงเวลาการครองตน (อิดคะฮฺ) เมื่อนางได้พ้นช่วงเวลาการครองตนแล้ว สามีคนแรก ก็ย่อมมีสิทธิที่จะสมรสกับนางได้อีก⁶

5.2.2.3 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (พะซัค) ซึ่งสามีหรือภริยาจำต้องดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ตนได้รับความเสียหาย ดังที่ระบุในกฎหมายอิสลาม ดังนี้

1. กรณีสามีหรือภริยามีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการสมรสหรือเหตุที่ทำให้เสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

2. ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น คือ อวัยวะเพศถูกตัดขาดหรือไม่แข็งตัวจนไม่สามารถที่จะร่วมประเวณีได้หรืออวัยวะเพศมีขนาดใหญ่กว่าเกินรับได้ ความบกพร่องดังที่กล่าวมา ทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว

3. ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น คือเป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้เช่นอวัยวะเพศผิดปกติถูกปิดด้วยเนื้อหรือกระดูกจนทำให้สามีไม่สามารถจะร่วมประเวณีได้

⁵ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:139-140 Dar al-Qalam

⁶ Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, Ali al-Syarbaji.1992, Al-Fiqh Al-Manhaji 4:223-224 Dar al-Qalam

หรือมีช่องคลอดแคบเกินไป ทั้งนี้โดยอาศัยหลักเทียบเคียงกับความบกพร่องของผู้ชายดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว จะอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายของการสมรส

ตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ถือว่าเป็นสาเหตุของการฟ้องร้องพะชัคตามที่กำหนดไว้ข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146⁷มีดังนี้

1. สามีหรือภริยาตกเป็นผู้วิกลจริต
2. สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่อร้ายแรง อันอาจจะเป็นภัยแก่ฝ่ายหนึ่ง
3. สามีหรือภริยาเป็นโรคมีลักษณะเรื้อรัง ไม่มีทางที่จะรักษาให้หายได้
4. สามีหรือภริยามีสภาพร่างกายที่ทำให้ไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดเวลา

5.2.2.4 อำนาจหน้าที่เป็นนวะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรส โดยมีค่าตอบแทน (คูล์) ผนวกกับการเงาะลักเสมือนหนึ่งว่าเป็นคูล์นั้นเป็นการเงาะลักประเภทหนึ่ง โดยเรียกเงาะลักซึ่งมีค่าตอบแทนว่า “เงาะลักโดยมีสินจ้าง”

การหย่าโดยมีสินจ้าง (อัล-คูล์)

การหย่าโดยมีสินจ้างนี้ เรียกในภาษาอาหรับว่า อัลคูล์ (الْخُلْعُ) หมายถึง การที่ฝ่ายภรรยาได้ตัวเอง จากสามีของนาง ที่นางรังเกียจ ด้วยทรัพย์สิน ที่นางจะจ่ายให้สามี เพื่อให้สามีปล่อยนางไป การหย่าประเภทนี้ ถือเป็นที่อนุญาต หากครบเงื่อนไขที่กำหนดเอาไว้ เนื่องจากมีหะดีษที่รายงาน จากท่านอิบนุ อับบาส رضي الله عنه กล่าวว่า :

((أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ أَتَتْ النَّبِيَّ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا
أَعْتَبُ عَلَيْهِ فِي خُلُقٍ وَلَا دِينٍ ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ ،

⁷ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก.มาตรา 146

فَقَالَ لَهَا : أَتُرِدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ ؟ قَالَتْ : نَعَمْ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
لِزَوْجِهَا : اِقْبِلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقِهَا تَطْلِيقًا))

(أخرجه البخاري: 5237)

ความว่า “ภรรยาของยาบิต อิบน์ กอญส์ได้มาหาท่านนบี ﷺ และกล่าวว่า : “โอ้ท่านศาสนทูต แห่งอัลลอฮ์ ฉันมิได้ตำหนิ เขา (ยาบิต) ในเรื่องมารยาท และเรื่องศาสนา แต่ฉันรังเกียจ การ ฝ่าฝืนในอิสลามท่านนบี ﷺ กล่าวกับนางว่า : เธอจะมอบสวน ของยาบิต คืนแก่เขาหรือไม่ ? นางกล่าวว่า : ค่ะ ท่านนบี ﷺ จึง กล่าวแก่ยาบิตสามีของนางว่า : ท่านจงรับเอาส่วนนั้น (คืน ไป) และท่านจงหย่านาง 1 ครั้ง

(บันทึกโดย Al-Baihaqi, หะดีษที่:5237)

ส่วนหนึ่งจากเงื่อนไขในการหย่า โดยมีสินจ้าง (อัล-กุลล) ได้แก่

- 1) การรังเกียจนั้น เกิดจากทางฝ่ายภรรยา
- 2) ภรรยาต้องไม่ร้องขอให้มีการหย่า โดยมีสินจ้าง นอกจากนาง อยู่ในภาวะที่สุดจะทน แล้วเท่านั้น
- 3) สามีต้องไม่มีเจตนาทำร้ายภรรยา เพื่อให้นางร้องขอการหย่า โดยมีสินจ้าง⁸

5.2.2.5 คูเลทรีฟ์สินที่เป็นสาธารณสมบัติทั้งนี้ด้วยการเก็บรักษา และทำนุบำรุง ให้เกิดประโยชน์ทำหน้าที่จัดเก็บ และแจกจ่ายหรือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

⁸ Abu Bakr Jabir Al-Jaza'ri. Minhaj Al –Muslim :355-356 Dar Al- Salam Cairo

5.2.2.6 อำนาจหน้าที่เป็น ะสิทธิ์ว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดก เช่นว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดกของ ผู้วิกลจริตหรือผู้เยาว์ และมีอำนาจปกครองในการอายัดทรัพย์สินของผู้หย่อนความสามารถเช่นผู้คือยปัญญาหรือผู้ถูกจำกัดสิทธิเช่นผู้ล้มละลายเป็นต้นทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์สินแก่บุคคลดังกล่าว

กฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพย์สินและมรดกของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต

1. ไม่อนุมัติให้ผู้ปกครองขายทรัพย์สินนอกจากกรณีจำเป็นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของผู้เยาว์เองและผู้วิกลจริต โดยไม่มีสิ่งอื่นที่ขายได้ หรือในกรณีที่ขายได้ราคาสูงกว่าปกติมาก

2. หากผู้ปกครองขายทรัพย์สินของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต โดยไม่ได้รับเงินสด ต้องให้มีพยานยืนยันด้วยหรือมีหลักทรัพย์สินประกันด้วยการจํานำหรือจํานอง

3. คำเนิการให้พินัยกรรมเป็นไปตามเจ็อน ใจที่ผู้ทำพินัยกรรมใด มอบหมายไว้ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่ศาสนานุมัติ

4. แต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี

5.2.2.7 อำนาจหน้าที่เป็น ะสิทธิ์อามมว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามโดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำมุสลิมที่จะต้องปกครองดูแลพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลาโดยทำหน้าที่ต่างๆดังต่อไปนี้

1. ประนีประนอมข้อพิพาทในครอบครัว

2. ประนีประนอมข้อพิพาทเรื่องมรดก

3. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ

4. ประนีประนอมข้อพิพาททั่วไป

5.2.2.8 บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่ ะสิทธิ์อามมในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีดังต่อไปนี้

1. การจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่
2. การจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชน

ทั่วไป

เห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีในจังหวัดยะลานั้น สอดคล้องตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรอิสลาม แต่โดยรวมแล้วหน้าที่หลักคือ รับเรื่องร้องทุกข์ สืบสวนสอบสวน และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และตัดสินชี้ขาดในคดีครอบครัวและมรดก ซึ่งอำนาจเหล่านี้วะลียอามมีไม่สามารถบังคับใช้เชิงกฎหมายได้ ซึ่งต่างจากคาโตะยุติธรรม ที่มีอำนาจการตัดสินและบังคับใช้ในเชิงกฎหมายได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีประจำจังหวัดยะลานั้น ในเชิงปฏิบัติการแล้วได้กำหนดให้จุฬาราชมนตรีและประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ในการบริหารจัดการมัสยิดและสับปรุษเสมือนว่าเป็นผู้ปกครองในด้านศาสนาทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด แม้ว่าในพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 จะกำหนดให้อำนาจหน้าที่ในประนีประนอมข้อพิพาท ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกก็ตามแต่ในการปฏิบัติ นั้น จุฬาราชมนตรีและประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายนั้น ก็ได้ทำหน้าที่เป็นวะลียอามมี สามารถดำเนินการตัดสิน ชี้ขาดได้ แต่อำนาจดังกล่าวเป็นเพียงรูปแบบในการดำเนินการเชิงปฏิบัติเท่านั้น ไม่มีปรากฏไว้ในกฎหมาย คณะวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) ควรพิจารณาให้อำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีประจำจังหวัดนั้นมีผลบังคับใช้ที่ปรากฏชัดเจนในเชิงกฎหมายไทย
- 2) ควรแก้ไขเพิ่มพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 โดยเพิ่มเนื้อความในมาตรา 8 ซึ่งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีข้อใดข้อหนึ่งว่า “ทำหน้าที่เป็นวะลียอามมี”

อามม์ของพี่น้องมุสลิมในประเทศไทย และมีอำนาจแต่งตั้งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์แทน ในจังหวัดต่าง ๆ และมีอำนาจในการตัดสินชี้ขาด และบังคับคดี”

3) ในการยกร่างพระราชบัญญัติหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องศาสนาอิสลามสมควรให้ผู้รู้หรือนักวิชาการมุสลิม ที่มีความรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งมีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะในการพิจารณา เพื่อให้ไม่มีช่องโหว่ในพระราชบัญญัตินั้น ๆ และเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อพี่น้องมุสลิมและประเทศชาติ

5.3.2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการอิสลามกับวะลีอามม์

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทวะลีอามม์ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในการบริการวิชาการต่อสังคมมุสลิม

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพึงพอใจของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ ปรกติ และคณะผู้วิจัย. 2554. รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามใน
 มอซาลี เบ็ญหมัด. 2548 .การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวมรดกของมุสลิม
 ในจังหวัดสงขลา.

ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย. 2554. รายงานการวิจัย การใกล้เคียงข้อพิพาทครอบครัวและ
 มรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557. คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก.

เด่น โต๊ะมีนา. 2528. คำบรรยายกระบวนการวิชากฎหมายอิสลาม ,คณะนิติศาสตร์ :

ประเทศไทย.

เพียงพร วิเศษสินธุ์.2555. กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัดสตูล.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รอซีดะห์ หะนะกาแม และคณะ. 2557. รายงานวิจัย เรื่อง ศึกษาสภาพและสาเหตุการแต่งงานข้ามแดน
 โดยอาศัยวะลีย์อามม (ตัวแทนรัฐเป็นผู้ปกครองฝ่ายหญิง)กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา
 และนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
 มหาวิทยาลัยทักษิณ

สมบุรณ์ พุทธจักร. 2529. การใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมาคมศิษย์เก่าอาหรับประเทศไทยปี ฮ.ศ.1419. 2542. พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมาย
 ภาษาไทย.อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาะเราะฮ์ : ศูนย์กษัตริย์ฟ้าฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

อับดุลฮาติม ไชชิง มุฮำหมัดซาก็ เจ๊ะหะ หมอซาลี เบ็ญหมัด ดานียา เจ๊ะนิ อามัด อัลฟารีดีย์ และ
รอซีตะห์ หะมะกาแม . 2012. คุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของกอฎีในกฎหมาย
อิสลาม. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย.

อิสมาแอ อาลี, พรรณา แผนมุนิน. 2548 . การได้มา บทบาท และหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลีย์อามม
ของชาวมุสลิม ในประเทศไทย :ศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาจังหวัดปัตตานีและ
สงขลา

อิสมาแอ อาลี. 2547. กฎหมายครอบครัวอิสลาม , วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.

อุดม หล้าเบ็ญสะ. 2544. บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้.

Abdullah Abu Bakar H. Ismail (2009). Tauliah Qadi Syari AL- Daruri dalam pandangan islam :
pelantikan di wilayah yala sebagai contoh.

Manapiyah Maoti (1998) peranan dato' yutitham dalam pelaksanaan hukum keluarga dan warisan
islam di peradilan agama empat propinsi.

Abi Abdullah Muhammad bin Ahmad al- Ansary al Khurtuby. Jamia al ahkam al quran
(الجامع لأحكام القرآن) Dar al-Fikr. Bairut

Abi Dawud, Sulaiman Ibn al-Ash'ath .1990. Sunan Abi Dawud(سنن أبي داود)
Dar al ihya al sunnah al nabawiyah

Abu Zahra, Muhammad , Al- wilayah ala nafsi (الولاية على النفس) , Dar al raie al arabi, Bairut,

Abu Bakr Jabir Al-Jaza'ri. Minhaj Al-Muslim (منهاج المسلم) Dar Al- Salam Cairo

Abu Bakar Muhammad Syatha ad-Dimyathi. 1997. I'anaah Ath-Thalibin (إعانة الطالبين) Dar al-fikr

Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004.: Usul Al-Muhakamah al-shariah

(اصول المحاكمات الشرعية) J 1. Dar Al Saqafat Aman

Ahmad Usman, 1984, Asar Akdul zawaj (آثار عقد الزواج) University Imam Muhammad ibn Saud
Islamic Riyadh

AL – Zuhailiy, Wahbah. 1409_H.AL – Fiqh al-islamiy wa' Adillatuhu

(الفتحه الإسلامى وأدلته) Vol 1. : Dar al- fiqr. Bairut

Al -Humaidi , Abdulrahman. 1989. Al- qadha fil islam (القضاء فى الإسلام), Umm Al-Qura
University saudiArabia, 1989

Al- Jurjani, Ali bin Muhammad Zain Al Sharif. 1987 Al- Tarifat (التعريفات)

Dar kutub ilmiah Bairut

Al -Shirbini, Muhammad Al – Khatib, 1975. Mughni al-muhtaj (مغنى المحتاج) Dar al-Fikri Bairut

Al-Bukhariy, Abu Abdullah Muhammad bin Ismail 1992. Sahih Al-Bukhariy (صحيح البخارى)

Bairut Dar al-Fikr.

Al-kasani, Aladdin Abu Bakar Bin Masud Bin Kasani. 1982: Bad' al- as Sanai

(بدائع الصنائع) Dar Al-Kitab Al-Arabi Beirut

Al-Mawardi, Abu al-Hasan A'li bin Muhammad bin Habib al- Basry, Al-Ahkam Al-Sulthanivah
(الأحكام السلطانية) Dar Al-Hadith. Cairo

Al-Romlee Muhammad bin Abbas. 1984. Nihayat al-muhtaj sharh al-minhaj
(نهاية المحتاج إلى شرح المنهاج): Dar al- fiqr. Bairut

al-Tirmdhi, Muhammad Ibn 'Isa. 1975. Sunan al-Tirmdhi (سنن الترمذي)
Dar Mustafa Al- Dabi Al- Halabi

Ibn Abidin, 1992. Muhammad Amin, Rub al-mukhtar ala al-Rub al-mukhtar
(رد المختار على الدر المختار) Dar Al- kutub Al- ilmiyah Beirut.

Ibn kathir, abi fidaa' Ismaail bin kathir alqurashi. 1994. tafsir al-quran al-azim
(تفسير القرآن العظيم). Vol. 1 : Maktabah Dar al-kathir Beirut.

Ibnu Hamman, Kamaludin Muhammad bin Abdulwahid. 2003. Fath al Oadir fi Sharh al Hidayah
(شرح فتح القدير على الهداية) . j6. Dar Al-Mustafa Muhammad. Misr.

Ibn Hajar al-'Asqalani. 1989. Fathul Bari Sharah Sahih Al-Bukhari
(فتح الباري في شرح صحيح البخاري) Dar al-Raiyan Cairo.

Ibn Majah. Muhammad bin Yazid Ibn Majah al-Qazwini. 1997. Sunan Ibn Majah (سنن ابن ماجه)
Dar al- fiqr. Bairut.

Muhammad Rafat Usman, 1994. Nizam al Oaeda' fi al Fiqh al Islami
(نظام القضاء في الشريعة الإسلامية) Dar al-bayan

Mustafa al-Khin, Mustafa al-Bugha, ‘Ali al-Syarbaji.1992, AL-FIOH AL-MANHAJI

(الفقه المنهجي) Dar al-Qalam Damascus Syria

Muslim ibn hajjaj.1995. Sahih al Muslim(صحيح المسلم) Dar ihya al turath al arabi. Bairut.

nidal abusunianah , 2011, al- wilayah fil nikah fil shariah al-islam

(الولاية في النكاح في الشريعة الإسلامية). Dar al- sakafa Oman

sulaiman bin muhammad bin umar, 1995. Al-bujjarimee ala al- khatib

(البجيرمي على الخطيب) Dar al-fikr

บุคลากรกรม

สะมะแอ ฮารี สัมภาษณ์. 2560. ให้สัมภาษณ์. 29 มีนาคม.

อับดุลเลาะ อาบูบากา. 2560. ให้สัมภาษณ์. 29 มีนาคม.

วันฮามัด โต๊ะอาดัม. 2560. ให้สัมภาษณ์ 29 มีนาคม.

เจ๊ะเหลาะ แฉงพงค์ . 2560 .ให้สัมภาษณ์. 20 เมษายน .

มะนะพียะ เมาคี. 2560. ให้สัมภาษณ์. 26 มิถุนายน .

จากเว็บไซต์

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540

<http://www.cicot.or.th/2011/main/content.php?page=news&category=11&id=22>

(สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2558)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัด ปัตตานี นราธิวาส ยะลา

และศตวรรษ พ.ศ.2489

<http://www.kodmhai.com/m4/m4-17/h9/M1-7.html> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2558)

พจนานุกรม ไทย ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน ออนไลน์

<http://www.royin.go.th/dictionary/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2560)

อิสลามกับการหย่าร้าง

<http://oknation.nationtv.tv/blog/sigree/2007/11/23/entry-1>

(สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2560)

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย

<http://www.st.ac.th/krujames/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2560)

Prince of Songkhro University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก

แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา”

คำชี้แจง : แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัยเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อคำถามและความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรง ดังนี้

+1 = แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสม

0 = ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสมหรือไม่

-1 = แน่ใจว่าคำถามไม่มีความเหมาะสม

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อความมีความสอดคล้อง หรือ ถูกต้องเพียงใด

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ข้อที่	ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		เห็นด้วย (1)	ไม่เห็นใจ (0)	ไม่เห็นด้วย (-1)	
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์					
1-6	ข้อมูลทั่วไป				
ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นการได้มาของวะลีอามม์และอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา					
1	การได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด.ของท่าน				
2	การเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในจังหวัดของท่าน พิจารณาคุณสมบัติต้องมีอะไรบ้าง				
3	การได้มาของวะลีอามม์สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลามหรือทัศนะของมัซฮับในกฎหมายอิสลามหรือไม่ อย่างไร				
4	อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์มีอะไรบ้าง				
5	อำนาจหน้าที่ด้านประนีประนอมข้อพิพาทเป็นอย่างไร				
6	อำนาจหน้าที่ด้านตัดสินคดีมีหรือไม่ อย่างไร				
7	บทบาทการให้บริการวิชาการหรือชุมชนเป็นอย่างไร				
8	แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และบทบาทของวะลีอามม์ควรเป็นอย่างไร				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อมูลผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบแบบประเมิน

ชื่อ	
ตำแหน่งวิชาการ	
สาขา	
หน่วยงาน	
เบอร์ติดต่อ	
อีเมล	

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ข

แบบขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ที่ ศธ 0521.5.2.08/421

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

มีนาคม 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท

เรียน ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายมุฮัมมัดซาฮาบูดีน มะดง รหัสนักศึกษา 5520420011 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” โดยมี ดร.อัสมัน แตอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการนำเสนออำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.มุหัมมัดรอฟี แวะหะมะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 0 7333 1305, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรศัพท์มือถือ 081-566-5392

โทรสาร 0 7334 8726

ที่ ศธ 0521.5.2.08/420

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลภูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

มีนาคม 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท

เรียน รองประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายมุฮัมมัดฮาซันฮาบูดีน มะดง รหัสนักศึกษา 5520420011 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” โดยมี ดร.อัสมัน แตอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการนำเสนออำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 0 7333 1305, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรศัพท์มือถือ 081-566-5392

โทรสาร 0 7334 8726

ที่ ศธ 0521.2.08/758

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

เมษายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจ๊ะเหล๊ะ แยกพงค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายมุฮัมมัดฮาซัน มะดง รหัสนักศึกษา 5520420011 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” โดยมี ดร.อัสมัน แตะอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการนำเสนออำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธิศักดิ์ ตือเราะ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบและกิจการพิเศษ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 0 7333 1305, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรศัพท์มือถือ 081-566-5392

โทรสาร 0 7334 8726

ที่ ศธ 0521.2.08/757

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลลูกระเบิด
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

เมษายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท

เรียน ดร.มะนาฟียะ เมาที

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายมุฮัมมัดฮาซาลุดดีน มะดง รหัสนักศึกษา 5520420011 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลียอามมในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” โดยมี ดร.อัสมัน แตะอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการนำเสนออำนาจหน้าที่ของวะลียอามมในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธิศักดิ์ ตือเระ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบและกิจการพิเศษ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 0 7333 1305, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรศัพท์มือถือ 081-566-5392

โทรสาร 0 7334 8726

ที่ ศธ 0521.2.08/760

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

เมษายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อิสมาแอ อาลี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายมุฮัมมัดฮาซาลุดดีน มะดง รหัสนักศึกษา 5520420011 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” โดยมี ดร.อัสมัน แตะอาลี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการนำเสนออำนาจหน้าที่ของวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธิศักดิ์ ตือเระ)

รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบและกิจการพิเศษ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 0 7333 1305, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรศัพท์มือถือ 081-566-5392

โทรสาร 0 7334 8726

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบสอบถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” ซึ่งแบ่งคำถามเป็นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการได้มาของวะลีอามม์และอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

คำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

.....

ชื่อหมู่บ้าน..... หมู่ที่..... อำเภอ..... จังหวัด.....

สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... สถานที่.....

เริ่มเวลา..... น. สิ้นสุดเวลา..... น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1- อายุปี

2- ตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน

.....

3- ดำรงตำแหน่งมาแล้ว.....ปี

4- วุฒิการศึกษาสูงสุด สายศาสนา

.....

จาก..... เมื่อ.....

5- วุฒิการศึกษาสูงสุด สายสามัญ

.....

จาก..... เมื่อ.....

6- ตำแหน่งทางศาสนา ก่อนมาดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน

1)

2)

3)

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการได้มาของวะลีอามม์และอำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์ใน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ขอให้ท่านเล่าเกี่ยวกับหัวข้อต่อไปนี้

1. การได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของท่าน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในจังหวัดของท่านจะต้องมีคุณสมบัติต้องมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

3. การได้มาของวะลีอามม์สอดคล้องกับหลักกฎหมายอิสลามหรือทัศนะของมัศฮับชาฟีอี๊
ในกฎหมายอิสลามหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. อำนาจหน้าที่ของวะลีอามม์มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

5. อำนาจหน้าที่ด้านประนีประนอมข้อพิพาทเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

6. อำนาจหน้าที่ด้านตัดสินคดีครอบครัวและมรดกมีหรือไม่ อย่างไร

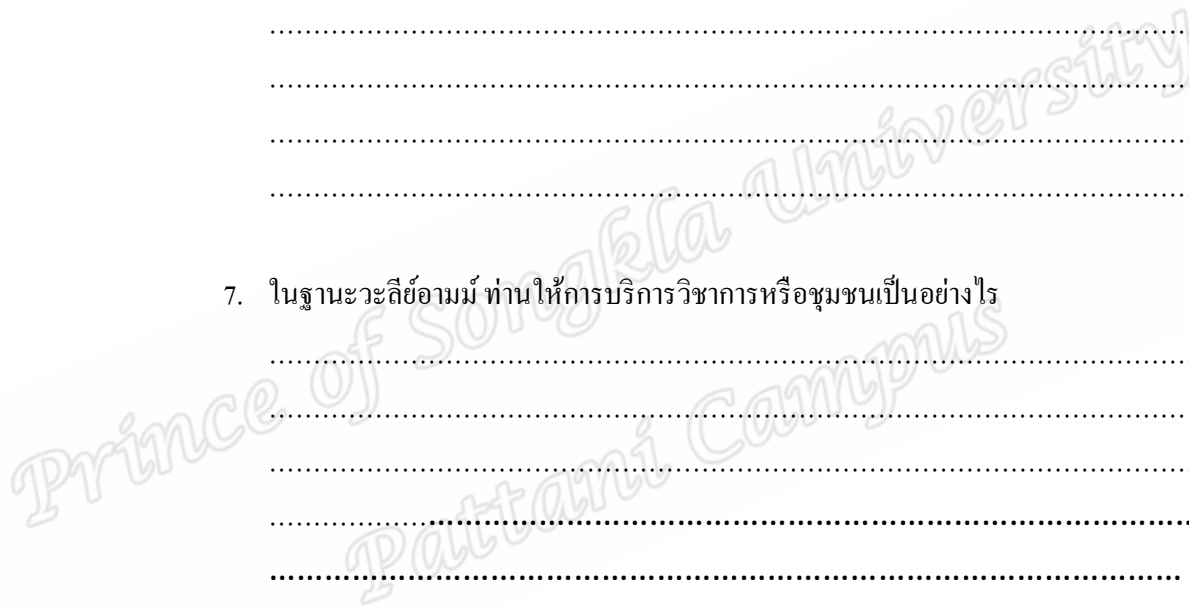
.....
.....
.....
.....
.....

7. ในฐานะวุฒิสยามม์ ท่านให้บริการวิชาการหรือชุมชนเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

8. แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และบทบาทของวุฒิสยามม์ควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายภาคสนาม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

สัมภาษณ์คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ภาพที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ที่อยู่: 4089 ตำบล ท่าสาป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000

สัมภาษณ์คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ภาพที่ 2 นายสะมะแอ ฮารี ประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

สัมภาษณ์คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ภาพที่ 3 นายอับดุลเลาะ อาบูบกา คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

สัณภาพณ์คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ภาพที่ 4 แผนผังการบริหารงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถ่ายเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่ 4 นายเจ๊ะเหลี๊ะ แฉงพงค์ นักวิชาการและผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่ 5 นายมะนะฟิยะ เมมาตี นักวิชาการและรองผู้อำนวยการสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2560 ที่บ้านพักของผู้ให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก จ

นิพนธ์ต้นฉบับ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

วิธีการได้มาและหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

มุฮัมมัดฮาฮาบูดีน มะดง*¹อัสมัน แตอาลี**²

1 * นักศึกษาปริญญาโท สาขาอิสลามศึกษา

2 ** ph.D (fiqh and usul al-fiqh) อาจารย์ประจำแผนกวิชากฎหมายอิสลาม ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการได้มาและหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการได้มาและหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากตำรากฎหมายอิสลาม โดยยึดแหล่งที่มาของบทบัญญัติของอิสลามตั้งนี้ อัลกุรอาน อัลหะดีษ หลักการพิจารณาทัศนะของนักปราชญ์อิสลาม หลักการเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮฺ ประกอบข้อมูลภาคสนามแบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามมี และผู้เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนี้ พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่วะลีอามมี มาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร อย่างเป็นระบบ มีเอกภาพ ก่อนสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1.วิธีการได้มาของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้นได้จากการคัดเลือกของบรรดาอิหม่าม คอเต็บ ปีหลันในจังหวัดยะลาและลงสัตยาบัน

2.หน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาพบว่า การเป็นวะลีอามมีของสตรีที่ไม่มีวะลีอามมีในการจัดการสมรส การเป็นกอฎีในการเป็นผู้ตัดสินของการหย่าร้าง การพะซัค การคูล์ฮ์ การตฎุลีก และอื่น ๆ ที่มีบทบาทอื่นนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่หลักแล้วก็เปรียบเสมือนที่ปรึกษาของสังคม และให้การเผยแพร่บัญญัติต่าง ๆ ในอิสลาม การรับเรื่องร้องทุกข์ของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ มาดำเนินการสืบสวน สอบสวน ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ จนเป็นที่พอใจกับผู้ร้องทุกข์หากการไกล่เกลี่ยนั้นไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความ ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทนั้นได้

การที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ส่งเรื่องร้องทุกข์ให้กับวะลีอามมี ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหานั้น เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการประจำจังหวัด ทั้งนี้ยัง

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาอิสลามศึกษา

² ph.D (fiqh and usul al-fiqh) อาจารย์ประจำแผนกวิชากฎหมายอิสลาม ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ยึดติด และศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งสามารถเข้าถึงคณะกรรมการอิสลามหรือ
วะลีย์อามมีได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา

คำสำคัญ: วะลีย์อามมี อำนาจหน้าที่

Prince of Songkla University
Pattani Campus

How to Acquire Acquisition and Duty of Wali'amm in the Islamic Commission Office of Yala Province

Muhammadsahabudin Madong Asman Taealee***

1 * Master Degree candidate Islamic Studies

2 ** ph.D (fiqh and usul al-fiqh) Department Of Islamic Studies, College of Islamic Studies Prince of songkla University ,Pattani campus

ABSTRACT

This research focused on the study of how to acquire acquisition and duty of Wali'amm in the islamic commission office of yala province. The objective of this how to acquire the acquisition and authority of who serves functi on Wali'amm in the islamic commission office of Yala Province. Documentary research was based on primary sources of Islamic law text whereas the indepth interview. By interviewing the position of Wali'amm and people associated with this position. With suggestions from the professional about the function of Wali'amm. Include the information obtained from the research papers. Systematic unity before the results of the research.

The results are as follows.

1. How to acquire acquisition of Wali'amm in the islamic commission office of Yala Province it comes from the selection of the Emam, khatap, Bilal, in yala province and ratification.

2. The authority and function Wali'amm in the islamic commission office of yala province. Being a Wali woman is not Wali'cos Marriage management, being a Quadi to be a judge of divorce , fasaq , lunk, tadlic and other. There is a role other than the main authority and it is like a social counselor and publish the commandments in Islam. Complaints of Muslim brothers in the area. To investigate by means of mediation of various disputes until satisfied with the petitioner. If the mediation does not resolve the dispute or Refuse. The person in charge of Wali'amm has the authority to decide the dispute.

Key words: Wali'amm, Authority and Function

บทนำ

การดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์จะดำรงอยู่อย่างปกติสุขได้นั้น จำเป็นต้องมีระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับหรือกฎหมายในการยึดปฏิบัติ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของคนในสังคม กฎหมายจึงเป็นตัวกำหนด สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนในสังคมยึดปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะต้องมีความผิด และได้รับบทลงโทษตามกฎหมายที่กำหนด

กฎหมายชะรีอะฮ์หรือข้อบังคับที่กำหนดขึ้น ตามบทบัญญัติของอัลลอฮ์ครอบคลุมด้านต่างๆของชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นระบอบทางการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ การทำสัญญา ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนวิถีชีวิตประจำวัน นอกจากนี้อิสลามได้ชี้แจงไว้อย่างชัดเจนครบถ้วนสมบูรณ์หมดทั้งสิ้น สอดคล้องและสามารถใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัยทุกสถานที่ เพราะฉะนั้นในการดำเนินชีวิตมุสลิมศรัทธาชน จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ในทุกกรณี และทุก ๆ ด้าน เพราะหากเกิดข้อพิพาทหรือขัดแย้งขึ้นมา จะต้องมีความจำเป็นในการกลับสู่บทบัญญัติของศาสนาอิสลามดังนั้นการตัดสินความขัดแย้ง ข้อพิพาท จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของอิสลาม เพราะเหตุผลนี้จึงทำให้อิสลามต้องมี ผู้นำ ผู้พิพาท ข้อขัดแย้ง ซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาทตามบทบัญญัติของอิสลามโดยการปกครองตามระบอบอิสลาม

ในสังคมมุสลิมจำเป็นจะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารจัดการในเรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักการอิสลามในด้านต่างๆ เช่น ด้านครอบครัวและมรดก ซึ่งจะมีเนื้อหา การสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่าและอื่นๆ ตลอดจนการแบ่งทรัพย์สินมรดก ให้เป็นไปตามกฎหมายอิสลามเพื่อให้เกิดความยุติธรรม

ดังที่อัลลอฮ์ ﷻตรัสว่า

﴿وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾

(النساء : 58)

ความว่า “เมื่อพวกเจ้าทั้งหลายตัดสินระหว่างมนุษย์ก็จงตัดสินด้วยความยุติธรรมเถิด”

(อัลนีสอาฮ์: 58)

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในเรื่อง “วิธีการได้มา และหน้าที่ของวะลียอามม” โดยเฉพาะ ในจังหวัดยะลา ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม และเป็นจังหวัดที่มีตำแหน่งตะโตะยุติธรรมประจำศาลอยู่แล้ว แต่ในการปฏิบัติงานทางองค์กรมุสลิมคือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำศาสนา ซึ่งพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ให้การยอมรับและเคารพนับถือ และหนึ่งในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะได้รับการคัดเลือกมาเป็นวะลียอามม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง “วิธีการได้มา และหน้าที่ของวะลียอามมในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา” ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อคณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัดในเรื่องอำนาจหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่วะลีอามม์ เพื่อหาคำตอบของปัญหาของเรื่องดังกล่าว ตลอดจนจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดี.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อำนาจหน้าที่ หมายถึงอำนาจหน้าที่ในการจัดการสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่าและการไกล่เกลี่ยของวะลีอามม์
2. วะลีอามม์ หมายถึงผู้ทำหน้าที่แทนจุฬาราชมนตรีในการจัดการสมรส การหย่าร้าง การฟ้องหย่า การประนีประนอมและการแบ่งมรดกของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิธีการได้มา และหน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากตำรากฎหมายอิสลาม ประกอบข้อมูลภาคสนามแบบเจาะลึก (Indepth Interview) ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ และผู้เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนี้ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เกี่ยวกับการได้มา อำนาจหน้าที่ในปัจจุบันของผู้ที่ดำรงตำแหน่ง วะลีอามม์ อย่างเป็นระบบ มีเอกภาพ และมีกฎหมายรับรอง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลีอามม์และประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 2คน
- 1.2 ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งวะลีอามม์จำนวน1คน
- 1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และอาจารย์ที่ปรึกษา 6 คน

2. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี(Mixed Methodology) โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

- 2.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางวิชาการทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) และทุติยภูมิ (Secondary source)และแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวะลีอามม์เพื่อตอบคำถามวิจัย

2.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ซึ่งเป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยจะเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูล

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดังนี้คือ

3.1 ข้อมูลจากเอกสาร

โดยผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางวิชาการและแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของวะลีอามมฺ ฎุหมายอิสลามซึ่งประกอบด้วย ทัศนะปราชญ์ฎุหมายอิสลาม มัชฮับซาฟีฮียฺเป็นหลัก และอีกสามมัชฮับที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปตลอดจน ทัศนะของนักกฎหมาย นักวิชาการอิสลามในปัจจุบันเพื่อตอบคำถามงานวิจัย

3.2 ข้อมูลภาคสนาม

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview)กลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้

ก. ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลีอามมฺ และประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาจำนวน 2 คน

ข. ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งวะลีอามมฺจำนวน 1คน

ค. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และอาจารย์ที่ปรึกษา 6 คน

โดยการดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเกี่ยวกับ วิธีการได้มาของวะลีอามมฺในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาเป็นอย่างไร และหน้าที่ของวะลีอามมฺในสำนักงานคณะอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีอะไรบ้าง และบทบาทอื่น ๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ของวะลีอามมฺมีอะไรบ้าง พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่วะลีอามมฺ มาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร ก่อนนำมาใช้สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย

4.วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ไปยื่นต่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล อันประกอบด้วย ประธาน รองประธาน คณะกรรมการอิสลามฝ่ายกฏียัซรียัร และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแนะนำจากประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและอาจารย์ที่ปรึกษา

4.2 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และการวิเคราะห์เนื้อหาแบบทดสอบสมมุติฐานมีวิธีการดังนี้คือ

5.1. วิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเอกสาร(Documentary Research)

. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์โดยยึดแหล่งที่มาของบทบัญญัติของอิสลามตั้งนี้ อัลกุรอาน อัลหะดีษ หลักการพิจารณาทัศนะของนักปราชญ์อิสลาม หลักการเกาะวาอิด อัลฟิกฮียะฮฺ

5.2.วิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์(Interview)

วิเคราะห์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเกี่ยวกับวิธีการได้มาของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาเป็นอย่างไร และหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลามือะไรบ้าง และบทบาทอื่น ๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีมือะไรบ้าง พร้อมข้อเสนอแนะด้านต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการทำหน้าที่วะลีอามมี มาประกอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร ก่อนนำมาใช้สรุปผล และเขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. วิธีการได้มาของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามมีในจังหวัดยะลา คือ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวะลีอามมีในจังหวัดยะลาทำการคัดเลือกอะฮ์ลุลฮัลลิวัลอักดี (อะฮ์ลุลฮัลลิวัลอักดี คือ เป็นผู้รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและสุนนะฮฺ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮฺและตาบิอีน³ มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของปวงปราชญ์ (อิจมาอ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส เป็นต้น) ซึ่งบุคคลเหล่านี้มาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น กลุ่มข้าราชการและนักวิชาการในพื้นที่มีหน้าที่แต่งตั้งวะลีอามมีหรือเรียกว่ากอฎีฮ์ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนา

การได้มาของผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามมีในจังหวัดยะลา นั้น เป็นของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาจะมีสมาชิกอยู่ 30คนและมีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นหัวหน้า หรือวะลีอามมี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะอยู่ในวาระคราวละ6ปีและสามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อและคัดเลือกเข้ามาใหม่ หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นั้นไม่มีการระบุอย่างชัดเจน ในอำนาจการเป็นวะลีอามมีเพื่อจัดการขอบเขต หน้าที่ ดังนั้นการได้มาของสิทธิในการเป็นวะลีอามมีในจังหวัดยะลานั้น เกิดจากการที่สังคมมุสลิมตระหนัก ถึงความจำเป็น ที่ต้องมี จึงมีการคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมให้ทำหน้าที่วะลีอามมี แก่มุสลิมในพื้นที่ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาโดยตำแหน่งทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาบรรดานักวิชาการศาสนาผู้ทรงคุณวุฒิผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้านและกำนันตัวแทนฝ่ายปกครองพ่อค้าและประชาชนโดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลีอามมีเพื่อให้อำนาจการเป็นวะลีอามมีของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆและมั่นใจในที่มาที่ถูกต้อง ตามหลักศาสนาบัญญัติอิสลามในฐานะวะลีอามมี

³เศาะฮาบะฮฺ ในทางภาษาหมายถึงสหาย หรือ เพื่อนผู้ใกล้ชิด ในทางวิชาการอิสลาม หมายถึง บรรดาศรัทธาชนผู้ที่มีความใกล้ชิดกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ รวมถึงไปถึงบรรดาผู้ที่แม้จะมีอายุใกล้เคียงกับท่านก็ตาม แต่ก็ได้เห็นการกระทำและได้ยินคำพูดของท่าน

⁴ตาบิอีน ในทางภาษาหมายถึงบุคคลหรือสิ่งที่ติดตามผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ในทางวิชาการอิสลามหมายถึง บรรดาศรัทธาชนที่ได้พบเห็นกับเศาะฮาบะฮฺของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15คนเพื่อทำหน้าที่เป็นที่มงานวะลีอามม์ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทุกคนจะมีอำนาจในการทำหน้าที่ อาทิเช่นดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติและจัดการสมรสให้แก่หญิงหม้ายที่ไร้สามี ยกเว้นการตัดสินกรณีพิพาทข้อขัดแย้งและการฟ้องร้องต่างๆทั้งนี้ ด้วยการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณียินยอมยุติข้อขัดแย้งกันเองก่อนในกรณีที่ยอมความกันได้ หรือด้วยการใช้อำนาจบังคับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอย่างเด็ดขาด ในกรณีที่ยอมความกันไม่ได้ และการพะสัอำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับวะลีอามม์เพียงผู้เดียวในการตัดสิน⁵

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของวะลีอามม์หรือกอฎีย์ซอร์อีร์ จะมีวาระการทำงาน 7ปี ซึ่งมีวาระมากกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายอื่น ๆ ที่มีวาระเพียง 6 ปี ทั้งนี้ต้องการรักษาคุณและความเป็นเอกภาพ ในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสูญญากาศทางการบริหารในการบริการประชาชน จนกว่าจะได้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชุดใหม่มาทำหน้าที่แทน เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว ตำแหน่งวะลีอามม์สามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อและคัดเลือกเข้ามาใหม่ แต่ต้องมีการลงสัตยาบันอีกครั้ง

ในปี พ.ศ. 2554 สมัยท่านประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา บาบอ สะมะแอ ฮารี ดำรงตำแหน่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งตั้งตำแหน่งวะลีอามม์ประจำจังหวัดยะลาขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ที่มีบุคคลดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลีอามม์ เป็นบุคคลคนเดียวกัน เปลี่ยนมาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลีอามม์ คนละคนกัน โดยมีการคัดเลือกตำแหน่งวะลีอามม์หรือกอฎีย์ซอร์อีร์ จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ภายในสมาชิก 30 คน หรืออาจจะคัดเลือกจากบุคคลภายนอกก็ได้ จำนวน 1 คน มาดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามม์หรือกอฎีย์ซอร์อีร์ ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม หรือเรียกว่ามัจญ์ตะฮิดแต่คุณสมบัตินี้ที่กล่าวในพื้นที่จังหวัดบ้านเราอาจไม่ถึงระดับมัจญ์ตะฮิด อาจทำให้ไม่สามารถคัดเลือกมาดำรงตำแหน่งได้ แต่เนื่องจากสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีอามม์เพื่อรักษาคุณ และความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัตินี้ที่กล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิดจึงเป็นที่มาของวะลีอามม์หรือกอฎีย์ซอร์อีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า กอฎีย์ซอร์อีร์อัลฆอรูรี

2. อำนาจ หน้าที่ของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁵ สัมภาษณ์ นายสะมะแอ ฮารี ประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

จากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา นั้น หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นั้นไม่มีการระบุอย่างชัดเจน โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามมี มีหน้าที่ในการรับเรื่องของพี่น้องมุสลิมในเขตพื้นที่ ที่ได้มาร้องทุกข์ปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหา ข้อพิพาทในครอบครัว ข้อพิพาทเรื่องมรดก ข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับ สัปบุรุษ และข้อพิพาททั่วไป เป็นต้นแล้วดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ หากการไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติข้อขัดแย้ง หรือไม่มีการยอมความผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามมีมีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทได้ ในทางกลับกัน กรณีที่วะลีอามมีได้ให้คำตัดสินชี้ขาดแล้ว แต่ไม่เป็นที่พอใจของผู้มาร้องทุกข์ นั่นคือ ไม่พอใจผลของการตัดสิน วะลีอามมีจำเป็นต้องส่งหลักฐานที่มีอยู่ ส่งไปยังศาลในการพิจารณาตัดสินคดีอีกครั้ง ซึ่งในกระบวนการตัดสินของศาลนั้น จะทำการเรียกผู้ร้องทุกข์ทั้งสองฝ่ายมาดำเนินการสอบสวน และไกล่เกลี่ยอีกครั้ง ตามหลักฐานที่มีอยู่ และดำเนินการใช้อำนาจของศาลในการบังคับ ตัดสินคดีนั้น ๆ

สำหรับคดีต่าง ๆ ที่พี่น้องมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้ทำการส่งเรื่องข้อพิพาท ไปยังศาลตั้งแต่แรกนั้น เป็นเพราะว่าพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ขาดความไว้วางใจในการทำงานของดาโต๊ะยุติธรรม ที่มีการคัดเลือกขึ้นตรงกับฝ่ายตุลาการ ทำให้พี่น้องมุสลิมเลือกที่จะส่งเรื่องร้องทุกข์ ให้กับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือวะลีอามมี ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับตน เนื่องจากมีความไว้วางใจ เชื่อใจ และนับถือ ในตัวบุคคลที่ทำงานในคณะกรรมการประจำจังหวัด ทั้งนี้พี่น้องมุสลิมยังยึดติดและศรัทธาบทบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ในการร้องทุกข์ของคณะกรรมการอิสลามสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก จึงเป็นที่ยอมรับสำหรับพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลา

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น อำนาจหน้าที่ของวะลีอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา นั้น สามารถสรุป ได้ดังนี้

2.1 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีอามมีจัดการสมรสให้แก่สตรีที่ไม่มีวะลีอามมีหรือมีวะลีอามมีแต่ขาดคุณสมบัติดังต่อไปนี้

2.1.1 ในกรณีผู้หญิงไม่มีวะลีอามมี สตรีนั้นไม่อาจทำการสมรสได้ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนคือ วะลีอามมีหรือผู้ปกครอง ดังนั้นในการสมรสทุกครั้งของสตรีจะต้องมีวะลีอามมีเสมอ แม้สตรีที่จะทำการสมรสนั้นมีความสามารถสูงหรือการศึกษาดีและอายุมากเพียงใด ดังนั้นการสมรสในทุกกรณีจะปลอดจากวะลีอามมีไม่ได้เด็ดขาด

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

((لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَالِيٍّ))

(أخرجه أبي داود: 2085 والترمذي: 1101)

ความว่า “ไม่มีการสมรสเว้นแต่ที่ดำเนินการโดยวะลีอามมี”

(บันทึกโดย Abu Dawud หะดีษที่2085, Al-Tirmizi หะดีษที่1102)⁶

2.1.2 ในกรณีที่วะลีย์คอศของหญิงปฏิเสธไม่ยอมจัดการสมรสให้ ในกรณีที่วะลีย์อามมีอำนาจทำการสมรสได้หากชายที่หญิงต้องการสมรสนั้นมีฐานะเท่าเทียมกับหญิง และการปฏิเสธของวะลีย์คอศนั้นจะต้องเป็นประจักษ์แก่วะลีย์อามมีโดยการเรียกตัววะลีย์คอศมาสอบถาม และสั่งการให้จัดการสมรส หากเขาปฏิเสธ วะลีย์อามมีก็มีสิทธิจัดการสมรสได้

2.1.3 ในกรณีที่วะลีย์คอศอยู่ห่างไกลเกินรัศมี 96 กิโลเมตรและมีได้ตั้งตัวแทนไว้

2.1.4 ในกรณีที่สตรีจะสมรสกับวะลีย์คอศเอง

2.1.5 ในกรณีที่วะลีย์คอศเองถูกกั๊กขังตัวโดยไม่มีผู้สามารถติดต่อได้

2.1.6 ในกรณีที่วะลีย์คอศหลบหลีกไม่ยอมเป็นวะลีย์ตามคำขอของสตรีหรือไม่ยอมรับการเรียกตัวของวะลีย์อามมี

2.1.7 ในกรณีที่วะลีย์คอศละสิทธิการเป็นวะลีย์

2.1.8 ในกรณีที่วะลีย์คอศหายสาบสูญ

2.1.9 ในกรณีที่วะลีย์คอศเป็นลมหมดสติหรือเป็นเพราะสาเหตุอื่นเกินสามวัน

2.2 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์ว่าด้วยการหย่าร้างตามกฎหมายอิสลาม

การหย่าร้างหมายถึงการเลิกเป็นสามีภรรยาซึ่งตรงกันภาษาอาหรับว่า “ฎะลาค” (الطلاق) มีความหมายว่าการทอดทิ้งหรือการปลดปล่อย (الترك) การคลายความผูกพัน(حل القيد)⁷ ในทางวิชาการตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา123 “การฎะลาคหมายความว่าคลายนิติสัมพันธ์การสมรสของสามี อันเป็นผลทำให้สิ้นสุดการสมรสกับภริยาตามกฎหมายอิสลาม”⁸ การฎะลาคเอกสิทธิของสามีที่จะกระทำได้แต่เพียงผู้เดียวโดยมิต้องได้รับความยินยอมจากภริยา⁹

กฎเกณฑ์สำคัญๆที่อิสลามวางไว้สำหรับการหย่าร้างมีดังนี้

2.2.1 ในสถานการณ์ปกติแล้ว สามีเท่านั้นที่มีสิทธิจะขอหย่าร้างภรรยาของตน โดยการกล่าวออกมาด้วยวาจาหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2.2 การกล่าวคำหย่าในขณะที่มีอารมณ์โกรธหรือโมโหถือว่าไม่มีผลในเมื่อพบรักกันด้วยดีแล้ว ถ้าจะจากก็ต้องจากกันด้วยดีและให้เกียรติแก่ภรรยา

2.2.3 เมื่อกกล่าวคำหย่าแล้ว มิใช่ว่าความเป็นสามีภรรยาจะแยกขาดจากกันตรงนั้นเลยฝ่ายสามีจะต้องรอให้ฝ่ายหญิงพ้น “อิดติฮฮ” คือพ้นจากการมีประจำเดือน 3 ครั้งเสียก่อนในช่วงระยะเวลาแห่งการรอคอยให้ประจำเดือนพ้น 3 ครั้งนี้ ภรรยาจะไปแต่งงานใหม่ยังไม่ได้ ในขณะที่ฝ่ายชายยังคงต้องให้การ

⁶ เป็นหะดีษเศาะฮีฮ (Al-Albani) sahih al jami : 7557)

⁷ อิสมาแอ อาลี.2547. กฎหมายครอบครัวอิสลาม กฎหมายอิสลามครอบครัว.หน้า:83

⁸ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดกมาตรา 123.หน้า:44

⁹ ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก มาตรา 125.หน้า:44

เลี้ยงดูภรรยาตามปกติอยู่ การกำหนดระยะเวลาแห่งการรอคอยนี้ก็เพื่อที่จะดูว่าภรรยามีทารกอยู่ในครรภ์หรือไม่ หากมีก็จะได้ว่าทารกในครรภ์เป็นลูกใคร เหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือเพื่อที่จะเวลาสามีภรรยาที่คิดจะหย่าร้างกันไว้สักระยะหนึ่ง เพื่อว่าในช่วงเวลานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจจะทบทวนการกระทำของตนเอง หรือเห็นความดีของอีกฝ่ายหนึ่งและหันกลับมาคืนดีกัน หากเป็นเช่นนั้น ทั้งสองฝ่ายก็สามารถกลับมาอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาตามปกติได้ ถ้ายังไม่เกินช่วงเวลา “อิดตะฮ์”

2.2.4 ถ้าเกินช่วงเวลาดังกล่าวไปแล้ว หากทั้งสองฝ่ายต้องการจะคืนดีกันและหันกลับมาอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาอีก ทั้งคู่จะต้องทำพิธีแต่งงานใหม่ตามหลักศาสนาจนจึงจะอยู่ร่วมกันได้

2.2.5 ถ้าหากการหย่าร้างเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกถึง 3 ครั้ง อิสลามได้กำหนดบทลงโทษสามีนุ้้นไว้โดยการไม่อนุญาตให้กลับมาแต่งงานกับภรรยาที่ตัวเองหย่าไปแล้วได้อีก จนกว่าภรรยาของตนไปแต่งงานกับชายอื่นและอยู่กินฉันสามีภรรยาจริง ๆ ก่อน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ภรรยาได้เลือกสามีใหม่ ถ้านางพอใจที่จะอยู่กับสามีใหม่นางก็มีสิทธิ์ที่จะปลดปล่อยตัวเองให้พ้นจากความทุกข์จากสามีเก่าได้ แต่ถ้านางต้องการจะกลับมาหาสามีเก่า นางก็ต้องให้สามีใหม่หย่าร้างตนเองเสียก่อน สามีเก่าถึงจะได้รับอนุญาตให้กลับมาแต่งงานกับภรรยาเก่าของตัวเองได้

ตามความเป็นจริงแล้วกฎหมายอิสลามมิได้ละเลยสิทธิอันชอบธรรมของภรรยา ทั้งนี้เพราะกฎหมายอิสลามก็ให้สิทธิเพื่อดำเนินการให้ขาดการสมรสได้เช่นกัน เช่นในกรณีที่ภรรยาได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อน สามารถไปฟ้องร้องกับวะลีย์อามมีให้มีการหย่าได้ และภรรยามีสิทธิกำหนดเงื่อนไขให้ตัวเองมีสิทธิในการหย่าได้ ดังนั้นจะมีการอ้างสิทธิในการหย่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบได้ จึงสมควรมอบเรื่องนี้ให้เป็นหน้าที่ของวะลีย์อามมีเป็นผู้วินิจฉัยความจำเป็นในการหย่า

2.3 อำนาจหน้าที่เป็นวะลีย์ว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (พะซัค) ซึ่งสามีหรือภรรยาจำต้องดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ตนได้รับความเสียหาย ดังที่ระบุในกฎหมายอิสลาม ดังนี้

2.3.1 กรณีสามีหรือภรรยามีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการสมรสหรือเหตุที่ทำให้เสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

2.3.2 ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น คือ อวัยวะเพศถูกตัดขาดหรือไม่แข็งตัวจนไม่สามารถที่จะร่วมประเวณีได้หรืออวัยวะเพศมีขนาดใหญ่กว่าเกินรับได้ ความบกพร่องดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว

2.3.3 ความบกพร่องที่มีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น คือ เป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้เช่นอวัยวะเพศผิดปกติถูกปิดด้วยเนื้อหรือกระดูกจนทำให้สามีไม่สามารถจะร่วมประเวณีได้หรือมีช่องคลอดแคบเกินไป ทั้งนี้โดยอาศัยหลักเทียบเคียงกับความบกพร่องของผู้ชายดังที่กล่าวมาทำให้ภรรยาไม่สามารถที่จะมีความสุขในการใช้ชีวิตครอบครัว จะอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายของการสมรส

ตามข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ถือว่าเป็นสาเหตุของการฟ้องร้องพะซัคตามที่กำหนดไว้ข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146¹⁰มีดังนี้

¹⁰ดร.มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย 2557คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก ในมาตรา 146

1. สามีหรือภริยาตกเป็นผู้วิกลจริต
2. สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่อร้ายแรง อันอาจจะเป็นภัยแก่ฝ่ายหนึ่ง
3. สามีหรือภริยาเป็นโรคมึลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะรักษาให้หายได้
4. สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกายที่ทำให้ไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล

2.4 อำนาจหน้าที่เป็นวะลียว่าด้วยการเพิกถอนการสมรสโดยมีค่าตอบแทน (คุล่อ) ผนวกกับการฎาะล้ากเสมือนหนึ่งว่าเป็นคุล่อนั้นเป็นการฎาะล้ากประเภทหนึ่ง โดยเรียกฎาะล้ากซึ่งมีค่าตอบแทนว่า “ฎาะล้ากโดยมีสินจ้าง” มีผลดังต่อไปนี้

2.4.1 คุล่อที่สมบูรณ์จะทำให้การเป็นสามีภรรยาสิ้นสุดประเภทบาเอิน

2.4.2 คุล่อนั้นสามารถทำได้ในทุกกรณีไม่ว่าช่วงที่ภรรยาประจำเดือนหรือ

2.4.3 สามีไม่ต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรในช่วงที่ภรรยาอยู่ในอิตตะฮ์วันแต่ภรรยาตั้งครรรค์ แต่สำหรับที่อยู่สามีต้องรับผิดชอบอยู่ ตามทัศนะของมัซฮับซาฟีอีเพราะคุล่อมีผลเท่ากับฎาะล้ากบาเอิน

2.4.4 หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตอีกฝ่ายไม่มีสิทธิรับมรดก แม้ยังอยู่ในอิตตะฮ์ก็ตาม

2.5 คุล่อหรือสินที่เป็นสาธารณสมบัติทั้งนี้ด้วยการเก็บรักษา และทำนุบำรุงให้เกิดประโยชน์ทำหน้าที่จะจัดเก็บ และแจกจ่ายหรือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2.6 อำนาจหน้าที่เป็นวะลียว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดก เช่นว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินและมรดกของ ผู้วิกลจริตหรือผู้เยาว์ และมีอำนาจปกครองในการอายัดทรัพย์สินของผู้หย่อนความสามารถเช่นผู้ด้อยปัญญาหรือผู้ถูกจำกัดสิทธิเช่นผู้ล้มละลายเป็นต้นทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์สินแก่บุคคลดังกล่าว

2.6.1 กฎเกณฑ์ในการจัดการทรัพย์สินและมรดกของผู้เยาว์และผู้วิกลจริต

2.6.1.1 ไม่อนุญาติให้ผู้ปกครองขายทรัพย์สินนอกจากกรณีจำเป็นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของผู้เยาว์เองและผู้วิกลจริต โดยไม่มีสิ่งอื่นที่ขายได้ หรือในกรณีที่ขายได้ราคาสูงกว่าปกติมาก

2.6.1.2 หากผู้ปกครองขายทรัพย์สินของผู้เยาว์และผู้วิกลจริตโดยไม่ได้รับเงินสด ต้องให้มีพยานยืนยันด้วยหรือมีหลักทรัพย์สินประกันด้วยการจำนำหรือจำนอง

2.6.2 ดำเนินการให้พินัยกรรมเป็นไปตามเงื่อนไขที่ผู้ทำพินัยกรรมได้มอบหมายไว้ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่ศาสนานุญดี

2.7 แต่งตั้งหรือมอบอำนาจให้อิหม่ามประจำมัสยิดเป็นตัวแทนในการจัดเก็บชะกาต ในเดือนรอมฎอนของทุกปี

2.8 อำนาจหน้าที่เป็นวะลียอามม์ว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามโดยการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำมุสลิมที่จะต้องปกครองดูแลพี่น้องมุสลิมในจังหวัดยะลาโดยทำหน้าที่ต่างๆดังต่อไปนี้

2.8.1 ประนีประนอมข้อพิพาทในครอบครัว

2.8.2 ประนีประนอมข้อพิพาทเรื่องมรดก

2.8.3 ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ

2.8.4 ประนีประนอมข้อพิพาททั่วไป

2.9 บทบาทอื่นๆที่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่วะลียอามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีดังต่อไปนี้

2.9.1 การจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ทำหน้าที่คณะกรรมการประจำมัสยิดในพื้นที่

2.9.2 การจัดเวทีวิชาการเพื่อให้ความรู้ด้านบัญญัติของกฎหมายอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

เห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีประจำจังหวัดยะลานั้น ในเชิงปฏิบัติการแล้ว สามารถดำเนินการตัดสินใจชี้ขาดได้ แต่อำนาจดังกล่าวเป็นเพียงรูปแบบในการดำเนินการเชิงปฏิบัติเท่านั้น ไม่มีปรากฏไว้ในกฎหมาย คณะวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรพิจารณาให้อำนาจหน้าที่ของวะลียอามมีประจำจังหวัดนั้นมีผลบังคับใช้ที่ปรากฏชัดเจนในเชิงกฎหมายไทย

2. ควรแก้ไขเพิ่มพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 โดยเพิ่มเนื้อความในมาตรา 8 ซึ่งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของจุฬาราชมนตรีข้อใดข้อหนึ่งว่า “ทำหน้าที่เป็นวะลียอามมีของพี่น้องมุสลิมในประเทศไทย และมีอำนาจแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่เป็นวะลียอามมีแทน ในจังหวัดต่าง ๆ และมีอำนาจในการตัดสินใจชี้ขาด และบังคับคดี”

3. ในการยกร่างพระราชบัญญัติหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องศาสนาอิสลาม สมควรให้ผู้รู้หรือนักวิชาการมุสลิม ที่มีความรู้อย่างลึกซึ้งมีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าวด้วย โดยเฉพาะในการพิจารณาเพื่อไม่ให้มีช่องโหว่ในพระราชบัญญัตินั้น ๆ และเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อพี่น้องมุสลิมและประเทศชาติ

บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ ปรกติ เจ๊ะเหล๊ะ แยกพงศ์ ขอซาลีเบ็ญหมัด มะรอนิง สาลามิง มูฮำหมัดซากิเจ๊ะหะและนิเลาะ แวอุ
เซ็ง 2554 รายงานวิจัย เรื่อง ระบบการปรับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทย.

.อิสมาแอ อาลี วรรณภา แผนมุนิน 2548 การได้มา บทบาท และหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวะลียอามมฺของ
ชาวมุสลิม ในประเทศไทย :ศึกษาเปรียบเทียบกรณีศึกษาจังหวัดปัตตานีและสงขลา.

รอซีดะห์ หะนะกาแม และคณะ 2557 รายงานวิจัย เรื่อง ศึกษาสภาพและสาเหตุการแต่งงานข้ามแดนโดย
อาศัยวะลียอามมฺ(ตัวแทนรัฐเป็นผู้ปกครองฝ่ายหญิง)กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาและนราธิวาส.
สำนักงานศาลยุติธรรม.2554.คู่มือข้อบัญญัติกฎหมายอิสลามครอบครัวและมรดก.

อับดุลฮาติม ไชชิง มูฮำหมัดซากิเจ๊ะหะ ขอซาลี เบ็ญหมัด ดานี ยา เจ๊ะนิ
อาหมัด อัลฟาริตีและรอซีดะห์ หะมะกาแม 2012 .คุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของกอฎีใน
กฎหมายอิสลาม.วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย.

อิสมาแอ อาลี. 2540 กฎหมายครอบครัวอิสลาม วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.

อูดม หล้าเบ็ญสะ. 2544 . บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

Al-romlee Muhammad bin abbas 1984.Nihayat al-muhtaj sharh al-minhaj
(نهاية المحتاج إلى شرح المنهاج). Bairut : Dar al- fiqr.

AL – Zuhailiy, Wahbah. 1409 H.AL – Fiqh al-islamiy wa’ Adillatuhu
(الفقه الإسلامي وأدلته) Vol 1.Bairut : Dar al- fiqr.

Ibn kathir,abi fidaa’ Ismail bin kathir alqurashi .1994. tafsir al-quran al-azim .
(تفسير القرآن العظيم) Vol. 1 Beirut : Maktabah Dar al-kathir

Muhammad Rafat Usman, 1994 .Nizam al Qaeda’ fi al Fiqh al Islami
(نظام القضاء في الشريعة الإسلامية) Dar al-bayan

บุคลากรกรม

สมะแอ ฮารี.2560 สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม
อับดุลเลาะ อาบูบากา.2560 สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม
อาหามะ โต๊ะอาดัม.2560 สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม
เจ๊ะเหลาะ แขงพงค์.2560 สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน

จากเว็บไซต์

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

<http://www.cicot.or.th/2011/main/content.php?page=news&category=11&id=22> (สืบค้นเมื่อวันที่18 ตุลาคม 2559)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัด ปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล พ.ศ.2489

<http://www.kodmhai.com/m4/m4-17/h9/M1-7.html> (สืบค้นเมื่อวันที่18 ตุลาคม 2559)

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายมูอัมมัดชาฮาบูดีน มะดง
 รหัสประจำตัวนักศึกษา 5520420011

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (กฎหมายอิสลาม)	มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร	2550

ตำแหน่งและสถานที่ปฏิบัติงาน

โรงเรียนมะอาห์คอิสลามียะห์ บาลอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

มูอัมมัดชาฮาบูดีน มะดงและอัสมัน แต่อาลี. 2560. “วิธีการได้มาและหน้าที่ของวะลีอาม്മ์ใน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา” นำเสนอในที่ประชุมทางวิชาการของการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 43 วันพุธ ที่ 26 กรกฎาคม 2560 ณ ห้องประชุมเลขที่ 202 ชั้น 2 อาคารเรียนรวมเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ตำบลเขาตวม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี